

**KULA'DA SON USTALARIYLA YAŞATILAN
GELENEKSEL MESLEKLER**

Fatih ORAN

Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Erhan SOLMAZ

Uşak

Haziran, 2020

**KULA'DA SON USTALARIYLA YAŞATILAN GELENEKSEL
MESLEKLER**

Fatih ORAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Edebiyat Bölümü

Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Erhan SOLMAZ

UŞAK

Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Haziran, 2020

ÖZET

KULA'DA SON USTALARIYLA YAŞATILAN GELENEKSEL MESLEKLER

Fatih ORAN

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Haziran-2020

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Erhan SOLMAZ

Geleneksel meslekler toplumların yaşayış biçimleri, zevk ve estetik anlayışları hakkında önemli bilgiler veren kültür unsurlarındandır. Teknolojinin ilerlemesi ve makineleşme sürecinin hızlanması sonucunda, toplumlar hızlı bir değişime girmiş ve geleneksel meslekler bu süreçten olumsuz bir şekilde etkilenmiştir. Üretilen ürünlere her geçen gün talebin azalması, ham maddelere ulaşım zorluğu, el emeği ile üretimin iş gücü ve süreç bakımından zorluğu ve tüm bu sorunların bir sonucu olarak geleneğin ustalarının yeni ustalar yetiştirememesi, bugün birçok geleneksel mesleğin gündelik hayat içindeki önemini kaybetmesine ve hatta unutulmasına yol açmıştır.

Manisa ilinin Kula ilçesi; giyim-kuşam ve yemek kültürü, doğum, düğün ve ölüm gibi geçiş dönemlerindeki inanç ve uygulamalarıyla geçmiş ile bağını koruyan bir diğer deyişle geleneksel yaşayış biçiminin sürdürüldüğü bir ilçedir. Kula'da geçmişten günümüze kadar varlığını sürdüren çok sayıda geleneksel meslek bulunmaktadır. Kula'da gündelik hayatın içinde önemli bir yer işgal eden geleneksel mesleklerin önemli bir kısmı günümüzde son ustalarıyla yaşatılan ve bu anlamda son dönemlerini yaşayan mesleklerdir.

Bu çalışmada Kula'da son ustalarıyla yaşatılan geleneksel meslekler konu edilmiştir. Çalışmada öncelikle Kula ilçesinin tarihi, coğrafi özellikleri ve ekonomik yapısı hakkında bilgi verilmiş, Kula'da son ustalarıyla sürdürülmeye çalışılan

bakırcılık, keçecilik, saraçlık, semercilik ve yorgancılık meslekleri hakkında bilgi verilmiş ve bu mesleklerin sürdürülmesine yönelik tespit ve önerilerde bulunulmuştur. Kula'da son ustalarıyla yaşatılan geleneksel meslekler hakkında daha önceden yapılmış bir çalışmanın bulunmaması, böyle si bir çalışmanın yapılması gerekliliğini ortaya koymuştur. Çalışmada elde edilen veriler alan araştırmasıyla elde edilmiş, alan araştırmasında gözlem ve mülakat teknikleri kullanılmıştır. Böylece hem kaynak kişilerle görüşülüp birincil kaynaktan bilgi ve görüş alınmış hem de sadece ürüne odaklanılmayıp toplumun ihtiyaçları göz önünde bulundurularak araştırmaya konu olan geleneksel mesleklerin mevcut durumları hakkında birtakım tespitlerde bulunulmuştur.

Bu çalışmada beş farklı meslekten on kaynak kişi ile görüşülmüş, araştırmaya dâhil edilen mesleklerdeki ürünlerin yapımı, kullanım alanları ve güncelleme sahalarının olup olmadığı hakkında bilgiler elde edilmiştir. Araştırma sonucunda çalışmaya dâhil edilen keçecilik dışındaki diğer mesleklerin yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kaldığı sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kula, gelenek, geleneksel meslek, zanaat

ABSTRACT

TRADITIONAL PROFESSIONS SUSTAINED WITH THEIR LAST MASTERS IN KULA

Fatih ORAN

Department of Turkish Language and Literature

Uşak University, Institute of Social Sciences, June-2020

Supervisors: Asst. Prof. Dr. Erhan SOLMAZ,

Traditional professions are one of the cultural elements that provide important information about societies lifestyles, tastes and aesthetics. As a result of the advancement of technology and the speed up of the mechanization process, societies have changed rapidly and traditional professions have been negatively affected by this process. The decrease in demand for the manufactured product day by day, the difficulty of access to raw materials, the difficulties of hand work production in the sense that work force and process, and as a result of all these problems failure to train new masters by masters of traditions has led many traditional professions to lose their importance in daily life and even to be forgotten. Kula district of Manisa province; with beliefs and practices in transitional periods such as clothing-dressing and food culture, birth, wedding and death is a district where the traditional way of living is maintained, in other words which maintains its connection with the past. There are many traditional professions in Kula that have continued existence from past to present. An important part of traditional professions, which occupy an important place in daily life in Kula, nowadays are the professions that are kept sustain with their last masters and in this sense live their last period.

In this study, traditional professions sustained with their last masters in Kula are discussed. In the study, primarily, information was given about the history, geographical features and economic structure of Kula district, then information was given about the coppersmithing, felting, saddlery, saddle working and quilting

professions that were tried to be sustained in Kula with the last masters, and determinations and suggestions were made for the sustain of these professions. The absence of any previous studies on traditional professions sustained with their last masters in Kula revealed the necessity of such a study. The data obtained in the study were obtained by field research, observation and interview techniques were used in field research. In this way, the information and opinion were received from the primary sources with interviewing the source people as well as the focus was not only on the product, also on the needs of the society, and some determinations were made about the current status of traditional professions that are the subject of the research.

Keywords: Kula, tradition, traditional profession, artisan

ÖN SÖZ

Toplumları millet yapan ve onları diğer uluslardan ayıran temel unsur kültürdür. Ulusların gelenekten kopmayarak geleceğe ulaşması kültür vasıtasıyla gerçekleşir. Tek tipleşen yeni dünya düzeninde milletlerin varlığını korumasında en önemli etken kültürel unsurlardır. Çalışmamızda yer verilen geleneksel meslekler de kültür öğelerinin önemli sacayaklarındandır.

Gelenek, eski dönemlerden beri toplumların yaşayış biçimlerini şekillendiren ve çeşitli yöntemlerle nesilden nesile aktarılan hem maddi hem de manevi kabullenmeler bütünüdür. Maddi ve manevi kabullenmeler bütünü içinde ele alabileceğimiz geleneksel meslekler ise: geçmişten günümüze kadar uzanan, usta-çırak ilişkisi şeklinde süren, ortaya çıktığı toplumun zevk ve estetik anlayışını yansıtan ve de mesleği icra edenlerin el becerisine dayanan meslek dalıdır.

Kula ilçesinde geçmişten günümüze kadar varlığını sürdüren çok sayıda geleneksel meslek bulunmaktadır. Kula'da gündelik hayatın içinde önemli bir yer işgal eden geleneksel mesleklerin yanında günümüzde son ustalarıyla yaşatılan ve bu anlamda son dönemlerini yaşayan geleneksel meslekler de bulunmaktadır.

Kula'da son ustalarıyla yaşatılan geleneksel meslekleri konu edinen bu çalışmamızın Giriş kısmında araştırmanın konusu, amacı, önemi, kapsam ve sınırlılıkları ve yöntemi hakkında bilgi verilmiştir. Çalışmanın Birinci Bölümü'nde araştırma sahamız olan Kula'nın tarihi, coğrafi özellikleri, nüfusu ve ekonomik yapısı hakkında bilgiler verilmiş ardından araştırma konusuyla ilgili olarak Türkiye'de yapılan çalışmalar üzerinde durulmuş ve Kula'daki geleneksel meslekler hakkında daha önceden yapılmış çalışmalar hakkında bilgi verilmiştir.

Çalışmanın İkinci Bölümü'nde, geleneksel meslekler ile ilgili temel kavramlar üzerinde durularak çalışmamıza temel oluşturulmuştur. Bu bölümün ikinci kısmında Kula'daki geleneksel mesleklerden son ustalarıyla sürdürülmeye çalışılan bakırcılık, keçecilik, saraçlık, semercilik ve yorgancılık meslekleri üzerinde durulmuş ve bu mesleklerin günümüzdeki durumları hakkında tespitlerde bulunulmuştur. Bu bölümün son kısmında UNESCO'nun Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi bakımından Kula'da son ustalarıyla yaşatılan

geleneksel meslekler değerlendirilmiş ve bu mesleklerin sürdürülmesine yönelik öneriler paylaşılmıştır.

Çalışmamın ilk anından itibaren bilgi ve tecrübeleriyle yol gstericilerim olan ve bu süreçte beni daima destekleyen değerli danışmanlarım Dr. Öğr. Üyesi Erhan Solmaz ve Doç. Dr. Gonca Kuzay Demir'e, zor dönemlerimde desteğini hiçbir zaman esirgemeyen ve varlığını her daim hissettiren aileme, kardeşim Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Oran'a, beni dkknlarında misafir edip işlerini bırakarak araştırmamıza yardımcı olan ve bu çalışmanın ortaya çıkmasına vesile olan kaynak kişilere ve de meslek ustalarıyla görüşmeleri gerekleştirebilmemizde büyük katkısı bulunan Kula Esnaf ve Sanatkârlar Kredi ve Kefalet Kooperatifi Başkanı Ali Yiğen'e teşekkürlerimi sunarım.

Fatih ORAN

Haziran 2020

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler:

Adı Soyadı : Fatih ORAN

Doğum Yeri ve Tarihi : Manisa – 1987

Lisans Öğretimi : Uşak Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili
ve Edebiyatı Bölümü - 2010

Bildiği Yabancı Diller : İngilizce

İletişim:

E- posta adresi : fatihoran4564@gmail.com

Telefon : 555-831-33-39

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	ii
ABSTRACT	iv
ÖN SÖZ.....	vi
ÖZGEÇMİŞ	viii
KISALTMALAR	xi
GİRİŞ	1
G.1. Araştırmanın Konusu	2
G.2. Araştırmanın Amacı	2
G.3. Araştırmanın Önemi	3
G.4. Kapsam ve Sınırlılıklar.....	3
G.5. Araştırmanın Yöntemi.....	6
1. BÖLÜM	14
ARAŞTIRMA ALANI HAKKINDA BİLGİ VE	14
LİTERATÜR TARAMASI.....	14
1.1. Araştırma Alanı Hakkında Bilgi	14
1.1.1. Kula'nın Tarihi.....	14
1.1.2. Kulanın Coğrafi Özellikleri	15
1.1.3. Kula'nın Nüfusu ve Ekonomik Yapısı.....	15
1.2. Araştırma Konusu Üzerine Yapılan Çalışmalar.....	16
1.2.1. Geleneksel Meslekler Üzerine Türkiye'de Yapılan Çalışmalar ...	16
1.2.2. Kula'daki Geleneksel Meslekler Üzerine Yapılan Çalışmalar	21
2. BÖLÜM	23
KULA'DAKİ GELENEKSEL MESLEKLER	23
2.1. Konuyla İlgili Temel Kavramlar	23
2.1.1. Gelenek	23
2.1.1. Gelenegin Güncellenmesi	27
2.1.3. Geleneksel Meslekler	31
2.1.4. Zanaat.....	34
2.1. Kula'daki Geleneksel Meslekler	36
2.2.1. Bakırcılık.....	36
2.2.2. Keçecilik	43
2.2.3. Saraçlık	51
2.2.4. Semercilik	57
2.2.5. Yorgancılık	63

2.3. Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Kapsamında Kula'daki Geleneksel Mesleklerin Değerlendirilmesi	71
SONUÇ	79
MESLEKİ TERİMLER SÖZLÜĞÜ	86
KAYNAKÇA	91
KAYNAK KİŞİLER LİSTESİ.....	99
EKLER (FOTOĞRAFLAR)	101

KISALTMALAR

K.K.	: Kaynak Kişi
Çev.	: Çeviren
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
S.	: Sayfa
ss.	: Sayfadan sayfaya
TDK	: Türk Dil Kurumu
vb.	: ve benzeri
vd.	: ve diğerleri
Yay.	: Yayıncılık/Yayınevi
YİH	: Yaşayan İnsan Hazinesi
yy.	: Yüzyıl

GİRİŞ

Sosyal bir varlık olarak kabul edilen insanoğlu, var olduğu andan itibaren hayatını idame ettirebilmek ve bazı ihtiyaçlarını karşılayabilmek adına birtakım işlerle uğraşmak durumunda kalmıştır. Bu iş ve uğraşların belirli bir disiplin içinde olması meslek kavramını ortaya çıkarmıştır.

Arapça “süluk” kökünden türeyen meslek kelimesi “insanların yaşamlarını sürdürmek için tuttuğu iş, tâbi olduğu sınıf” anlamlarına gelmektedir (Arslan, Çağlar ve Gürbıyık, 2017: 212). Toplumların ihtiyaçları sonucu ortaya çıkan meslekler insanların yaşam biçimleri hakkında bilgi verirler. Ayrıca meslekler bireylerin toplum içindeki tanınırlığını ve sosyal statüsünü doğrudan etkileyen unsurlardır (Arslan, Çağlar ve Gürbıyık, 2017: 212-213).

Değişen sosyal şartlar ve çevre içinde toplumlar ihtiyaçlarına binaen çeşitli meslekler geliştirmiştir. Günümüzde bir yandan geleneksel meslekler varlıklarını sürdürmekte diğer yandan da modern hayatla birlikte makinelerin artması sebebiyle bazı mesleklerin ortaya çıktığı görülmektedir. Sanayi Devrimi ile başlayan ve son yıllarda hızla artan bu sürecin bir bakıma geleneksel mesleklerin azalmasına hatta unutulmasına sebep olacağı düşünülmektedir (Duymaz ve Şahin, 2010: 102). Kültür öğelerinin devamlılığı adına unutulmanın önüne geçilmesinin gerekli, toplum yapımızı en iyi anlatan folklorik unsurlardan olan geleneksel el sanatlarının gelecek nesillere taşınmasının elzem olacağı düşüncesindeyiz.

Geleneksel meslekler sayesinde bir toplumda var olan kültürel miras hakkında bilgi sahibi olunabilir. Bir yandan da bu meslekler vesilesiyle toplumlar kendi varlıklarını sürdürerek özelliklerini nesilden nesile aktarmış olur (Arslan, Çağlar ve Gürbıyık, 2017: 212). Geleneksel bilgi ve tecrübe ile oluşan, toplumun yaşam biçimi, ihtiyaçları, zevk ve estetik anlayışına bağlı olarak şekillenen geleneksel mesleklerin yaşatılması, geleneğin aktarılması ile mümkündür. Geleneğin zamanın ihtiyaçlarına bağlı güncellenebilir yapıda olması, geleneksel mesleklerin de sürdürülmesi için temel şartlardan biridir.

Kültürel unsurların kesintiye uğramadan kuşaktan kuşağa aktarılması ve ulus bilincinin toplumda iyice yerleşmesi açısından geleneksel mesleklere sorumluluklar yüklemekteyiz. Geleneksel meslekler kendi varlığını devam ettirmeli ve barındırdığı kültürel mirası insanlara aktarmalıdır. Bu aktarmayı da dinamik yapısı ile yapmalıdır. Yani zamanın ihtiyaçları göz önünde bulundurulmalı, toplumların zevk ve beğenisine göre şekillenmeli ve güncellenmelidir.

Biz de bu çalışmamızda Kula ilçesinde son ustalarıyla yaşatılan geleneksel mesleklerden bakırcılık, keçecilik, saraçlık, semercilik ve yorgancılık meslekleri hakkında bilgiler vermeye çalışıp bu mesleklerin devamlılığı adına yapılabilecek çalışmaların neler olabileceğini sunmaya çalıştık.

G.1. Araştırmanın Konusu

Araştırmamıza Kula'da son ustalarıyla yaşatılan geleneksel meslekler konu edilmiştir. Kula'da günümüzde son ustalarıyla sürdürülmeye çalışılan bakırcılık, keçecilik, saraçlık, semercilik ve yorgancılık meslekleri üzerinde durulmuş ve bu mesleklerin günümüzdeki durumları hakkında tespitlerde bulunulmuştur.

G.2. Araştırmanın Amacı

Küreselleşen dünya karşısında değişen yaşam şartları her alanda etkisini baskın bir şekilde göstermektedir. Teknolojik gelişmeler karşısında insanın yaşam şeklinde, düşünce ve üretim tarzında birçok farklılık ve yenilikler oluşmuştur. Bu farklılık ve yenilikler kültür öğelerinin üzerinde de etkisini göstermiştir. Tezimizin konusu olan geleneksel meslekler de toplumsal yaşamın geçirmiş olduğu değişimi gösteren en önemli göstergelerden biridir.

Bu çalışmanın amacı; Kula'da son ustalarıyla yaşatılan geleneksel mesleklerden bakırcılık, keçecilik, saraçlık, semercilik ve yorgancılık meslekleri hakkında detaylı bilgi elde etmek, geleneğin ustalarının icra ettikleri mesleklerin önemi, incelikleri, gelecekleri hakkındaki düşüncelerini ortaya koymak ve bu mesleklerin günümüzdeki durumlarını tespit ederek sürdürülmeleri için yapılacakları belirlemektir. Bu çalışmanın bir diğer amacı, daha sonra bu alanda çalışacak kişilere bir kaynak teşkil etmektir.

G.3. Araştırmanın Önemi

Hızla değişen dünya ve gelişen teknoloji ile birlikte bu hıza ayak uydurmaya çalışan insanoğlu, makineleşmenin önüne geçememiştir. Her türlü sektörü etkileyen bu makineleşme ticari ve ekonomik hayatı da etkilemiş ve geçmişten günümüze dek varlığını sürdüren geleneksel mesleklerin de yara almasına sebep olmuştur. Çeşitli bölgelerde tezgâhlar kapanırken pek az yerde zanaatkârlar birtakım fedakârlıklarla ayakta kalmayı başarmışlardır. Bu çalışmayı diğer çalışmalardan ayıran ve orijinal kılan tarafı, daha öncesinde Kula'da son ustalarıyla yaşatılan geleneksel mesleklerin ele alındığı bir çalışmanın bulunmamasıdır. Ayrıca bu çalışmada konu edilen bakırcılık, keçecilik, saraçlık, semercilik ve yorgancılık meslekleri Kula'da son ustalarıyla sürdürülen, bir anlamda unutulmaya veyahut bir diğer deyişle yok olmaya yüz tutmuş mesleklerden olmalarıdır.

G.4. Kapsam ve Sınırlılıklar

Bu araştırma Manisa ili Kula ilçesi ile sınırlı tutulmuştur. Kula'nın tarih boyunca önemli bir geçiş noktası olması dolayısıyla kültürel açıdan zengin bir mirasa sahip yerleşim yeri olması, hızla kentleşen ilçelerimize kıyasla geleneksel yaşam biçimini sürdürmesi, geleneksel meslekler ve el sanatları bakımından büyük bir çeşitliliğe sahip olması Kula'nın araştırma sahası olarak seçilmesinde etkili olmuştur.

Geleneksel meslekler yönünden Kula kültürel zenginliği olan bir ilçedir. Yörede geleneksel meslek olarak sayabileceğimiz birçok zanaat bulunmaktadır. Bunların bazıları geleneksel yöntemlerden uzak üretim yapması bazıları ise insanoğlu var olduğu sürece devam edecek nitelikte olması dolayısıyla bu çalışmada ele alınmamıştır. Geleneksel olup çalışmamızda yer verilmeyen meslekler ayakkabıcılık, berberlik, demircilik, dericilik, dokumacılık, halıcılık, helvacılık, leblebicilik, nalbantlık ve terziliklerdir.

Yörede ayakkabıcılık şu an leblebicilik ile birlikte istihdamın en çok olduğu geleneksel mesleklerdendir. Bu meslek dalında usta-çırak ilişkisi ön planda tutulmuş olsa da yetişen kişiler üretimlerini geleneksel yöntemlerle yapmamaktadırlar. Bunun sonucunda makineleşme dolayısıyla seri üretime geçen ayakkabıcılık gelenekselden uzaklaşması yönüyle çalışmamıza dâhil edilmemiştir.

Usta-çırak ilişkisi içinde varlığını sürdüren mesleklerden olan berberlik her dönemde insanların ihtiyaçlarını karşılamış ve karşılamaya devam eden hizmet anlayışıyla sürdürülen bir meslektir. Yani berberlik insanoğlu var olduğu sürece devam edecek bir meslektir. Yörede berberlik mesleğini icra eden birçok usta bulunmaktadır. Bu özellikleriyle berberlik, çalışmamıza dâhil edilmemiştir.

Kula'daki demirciliğin geçmişi diğer geleneksel mesleklerde olduğu gibi bir hayli eskidir. Şu an sayıları bir elin parmağını geçmeyen demir ustaları geleneksel yöntemlerden uzak bir şekilde üretim gerçekleştirmektedir. Makineli üretime geçen ustalar yöre halkının ihtiyaçlarına daha hızlı cevap verdiklerini, kendilerini eskisi kadar çok yormadıklarını düşünmektedirler. Geleneksel yöntemlerden uzaklaşması ve demircilik mesleğinin Kula'da yaşayan mesleklerden olması nedeniyle demircilik mesleği çalışmamızda incelenmemiştir.

Bir dönem Kula'da en çok iş yapan meslek dallarından olan dericilik ekonomik krizlerden bir hayli etkilenmiştir. Şu an sayıları epey azalan deri ustaları ürünleri modern yöntemler vasıtasıyla ürettiklerinden çalışmamıza dericilik mesleğini dâhil etmemeyi uygun gördük.

Yöredeki geçmişi bir hayli eski olan dokumacılık bir dönem Kula ekonomisinin dericilik ile birlikte lokomotif konumundaydı. Çeşitli sebeplerden dolayı bu meslek eski popülerliğini kaybetmiştir. Şu an üretim yapan dükkânlar geleneksel yöntemler ile değil modern yöntemlerle ürünler elde etmektedirler. Bu sebepten dolayı bu meslek araştırmamıza dâhil edilmemiştir.

Halıcılık Kula yöresinde bitmiş mesleklerdendir. Bir dönem Uşak halıları gibi Avrupa'ya satışı yapılan Kula halıları şu an sadece evlerde birkaç kadının oğluna, kızına çeyiz için dokuduğu halılarla sınırlı kalmıştır. Herhangi bir dükkânda üretimi gerçekleşmeyen halılar Kula'da birkaç evde ticaret kaygısından uzak sadece kendi kullanımları için dokunan bir ürün konumundadır. Kula'da bir meslek dalı olarak sürdürülmemesinden dolayı halıcılığı tezimize almadık.

Helvacılık çok eskilerden beri Kula'da yapılmakta olan bir meslektir. Özellikle bazı aileler helvacılığı ata mesleği olarak devam ettirmektedir. Tahin helva, tahin karması, köpük helva, taş helva ve susamlı helva gibi çeşitleri olan helvalar bilhassa turistler tarafından ve de dini bayramlarda yöre halkı tarafından büyük ilgi

görmektedir. İnsanoğlu var olduğu sürece giyim-kuşam ve yiyecek sektörü bir şekilde varlığını devam ettirecektir. Kula'daki geleneksel mesleklerden olan helvacılığın yaşayan mesleklerden olması, bu mesleği sürdüren çok sayıda ustanın bulunması sebebiyle helvacılık çalışmamızda incelenmemiştir.

Kula'da leblebicilik önemli çalışma kollarındandır. Ham maddesi olan nohutu genelde Uşak'tan temin eden leblebiciler Türkiye'nin dört bir yanına Kula'nın meşhur leblebisini göndermektedirler. Yörede leblebiciler ve ayakkabıcılar sitesi olarak iki mesleğe yönelik özel çalışma alanları kurulmuştur. Kula'nın tanıtımı açısından da önemli bir yere sahip olan leblebicilik, teknoloji çağına ayak uydurmuş ve birçok meslekte olduğu gibi modern yöntemlerle üretim gerçekleştirmeye başlamıştır. Geleneksel yöntemden uzak üretim gerçekleştiren leblebicilik bu yönü dolayısıyla tezimize dâhil edilmemiştir.

Bundan on sene öncesine kadar Kula'da birkaç kişi de olsa nalbantlık mesleğini yapmaktaydılar. Ancak yük taşımada katır ve atlardan; harman için de öküzlerden vazgeçilip teknolojinin getirdiği motorlu aletlere geçilmesiyle birlikte bu meslek de yörede geçerliliğini yitirmiştir. Günümüzde bazı kişiler bu işi meslek olarak sürdürmeyip ek iş olarak yapmaktadır. Bir meslek dalı olarak sürdürülmediği için biz nalbantlığı araştırmamıza almadık.

Usta-çırak ilişkisi içinde devam eden mesleklerden olan terzilik yörede varlığını kesintisiz şekilde devam ettirmektedir. Eskisi gibi çok fazla iş yükleri olmamasına karşın insanoğlu var olduğu sürece bu meslek de devam edeceğinden çalışmamıza terzilik mesleği katılmamıştır.

Çalışmamıza konu ettiğimiz son ustalarıyla yaşayan geleneksel meslekler, Kula merkezde yapıldığı için köylerde bu mesleklerle ilgili çalışma yapılmamıştır. Kula'nın köylerinde genelde çiftçilik ve hayvancılık vardır. Zanaatla ilgili olan meslekler merkezde yapılmaktadır. Bundan dolayı biz görüşmelerimizi sadece Kula merkezde gerçekleştirdik.

Çalışmamıza ilçedeki bakırcılık, keçecilik, saraçlık, semercilik ve yorgancılık meslekleri konu edilmiştir. Bu meslek gruplarının seçiminde; adı geçen mesleklerin usta-çırak ilişkisi içinde sürdürülmesi ve üretimin çoğu aşamasında geleneksel yöntemler kullanılması, bu anlamda makineleşmeden en az etkilenmesi ve de son

ustalarıyla hayata tutunmaya çalışan meslekler olması gibi özellikler dikkate alınmıştır. Kula'da yapılmakta olan geleneksel meslekleri tezimize dâhil ederken şu kriterler üzerinde durduk:

- Mesleğin usta-çırak ilişkisi içinde öğrenilip o bağlamda devam ettirilmesi.
- Mesleklerden elde edilen ürünlerin yapım aşamasının büyük bir kısmında geleneksel yöntemlerin ve de aletlerin kullanılması.
- Mesleklerin, son ustalarıyla hayata tutunmaya çalışıyor olması.

G.5. Araştırmanın Yöntemi

Kula'da son ustalarıyla yaşatılan geleneksel meslekler üzerinde yapmış olduğumuz bu çalışmada öncelikle, konuyla ilgili alan yazın taraması yapılmıştır. Alan yazın taraması belirli bir konu hakkında pek çok kaynaktan yararlanılarak, kanıtlara dayalı bir şekilde literatürdeki eksiklikleri bulup gidermek amacıyla yapılan bilgi toplama sürecidir (Timmins ve McCabe, 2005: 41-42). Bu şekilde konu hakkında daha önceden yapılan çalışmalar taranarak terim, terminoloji ve inceleme metotları hakkında bilgi sahibi olunmuştur.

Daha sonrasında çalışmamızın esasını teşkil eden alan araştırması gerçekleştirilmiştir. Kula ilçesini daha önceden bilmemiz bu anlamda kaynak kişileri tespit etmemizi kolaylaştırmıştır. Yalnız Kula ilçesinin muhafazakâr bir yapıda olması, geleneksel meslek zanaatkârlarının el emeği ile geçimini sağlamaya çalışırken bir başka neden ile üretim sürecinin aksaması gibi endişeleri ve de sınırlı bir zaman diliminde derlemenin gerçekleştirilmesi zorunluluğu nedeniyle kaynak kişilerle derleme zamanını belirlemede sıkıntı yaşanmıştır. Bu noktada Kula Esnaf ve Sanatkârlar Kredi ve Kefalet Kooperatifi Başkanı Ali Yiğen'in yardımıyla ustalarımız ile derlemelerimizi gerçekleştirme fırsatı bulduk. Kaynak kişiler ile gerçekleştirdiğimiz derlemelerde mülakat (görüşme) yöntemi kullanılarak önceden hazırlanmış sorular ile yönlendirilmiş bir görüşme yapılmıştır. Bilindiği üzere yönlendirilmiş karşılıklı görüşme yönteminde sadece folklorik yaratım metni değil, bu metni yaratan kişinin metni tamamlayıcı görüşleri de elde edilmiş olur. Bu yöntemi kullanırken ezberlenmiş sorular sorulmalı, kaynak kişi sürekli olarak sorularla ana konuya çekilmelidir. Soruların bir kısmı folklorik yaratımın anlatım ve icrasında yapılanları, bağlamı açıklamaya yönelik olmalıdır, diğer bir kısmı da

kaynak kişinin dünya görüşü, metni algılayışı, metni kullanışı, dinleyici kitlesi hakkındaki düşünceleri, metnin anlamı ve kendi psikolojisi üzerine etkisiyle ilgili olmalıdır (Ekici, 2013: 71-86). Kenneth S. Goldstein, bu yöntemle elde edilecekleri şöyle sıralar:

1. *"Kaynak kişilerin biyografileri.*
2. *Kaynak kişilerin estetik görüşleri.*
3. *Bilgi, duygu ve manalar. (Kaynak kişinin anlattığı tür hakkında bilgisi, bu yaratma hakkında düşünceleri, anlattığı yaratmaların anlatım ve etkileri hakkındaki bilgisinin ne olduğu gibi konular).*
4. *Halk bilgisi (folklor) ürünlerinin nakli. (Kaynak kişinin anlattığı halk bilgisi ürününü kimden, ne zaman ve nasıl öğrendiği gibi konularda bilgi.)*
5. *Derlemecinin gözlem yapmadığı halk bilgisi durumlarının (halk bilgisi ürünlerinin yaratıldığı ortamın) tarifi. (Bir halk bilgisi ürününün geleneksel bağlamda nasıl icrâ edildiğini anlatılması.)*
6. *Kaynak kişilerin repertuarı. (Kaynak kişinin anlattığı veya icrâ ettiği halk edebiyatı yaratması dışında bildiği ve anlattığı halk edebiyatı ürünlerinin listesi.)"* (Goldstein, 1977: 72-74).

Halk bilgisi ürünlerinin derlenip ortaya çıkarılmasında üç yöntem üzerinde durulur. Bunlar anket, gözlem ve görüşme yöntemleridir.

Anket yönteminin belirli kullanılma amaçları vardır. Bu amaçlar şöyledir: Bir yörede ne tür halk bilgisi ürünleri vardır? Yöredeki halk bilgisi ürünlerini en iyi kimler icra etmektedir? Halk bilgisi ürünlerinin icra yeri ve zamanı nedir? gibi soruların cevapları için ve de derleme ve gözlem yönteminde eksik kalan bilgilerin bu yöntemle tamamlanması amacıyla kullanılır. Anket soruları titizlik içinde hazırlanmalıdır. Bu yöntemde evet ya da hayır cevabını alacak kısa sorular sorulmalı, gerektiğinde boşluklar bırakılıp anketi dolduran kişinin kısaca görüşleri istenebilir (Ekici, 2013: 65-66).

Gözlem yöntemi derleme esnasında kullanılması gereken bir yöntemdir. Bu yöntemin amacı halk bilgisi ürünlerinin icra ortamlarına girip ürünlerin derlemesini görerek, yaşayarak yapmaktır. Derlemeci aktif ya da pasif olarak gözlem yöntemini

gerçekleştirir. Aktif gözlem yöntemini tercih eden derlemeci bizzat işin içinde yer alır, ürünün oluşturulmasında aktif rol alır. Pasif durumda olan gözlemci ise oluşturulan ürünlerde aktif rol almayıp sadece izler (Ekici, 2013: 67).

Görüşme yönteminde derlemeci kaynak kişiye sorular yönelterek kaynak kişilerden ürünler, ürünlerin çeşitliliği ve yapım aşaması ile ilgili bilgiler alır. Görüşme yöntemi alanda en çok tercih edilen yöntemdir. Bu yöntem yönlendirilmiş ve yönlendirilmemiş görüşme olarak iki şekilde gerçekleştirilir. Yönlendirilmiş görüşmede daha önceden hazırlanmış sorular sırası belirli bir şekilde kaynak kişiye sorulur. Kaynak kişiyi ana konunun üzerinde tutabilmek için görüşmenin gidişatına göre şekillenen yeni sorular sorulabilir. Yönlendirilmemiş görüşme yönteminde önceden soru hazırlama yoktur. Görüşmenin gidişatına göre anlık sorular sorulur (Ekici, 2013:71-73).

Biz çalışmamızda derlemeci ve icracının aynı ortamda bulunduğu görüşme yöntemini kullandık. Bu yöntem vasıtasıyla hem kaynak kişi hem de icrası yapılan ürünler hakkında bilgiler elde ettik.

Geleneksel meslek ustalarına yönelmiş olduğumuz sorular Metin Ekici'nin (2013) "Halk Bilgisi (Folklor) Derleme ve İnceleme Yöntemleri" adlı kitabındaki mesleklere yönelik sorulardır. Bu şekilde kaynak kişilerden konuyla ilgili net bilgiler elde edilmiştir. Derleme esnasında ses kayıt cihazı ve fotoğraf makinesi kullanılarak görsel ve işitsel malzeme elde edilmiştir.

Daha sonrasında elde etmiş olduğumuz görsel ve işitsel malzemeyi dijital ortama aktararak deşifreleri gerçekleştirilmiştir. Deşifrelerde kaynak kişilerin yöneltilen sorulara verdiği cevaplar aynen yazıya aktarılmıştır.

Bakır ustalarına yönelttiğimiz sorular şu şekildedir:

- *Bakırcılığın bu yöredeki tarihini biliyor musunuz?*
- *Bu sanata kaç yaşında kimden öğrendiniz?*
- *Hammaddeyi nerden, kaça satın alıyorsunuz? (kilo, levha vb.)*
- *Bu meslekte kullandığınız aletlerin isimleri nelerdir?*
- *Ham bakır, ürün bitimine kadar hangi işlemlerden geçiriliyor?*
- *Dip nasıl yapılır, hangi aletler kullanılır, nasıl şekillendirilir?*

- *Gövde nasıl yapılır, hangi aletler kullanılır, nasıl şekillendirilir, dibe nasıl eklenir?*
- *Dövme nasıl yapılır, hangi aletler kullanılır?*
- *Kapak nasıl yapılır, hangi aletler kullanılır, yerine nasıl takılır?*
- *Kulp nasıl yapılır, hangi aletler kullanılır, yerine nasıl takılır?*
- *Kaç çeşit kaynak vardır?*
- *Kap üzerinde desen nasıl yapılır?*
- *Malzemeye istenen şekil verildikten sonra, artan parçalar nasıl değerlendirilir?*
- *Süs ve mutfak eşyası olarak neler yapılır?*
- *Kullanım yerleri nelerdir?*
- *Yanınızda kalfa kullanıyor musunuz?*
- *Yaptığınız işin geleceği hakkında düşünceleriniz nelerdir?*
- *Bu mesleğin devam ettirilebilmesi ve geliştirilebilmesi için neler yapılabilir?*
- *Bu mesleği şu an Kula'da aktif olarak devam ettiren kaç dükkân var?*
- *Bu mesleğin sizce olumlu ve olumsuz yönleri nelerdir?*

Keçe ustalarına yönelttiğimiz sorular şu şekildedir:

- *Bu mesleğe kaç yaşında başladınız?*
- *Keçe ne zamandan beri kimler tarafından yapılıyor?*
- *Hammaddesi nedir?*
- *Hammaddeyi nerden temin ediyorsunuz? Satın mı alıyorsunuz?*
- *Hangi mevsim kırkımını kullanırsınız?*
- *Ne kadar yün kullanıyorsunuz?*
- *Yünü işlemeden önce hangi işlemi yaparsınız? (yıkama, dövme, atma tarama vb.)*
- *Yünü nerede attırırsınız? Yünü nasıl ve nerde tararsınız?*
- *Taradıktan sonra yünü ne yaparsınız?*
- *Keçe yapımında ne tür aletler kullanırsınız? Adları nedir?*
- *Keçeyi düz mü desenli mi yapıyorsunuz?*
- *Desenleme nakış ile mi, boya ile mi oluyor?*
- *Boyamayı nasıl yaparsınız?*

- *Boyalı keçenin özelliği nedir, nerede kullanılır?*
- *Deseni keçe üzerine nasıl hazırlıyorsunuz? Nasıl oranlıyorsunuz?*
- *Desenlerin isimleri nedir, anlamları var mıdır?*
- *Keçeyi nasıl yapıyorsunuz, pişirmeyi nasıl, nerde yapıyorsunuz, süresi nedir? (el diz, makine ile, nemli ortamda, atölyede)*
- *Keçenin olup olmadığını nasıl anlıyorsunuz?*
- *Kesme ve düzeltme işlemini nasıl, ne ile yapıyorsunuz?*
- *Keçeyi ne için yapıyorsunuz, nerede kullanıyorsunuz?*
- *Kaç kişi yapım için çalışır, günde ne kadar üretebiliyorsunuz?*
- *Keçenin kullanılmasının sebebi, yararları nelerdir? (soğuğu geçirmediği, sağlıklı oluşu, rahat ve yumuşak oluşu vb.)*
- *Keçe yapımını kimden nasıl öğrendiniz?*
- *Öğrettiğiniz kişiler var mı, onlar da bu işle mi uğraşıyor?*
- *Günümüzde keçe yapılıyor mu, yapılıyorsa nedenleri nedir?*
- *Keçe yapımı için bir eğitim gerekli mi? Nasıl bir eğitim verilir?*
- *Keçeyi yalnızca erkekler mi yapar?*
- *Kullanmak için mi, satmak için mi yapıyorsunuz?*
- *Pazar bulabiliyor musunuz, şahsen sipariş alıyor musunuz?*
- *Bir keçe kaç mal oluyor, elinize geçen para yeterli mi?*
- *Keçe ile ilgili efsane, türkü, inanış var mı?*
- *Bu mesleğin geleceği hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?*
- *Bu mesleğin olumlu ve olumsuz yönleri sizce nelerdir?*

Saraç ustalarına yönelttiğimiz sorular şu şekildedir:

- *Saraçlık nedir? Ne zamandan beri yapıyor?*
- *Bu işi kaç yaşında kimden öğrendiniz?*
- *Saraçlıkta kullanılan malzemeler nelerdir?*
- *Yanınızda kalfa çalıştırıyor musunuz? Kalfa mesleği ne kadar zamanda öğreniyor?*
- *Hammadde nedir? Nerden kaç temin ediyorsunuz?*
- *Hangi derileri kullanıyorsunuz?*
- *Deriden neler yapıyorsunuz?*

- *Yaptığınız malzemeye göre deri çeşitleri farklı mıdır?*
- *Deriye nasıl şekil veriyorsunuz?*
- *Deriyi nasıl süslüyorsunuz?*
- *Sizden neleri saraçlamanız istenir?*
- *Yaptığınız işin geleceği hakkında düşünceleriniz nelerdir?*
- *Sizce neler yapılırsa bu meslek yaşamaya devam eder?*
- *Bu mesleğin olumlu ve olumsuz yönleri nelerdir?*

Semer ustalarına yönelttiğimiz sorular şu şekildedir:

- *Semer nedir? Ne zamandan beri yapıyor?*
- *Bu işi kaç yaşında kimden öğrendiniz?*
- *Yanınızda kalfa çalıştırıyor musunuz? Kalfa mesleği ne kadar zamanda öğreniyor?*
- *Bu mesleği kaç kişi yapıyor?*
- *Semerin hammaddeleri nelerdir?*
- *Hammaddeleri nereden temin ediyorsunuz?*
- *Semer yaparken hangi aşamalardan geçer?*
- *Semer yaparken hangi aletleri kullanıyorsunuz?*
- *Semere nasıl şekil veriyorsunuz?*
- *Semere süsleme yapılıyor mu? Nasıl bir süsleme yapılır?*
- *Semerler standart mı yoksa kalitelere göre ayrılır mı?*
- *Semerlerin fiyatları nedir? Sizi tatmin ediyor mu?*
- *Bu mesleğin olumlu ya da olumsuz yönleri sizce nedir?*
- *Yaptığınız işin geleceği hakkında düşünceleriniz nelerdir?*

Yorgan ustalarına yönelttiğimiz sorular şu şekildedir:

- *Bu mesleği kimden öğrendiniz?*
- *Ne zamandan beri yapıyor?*
- *Kaç çeşit malzemeyi bir arada kullanıyorsunuz?*
- *Malzemeyi nerden, nasıl sağlıyorsunuz?*
- *Malzemeyi ne gibi işlemlerden geçirdikten sonra yorgan yapımına hazırlıyorsunuz?*

- *Yün ve pamuğu nasıl yerleştiriyorsunuz?*
- *Malzemeyi kaç kaliteye ayırıyorsunuz?*
- *Çift, tek, çocuk yorganlarına kaç kilo yün ve pamuk kullanılır?*
- *Bunların en ve boyları ne kadar olur?*
- *Yüzüne kullandığınız kumaşın cinsi nedir?*
- *Alt yüzüne kullandığınız kumaşın cinsi nedir?*
- *Bu kumaşları nerden ve nasıl sağlıyorsunuz?*
- *Bu kumaşların eni ve boyu genellikle nedir?*
- *Yorgan dikiminde kullanılan malzeme nedir?*
- *Kullandığınız iplerin cinsi nedir?*
- *Yorgana nasıl motif veriyorsunuz?*
- *Motifleri siz mi hazırladınız, satın mı alıyorsunuz?*
- *Bu motifleri yaparken herhangi bir kalıp kullanıyor musunuz?*
- *Bu motiflerin isimleri nelerdir?*
- *Bu motiflerin anlamları var mıdır?*
- *Gelinlik kız için özel yorgan yapıyor mu kaç tane?*
- *Genellikle hangi renk motifleri kullanırsınız?*
- *Çocuk yorganları için özel renk ve motifler kullanıyor musunuz?*
- *Bir kişi bir yorganı kaç günde yapabilir?*
- *Çırak çalıştırıyor musunuz?*
- *Atölyenizin özellikleri nelerdir?*
- *Bir yorganın maliyetini neye göre belirliyorsunuz?*
- *Siparişe sizin yapmanız arasında fiyat farkı var mıdır?*
- *Şu an çevrede kaç kişi bu işle uğraşüyor.*
- *Yorgan yapımı azaldı mı neden?*
- *Mesleğinizin olumlu ve olumsuz yönlerinden bahseder misiniz?*
- *Mesleğinizin geleceği hakkındaki görüşünüz nedir?*

Elde edilen veriler daha sonrasında tasnif edilerek, bugün Kula'da son ustalarıyla yaşatılmaya çalışılan geleneksel meslekler incelenmiş ve UNESCO'nun Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesine göre değerlendirilerek geleneğin korunması ve gelecek kuşaklara aktararak sürdürülmesine yönelik

bağlam merkezli bir değerlendirmelerde bulunulmuştur. Ayrıca mesleklerde kullanılan terimler tezin arka tarafında sözlük olarak verilmiştir.

1. BÖLÜM

ARAŞTIRMA ALANI HAKKINDA BİLGİ VE

LİTERATÜR TARAMASI

1.1. Araştırma Alanı Hakkında Bilgi

1.1.1. Kula'nın Tarihi

Kula, Ankara-İzmir karayolu üzerinde bulunan ve Manisa'ya yaklaşık 120 km. uzaklıkta yer alan bir ilçedir. Etrafını alçak tepelerin çevirdiği ilçe Türkiye'nin en genç volkanlarına ve Türkiye'nin ilk jeopark sit alanına sahip olması yönüyle önemli bir konumdadır (Bozkurt, 2010: 5).

Klasik bir Osmanlı kenti görünümünde olan ve İzmir-Ankara yolunun kuzeyine düşen Kula, Divlit Yanardağı'nın güneyine doğru bir yayılım gösterir (Köşklük, 2007: 34).

Divlit Yanardağı'nın güneybatısına düşen kısımlarda genellikle eski evler yer almaktadır. Tarihi yapıların büyük bir bölümünün burada yer alması yörenin eski yerleşim yerinin burası olduğunu kanıtlar niteliktedir. Buraları özellikle meşhur Tarihi Kula Evleri'nin olduğu yerlerdir. Cumbalarıyla yolların üzerini adeta bir bulut gibi kapatan evler tarihten bize sözle olmasa da görünüşleriyle çok şey aktarırlar.

Yöredeki volkanik arazilerden dolayı Kula'ya antik çağda “yanık, yanmış arazi” manasına gelen Katakekaumene adı verilmiştir. Strabon, Vitruvius, Stephanos, Eusthatios gibi antik çağ yazarlarının eserlerinde Kula ismi Katakekaumene şeklinde geçmektedir. Katakekaumene'deki (Kula) birçok yerleşim yeri bugünkü ismiyle Sart'tan başlayarak İran'a kadar uzanan tarihteki ilk ticaret yolu olan Kral Yolu üzerinde yer almıştır. Bu da bize yörenin bugün olduğu gibi antik çağda da önemli bir yerleşim yeri olduğunu gösteriyor (www.kula.bel.tr E.T: 06.02.2020).

7. ve 11. yüzyıllar arasında Kula'nın Bizans şehri olan Opsikion isimli şehir olduğu sanılmaktadır. Bu zaman aralığında bölge Türkler ve Bizanslılar arasında çok sık el değiştirmiş bir yerleşim yeri olmuştur. Asıl Türk tarihi 14. yüzyılda Germiyanoglu Beyliği topraklarına katılmasıyla başlayan Kula, daha sonra Germiyanoglu topraklarıyla birlikte Osmanlı topraklarına katılmıştır. Birinci Dünya

Savaşı'ndan sonra Yunan işgali altında kalan Kula, Türk kuvvetlerinin 4 Eylül 1922'de ilçeye girmesiyle işgalden kurtulmuş ve milli yönetimle idare edilmeye başlanmıştır (www.kula.bel.tr E.T: 06.02.2020).

1.1.2. Kulanın Coğrafi Özellikleri

İzmir'e 147, Manisa'ya 118 km uzaklıkta olan ilçe 917 kilometre karelik yüz ölçümüne sahiptir. İlçenin coğrafi konumu dolayısıyla ulaşım anlamında herhangi bir zorluk yaşanmamaktadır (Kula.bel.tr. E.T. 06.02.2020).

Kula ilçesi Türkiye'deki son volkanik faaliyetlerin görüldüğü ve ilginç jeolojik oluşumlara sahip olan bir yöredir (Akyol, 2018: 245). Kula yöresi doğa bilimleri ve yer bilimleri açısından araştırılması gereken yerlerdendir. Jeolojik bakımdan birçok değişime uğramasına karşın geçmişe ait kalıntıları günümüze dek koruyabilmiştir. Kula tarihin belirli dönemlerinde meydana gelen jeomorfolojik olaylardan çok az etkilenmiştir (Aytaç ve Demir, 2019: 126).

Genç volkanik oluşumlar, jeopark sit alanı, peri bacaları, su kaynakları, bazaltik taşlar ve sayamadığımız çeşitli doğal güzellikler birçok turisti Kula yöresine çekmektedir. Doğal ve kültürel zenginliği nedeniyle ilçe hatırı sayılır bir turist ziyaretine uğrar. Yöredeki zenginlikler bazı araştırmacıların da dikkatini çekmiştir. Volkanik yapılar, jeopark sit alanı, tarihi Kula evleri, yörenin gelenek ve görenekleri, el sanatları araştırmacılarının çalışmalarında yer verdikleri unsurlardan sadece birkaçıdır.

1.1.3. Kula'nın Nüfusu ve Ekonomik Yapısı

Kula ilçesinin toplam nüfusu 2020 verilerine göre 45487'dir. Bu nüfusun yaklaşık yarısını köylerde oturan vatandaşlar oluşturmaktadır (kula.gov.tr. E.T. 04.02.2020). İlçe merkezinde hem eskilerden beri sürdürülen meslekler hem de teknoloji çağı ile meydana çıkan meslekler günümüz toplumunun ihtiyaçlarına cevap verebilmek adına bir arada sürdürülmektedir. Köylerde ise genelde çiftçilik ve hayvancılıkla uğraşılmaktadır.

Geleneklerine bağlı bir yöre konumunda olan Kula'da eski toprak dediğimiz nineler ve dedelerimizin giyim-kuşamı, doğum-ölüm, düğün-sünnet merasimleri, inanış ve ritüeller, cumba ve rumbalarıyla dar sokakları süsleyen evlerde sürdürülen

hayatlar ve de hâlâ teknoloji ile inatlaşıp geleneksel yöntemlerle sürdürülmeye çalışılan meslekler bu bağlılığı kanıtlar niteliktedir.

Geleneksel meslekler yönünden Kula kültürel zenginliği olan bir ilçedir. İnsanoğlu var olduğu sürece devam edecek olan terzilik, berberlik gibi geleneksel mesleklerin yanı sıra son yıllara kadar geleneksel yöntemlerle yapılmış ancak teknolojinin gelişmesiyle birlikte geleneksel yöntemlerin terk edildiği dericilik, demircilik gibi meslekler yörede varlığını sürdürmektedir. Bakırcılık, keçecilik, saraçlık, semercilik ve yorgancılık gibi ağırlıklı olarak geleneksel yöntemlerle yapılan ve tezimize konu olan meslekler de son temsilcileriyle ayakta kalmaya çalışmaktadır.

1.2. Araştırma Konusu Üzerine Yapılan Çalışmalar

1.2.1. Geleneksel Meslekler Üzerine Türkiye’de Yapılan Çalışmalar

Kültürel zenginliğin yaşatılması ve aktarılmasının önemini bilen alan araştırmacıları bu zenginliğin parçalarından olan geleneksel meslekler üzerine bilhassa eğilmişlerdir. Kültür taşıyıcılığını geleneksel meslekler bağlamında ele alan halkbilim araştırmacıları bu konuda kayda değer çalışmalar yapmışlardır. Türkiye’de geleneksel meslekler üzerine yapılan bazı araştırmaları kronolojik olarak bizler şu şekilde verdik:

Örnek (1995) yılındaki “Türk Halkbilimi” isimli eserinde halkbilimimizdeki özel ve genel konular detaylı bir şekilde ele alınıp işlenmiştir. Kitap üç bölümden oluşmaktadır ve birinci bölümde Türk halkbilimi ile ilgili genel bilgiler verilmiştir. İkinci bölümde sosyal normlara, son bölümde ise geçiş dönemiyle ilgili bilgilere yer verilmiştir.

Kahveci (1998) yılındaki “21. Yüzyıla Girerken Geleneksel Türk El Sanatları” adlı makalesinde çağın getirdiği gelişmeler karşısında Geleneksel Türk El Sanatları’nın durumuna değinmiş, teknoloji karşısında bu sanat dallarının devamlılığının nasıl sağlanabileceği hakkında görüşler bildirmiştir.

Ögel (2000) tarafından oluşturulan “Türk Kültür Tarihine Giriş” adlı ansiklopedik eserde Türk kültür tarihi içinde yer alan bütün değerlere yer verilmiştir.

Tarihin değişik dönemlerinde Türkler tarafından kullanılan araç-gereçlerle ilgili bilgilere yer verilmiştir.

Oğuz (2002) yılındaki “Küreselleşme ve Uygulamalı Halk Bilimi” adlı çalışmasında hem küreselleşme ile ilgili bilgiler vermiş hem de küreselleşen dünya karşısında kaybolan değerlerimize yer vermiştir. Kaybolan bu değerlerin korunması ve yaşatılıp gelecek nesillere aktarılması hususunda ne gibi çalışmaların yapılabileceği konusu üzerine eğilmiştir.

Çobanoğlu (2005) yılındaki “Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihinine Giriş” adlı eserinde halkbilimi alan araştırmasındaki yöntemler ve halkbilimi kuramları ile ilgili kapsamlı bilgiler vermiştir. Ayrıca eser halkbilimci bir kişinin sağlanması gereken entelektüel araç-gereçlerin neler olduğu ile ilgili önemli bir çalışmadır.

Oğuz (2005), “Türkiye’de 2004 Yılında Yaşayan Geleneksel Meslekler” adlı eserinde halk bilimsel bir açıdan geleneksel meslekleri ele almıştır. Geleneksel mesleklerin söz varlığı üzerine yazılmış bir kitap olması yönüyle önemli bir eserdir.

Sarioğlu (2005), “El Sanatlarını Milli Değer Olarak Algılamak” adlı yazısı geçmişten geleceğe köprü konumunda olan el sanatlarının tanımı, insanın yaşamındaki yeri ve önemi üzerinedir. Milli kültürel öğelerimizden olan el sanatlarına gereken değerin verilmesi konusunda bireye, topluma ve devlete düşen sorumlulukların üzerinde önemle durulmuştur.

Taş (2005) yılındaki “*Van El Sanatları*” adlı yüksek lisans tezinde tarihi süreç içerisinde Van’da yapılan ve yapımı hala devam eden geleneksel el sanatlarını ayrıntılı bir şekilde incelemiş ve bulduğu bu el sanatlarını ham maddelerine göre sınıflandırmıştır. Taş bu tezinde dokumacılık, örmecilik, maden sanatı, seramik sanatı gibi el sanatlarına ulaşmıştır.

Ersoy (2006) yılındaki “Gelenek/Değişim ve Kıbrıs’ta Türk Kimliği” adlı yazısında gelenek ve değişim mefhumlarının ayrı düşünülmemesi, değişim olmadan geleneğin öleceği konusunu kapsamlı bir şekilde anlatmıştır.

Yavuz (2006) yılındaki “*Cumhuriyet Döneminde Ankara Kalesi’ndeki Geleneksel El Sanatları*” yüksek lisans tezinde Cumhuriyetin ilanından günümüze kadar Ankara Kalesi’nde icra edilmekte olan ve kaybolmaya yüz tutmuş geleneksel el sanatlarını incelemiştir. Yavuz çalışmasında ayrıca kültürel birer kimlik haline gelen el sanatlarının toplumsal ve kültürel açıdan dönüşümünü ve sorgulanmasını da ele almıştır.

Çavaç (2008) yılındaki “*Sakarya İli Taraklı İlçesinde El Sanatları ve Zanaatları*” adlı yüksek lisans tezini üç bölümde toplamıştır. Birinci bölümde bölgenin tarihi ve coğrafyası hakkında bilgi verirken, ikinci bölümde el sanatı ve zanaat kavramlarını açıklamıştır. Üçüncü ve son bölümde ise yörede hala varlığını sürdüren demircilik, kaşıkçılık, mutafılık, dokumacılık, saraçlık, semercilik, kunduracılık gibi zanaatları tespit etmiş ve incelemiştir.

Özentürk Tezgel (2008) yılındaki “*Samsun İli’nin Vezirköprü İlçesi’ndeki Geleneksel Meslekler*” adlı yüksek lisans tezinde Vezirköprü’deki geleneksel mesleklerin Anadolu’nun bugünkü durumunu yansıtıp yansıtmadıkları araştırılmıştır. Araştırmada mesleklerin gün geçtikçe etkilerini yitirdiği görülmüştür. Ayrıca geçmişteki esnaf teşkilâtı (Ahilikle) bugünkü Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu karşılaştırılarak, birçok konuda aralarında farklılıklar olduğu tespit edilmiştir. Küreselleşme üzerine incelemeler yapılarak diğer kültür ürünlerindeki geleneksel meslekler üzerinde de etkisinin olup olmadığı araştırılmış ve etkili olduğu görülmüştür. Araştırmanın sonunda ise Vezirköprü’de geleneksel mesleklerden olan demircilik, bakırcılık ve kalaycılık mesleklerinin geçmişteki işlevlerini değiştirerek günümüzde hediyelik eşya ve dekor olarak kullanma amacıyla, çırak bulamayan birkaç usta tarafından icra edildiği görülmüştür. Semavercilik mesleğinin ise diğer mesleklere göre biraz daha şanslı konumda olduğu farkına varılmıştır. Esas işlevi çay demlemek olan semaverin, bu işlevini eskisi gibi hala devam ettirmekte olduğu görülmüştür. Ancak el emeğinin uzun zaman alması ve çırak bulunamaması sorunundan dolayı fazla üretim yapılamamaktadır.

İz Yılmaz (2008), “Geleneksel Türk El Sanatlarının Turistik Ürün Bağlamında Değerlendirilmesi” adlı uzmanlık tezinde küreselleşmenin getirdiği tek tipleşmenin kültür öğelerine karşı ilgiyi artırdığı, kültür öğelerinin sahip çıkılıp

incelenmesi ve tanıtımının yapılması konusunda faaliyetlerin arttığı bilgilerini vermiştir. Bu çalışma geleneksel el sanatlarının yaşatılıp geleceğe aktarımının gerekliliğini vurgulaması bakımından oldukça önemlidir.

Diyarbakırlıoğlu (2010) yılındaki “*Kaybolan Meslekler ve Son Ustalar*” adlı ansiklopedik çalışmasında Türkiye’deki unutulmaya yüz tutmuş meslekler, üretilen eşyaların yapım aşaması, mesleklerin icrası sırasında kullanılan araç-gereçleri detaylıca anlatmış ve gerçekleştirdiği röportajları çalışmasında yer vermiştir.

Karadeniz (2011) yılındaki “*Düzce ve Çevresi El Sanatları*” yüksek lisans tezinde Düzce ve çevresindeki bölgede yapılan el sanatlarını iki bölümde incelemiştir. Karadeniz, birinci bölümde bölgedeki sedef kakma, kolon dokuma, savat, kilim yapımı, telkari sanatı gibi el sanatlarına yer verirken ikinci bölümde ise hala devam etmekte olan keman yapımı, beşik yapımı, tahta kaşık yapımı gibi zanaat dallarına yer vermiştir.

Duman (2011) yılındaki “Gaziantep’teki Geleneksel Meslekler Üzerine Halk Bilimsel Bir İnceleme” adlı yüksek lisans tezinde Gaziantep’teki geleneksel mesleklerin tespiti ve bu mesleklerin yaşatılarak korunması gerekliliği üzerinde durmuştur. Halkbilimi kuram ve yöntemlerine göre yapılan bu araştırmadaki amaç; derleme çalışması yapıldıktan sonra, derlenen ögeler ile ilgili çıkarımlarda bulunarak bu ögelerin sınıflandırmasını yapmak ve derlenen bu ürünün günümüzdeki durumunu değerlendirip geleceğe nasıl aktarılabilirliğini sorgulamaktır. Ayrıca araştırmada tespit edilen ürünler bulunduğu kültürü temsil derecesi, ürünlerin sunumunda değişiklik yapılarak yerelden ulusala, ulusaldan evrensele kazandırılması gibi süreçler çalışmada vurgulanan konular arasındadır.

Kiremitçi (2011) yılındaki “*Cumhuriyet Döneminde (2005’ten Günümüze) Bursa Irgandı Köprüsü’ndeki Geleneksel El Sanatları Üzerine Halk Bilimsel Bir İnceleme*” adlı yüksek lisans tezinde hızla kentleşip küreselleşen toplumda, Bursa Irgandı Köprüsünde yaşatılmaya çalışılan, Türk halk kültürünün önemli birer parçası olan geleneksel el sanatları üzerine bir çalışma yapmıştır.

Aktürk (2013) yılındaki “*Gaziantep İlinde Yaşayan El Sanatları*” yüksek lisans tezinde Gaziantep’te üretimi yapılmakta olan Antep işi el işletmeciliği, bakır işlemeciliği, kilim dokumacılığı, kutnu kumaşı dokumacılığı, toprak işleri,

sedefkârlık, ve yemenicilik gibi yedi farklı el sanatını incelemiştir. Aktürk tezinde el sanatlarının tanımları, tarihçeleri, kullanılan araç ve gereçleri, yapım aşamaları ve yapılan ürün çeşitleri hakkında ayrıntılı bilgi vermiştir.

Kaya (2014) yılındaki “Düzce İli Kaynaşlı İlçesi Ahşap El Sanatları” adlı yüksek lisans tezinde yöredeki bazı geleneksel meslekleri incelemiş, bu meslek dallarındaki ustalarla görüşmüş ve bazı çıkarımlarda bulunmuştur.

Önder (2014) yılındaki “Isparta İlinde Yaşayan El Sanatları” yüksek lisans tezinde halıcılık, yorgancılık, bakır işlemeciliği, oyacılık, işlemecilik, çorapçılık, keçecilik, semercilik gibi sekiz tane geleneksel mesleği tespit etmiş ve incelemiştir. Tezde bu mesleklerin tarihçeleri ile yapım aşamaları anlatılmıştır.

Aça (2015), “Meslek Folkloru Araştırmaları Tarihine Bir Bakış” adlı makalesinde halkbilimi araştırmacılarının uzun yıllar kırsal kesimlerde çalışarak buradaki geleneksel meslekleri araştırdığından bahsetmiştir. Ancak her ne kadar bu tarz çalışmalar yapılmış olsa da gerekli verim alınmadığı noktasında eleştirel bir yaklaşım sergilenmiştir.

Genç (2015) yılındaki “Elazığ İli El Sanatları” adlı yüksek lisans tezinde yörede sürdürülen bazı geleneksel meslekler incelenmiştir. Bu meslek dallarında kullanılan hammaddeler, ürünlerin yapım aşaması ve üretimde kullanılan araç-gereçler hakkında bilgiler verilmiştir.

Korkmaz (2016) yılındaki “Denizli İli Yaşayan El Sanatları” adlı yüksek lisans tezinde Denizli’de üretimine devam edilen çömlekçilik, bakırcılık, bıçakçılık, dokumacılık ve ayakkabıcılık olmak üzere beş farklı el sanatını incelemiştir. Korkmaz tezinde bu el sanatlarının tanımlarını ve tarihçelerini, kullanılan araç ve gereçleri, ürünlerin yapım aşamalarını ve yapılan ürün çeşitlerini ayrıntılı olarak anlatmış ve görsel olarak belgelendirmiştir.

Öger ve Tek (2017), “Risale-i Muze-Duzluk (Ayakkabıcılık Risalesi)” adlı çalışmada Geleneksel Meslek Kavramı ve Fütüvvetnameler, Uygurlarda Risalecilik Geleneği ve Risalelerin Özellikleri, Uygurlarda Ayakkabıcılık, Risale-i Muze-Duzluk ve Özellikleri, Transkripsiyonlu Metinler başlıkları altında önemli konulara değinilmiştir.

Akkurt (2018) yılındaki “Kütahya El Sanatı Ustalarının Yaşayan İnsan Hazinesi Bağlamında Değerlendirilmesi” adlı yüksek lisans tezinde yöredeki geleneksel meslekleri etkileyen teknolojik gelişmelerin olumsuz yönlerini eleştirmiş, el sanatlarına karşı azalan ilgi ve alakanın artırılması adına ne gibi çalışmalar yapılabileceği hususunda önerilerde bulunmuştur.

Orhantekin (2019) yılındaki “Uşak’taki Geleneksel Meslekler Üzerine Halk Bilimsel Bir İnceleme” adlı yüksek lisans tezinde Uşak’ta yaşatılmaya çalışılan geleneksel meslekleri incelemiştir. Orhantekin bu çalışmasında geleneksel mesleklerin tanımlarını ve tarihçelerini anlatıp görüştüğü meslek erbaplarının kullandığı araç-gereçleri, ürünlerin yapım aşamasını ve ürün çeşitlerini detaylı bir şekilde sunmuştur.

1.2.2. Kula’daki Geleneksel Meslekler Üzerine Yapılan Çalışmalar

Araştırmamızın merkezinde yer alan Kula ve Kula’daki el sanatlarına yönelik bazı çalışmalar mevcuttur. Bu çalışmalar şu şekildedir:

Anmaç (1997) Kula’nın tarihçesini, Kula’daki halıcılığın tarihi gelişimini ve yörede yapılan halıcılıkta kullanılan teknikleri incelemiştir. Kula’da üretimi yapılan halılardaki çözü ve atkı ilmiklerini, kullanılan hammaddeleri, bu halıların sanatsal özelliklerini ve türlerini, halı ustalarının kullandığı motifleri incelemiştir.

Şahin (2006) Kula’nın sosyal, kültürel, ekonomik yapısını, tarihi geçmişini, doğal ve tarihi zenginliklerini, Kula insanının yaşam şeklini, gelenek ve göreneklerini, kaybolan değerlerini, geleneksel mesleklerini ele almıştır.

Bozkurt (2010) yılındaki “Manisa İli Kula İlçesi El Sanatları” yüksek lisans tezinde Manisa ili Kula ilçesindeki halıcılık, keçecilik ve bakırcılığı araştırmıştır. Araştırma kapsamında halıcılığın, keçeciliğin ve bakırcılığın günümüzdeki durumu incelenmiş ve bu el sanatlarının yapımında kullanılan araç-gereçler, ürünlerin yapım aşamaları anlatılmış ve elde edilen ürünlerin tek tek fotoğrafları çekilmiştir. Ayrıca halıcılık, keçecilik ve bakırcılıkla uğraşan kişilerle karşılıklı görüşmeler yapılarak bu el sanatlarıyla ilgili elde edilen bilgilerle çalışma desteklenmiştir.

Bizim çalışmamızı diğer çalışmalardan ayıran ve orijinal kılan tarafı ise, şimdiye kadar Kula’da son ustalarıyla yaşatılan geleneksel meslekleri (demircilik,

kalaycılık/bakırcılık, keçecilik, semercilik, yorgancılık) derinlemesine araştıran bir çalışmanın olmaması ve bu çalışmanın bu eksikliği gidermeye yönelik olmasıdır.

2. BÖLÜM

KULA'DAKİ GELENEKSEL MESLEKLER

2.1. Konuyla İlgili Temel Kavramlar

2.1.1. Gelenek

Gelenek: “Bir toplumda, bir toplulukta eskiden kalmış olmaları dolayısıyla saygın tutulup kuşaktan kuşağa iletilen, yaptırım gücü olan kültürel kalıntılar, alışkanlıklar, bilgi, töre ve davranışlar, anane, tradisyon” (TDK, 2019) şeklinde tanımlanmıştır. Örnek (2000: 126) ise gelenek tanımını, “Nitelikleri bakımından genellikle tutucu olan gelenekler aile, hukuk, din ve politika gibi toplumsal kurumlar üzerinde daha etkilidirler; bunlara bakarak bilim ve sanat, geleneklerin daha az etkisi altındadır” şeklinde yapmıştır.

Toplumların hayatında, tarih sahnesine çıkışlarından itibaren varlıklarını, bütünlüklerini, farklılıklarını muhafaza eden gereksinimleri her manada yerine getiren düzenler görülür. Devamlılık özelliğine haiz olan bu düzenlerin hepsine gelenek ismini veriyoruz. Bu geleneklerin sayısı, işlevleri, yapısal özellikleri, ait oldukları toplumların gelişme vaziyetlerine ve ihtiyaçlarına göre toplumların hayatındaki geleneklerin hepsi o toplumun kültürünü oluşturur. Bir toplumun yaşamında kültürü oluşturan gelenekler sözlü ve yazılı olmak üzere iki şekilde teşekkül eder (Yıldırım, 1989: 16-18).

Gelenek, geçmişe eskiye dayanan ve nesiller boyu devam eden; geçmişin duygu ve düşüncelerinin devamı hususunda çağın gereksinimlerine göre yaratıcılık ve değişim unsurlarını da kullanan kültür mirasıdır (Ekici, 2013: 20). Gelenekleri yok olan kültür unsuru değil de çeşitlenerek devam eden ve hayatın her alanında kendini gösteren dinamik yapıyı unsur olarak görmek gerekmektedir.

Gelenek bir milleti diğer milletlerden ayıran özelliklerden biridir. Toplumlar geleneklerini uzun bir sürede oluşturur ve oluşan geleneklerin değişimleri kolay değildir. Geleneklerin nesilden nesile aktarılarak yaşatılması toplumların devamlılığı için son derece önemlidir. Bazı Türk gelenekleri şöyledir: Sanat gelenekleri, din gelenekleri, dil gelenekleri, devlet kurma geleneği (Dikici, 2001: 251). Uzun ve

köklü bir geçmişi kapsayan gelenek kavramı toplumların varlığının temel taşlarından ve bizlere geçmişten mirastır.

Gelenek, toplumların değişimlerinin en ağır olduğu değerler bütünü ve sosyal mirasıdır. Geçmişle olan bağlantı gelenek kavramı için en önemli noktadır. Son dönemde üzerinde en çok tartışılan konu modernizmin içinde geleneğin durumu olmuştur. Modernizmin, geleneğin devamlılığına ne kadar müsaade edeceği söylemleri çok tartışılmıştır (Kılıç ve Ağçoban, 2013: 225-227). Her ne kadar bu tarz tartışmalar olsa da gelenek ve modernizm kavramları genellikle birlikte kullanılmıştır. Geleneğin anlamı belirlenirken modernizmden, modernizmin anlamı belirlenirken gelenekten faydalandığı görülmektedir.

Gelenek, taşıyıcıları ve de koruyucuları olan şu anın geçmişidir. Eski zamanda meydana gelmiş, icra edilmiş ve bizlere miras kalmış bir dokudur gelenek. Bir geleneğin oluşmasında o geleneği meydana getiren ve icra eden kişiler o şeyin gelenek haline gelmesi için uğraşmaz. Onun oluşumu zaman içinde olur ve bazı değişimlerle ve de aktarım vesilesiyle geleceğe taşınır. Ayrıca bir şeyin gelenek haline dönüşebilmesi için toplumların potansiyel güçlerinin o gelenek ile örtüşmesi gerekmektedir (Çınar, 2005: 75-76). Bir geleneğin oluşabilmesi için usta bir icracının olması, belirli bir geçmişinin olması ve toplum yapısıyla örtüşmesi gerekmektedir. Bunlardan biri eksik olursa geleneğin doğumu gibi yaşaması da bir hayli zor olur.

Gelenek kavramı muayyen ilke ve değerleri benimseyen ve aşıl原因an hayali veyahut gerçek bir geçmişle süreklilik arz eden ve yaygın bir şekilde benimsenen toplumsal pratikler kümesini ifade eder (Marshall, 1999: 258-259). Yani gelenek toplumsal değerler ve pratiklerle ilişkili olup geçmişe gönderme yapar ve inanç noktasına dayanır.

Sosyal bilimlerde çeşitli şekillerde tanımı verilmekle birlikte gelenek kavramı genel olarak bir toplumun kendinden önceki nesillerden aldığı ve farklı anlatım metotlarıyla gelecek nesillere ulaştırdığı maddi ve manevi uygulamalar biçimi şeklinde tanımlanmaktadır. Toplumların ortak mirası olarak görülen gelenekler milletlerin varlığının ve sürekliliğinin kaynağıdır (Yılmaz, 2005: 40).

Gelenek kavramı çok yönlü bir kavramdır. Kullanıldığı bağlama göre çeşitli anlamlar taşımakla beraber genel manada geçmişten günümüze devam eden kültürel unsurların tamamını ifade etmektedir.

İnsanların düşüncelerinden ve hareketlerinden bağımsız bir şekilde sosyal-siyasal hayatlarıyla işleyiş biçimlerini belirleyen, yöneten, toplumların isteklerini denetleyen, geçmişe ve tecrübeye dayalı değerler ve kurallar bütününe gelenek adı verilir. Gelenek toplumların geçmişten aldıkları ama asla eskimeyen hayat kaynağıdır (Çetin, 2005: 154). Milletlerin hayatını düzenleyen gelenekler bir anlamda toplumların ihtiyaçlarına cevap verebilmeleri dolayısıyla yaşayıp devamlılık sağlamaktadır.

Geleneğin şümulü, eski ile aynı ve yeni ile zıt olmasını gerekli kılar. İlişki bakımından gelenek edebiyat ile edebiyat da gelenek ile aynılık ve zıtlık çerçevesinde yer alır. Her ne kadar gelenek kelimesi Türkçe olsa da aslında günümüzdeki muhtevası, alaka bakımından Batı kültürünün tarihiyle yakından ilgilidir. Geleneğin Batıdaki serüveni göz önüne alındığında bu durum daha iyi anlaşılabilir. Gelenek kelimesi Türkçede oldukça yenidir. Bu kelimenin yerine daha önceleri anane ve örf kelimeleri kullanılmıştır. Gelenek kelimesinin günümüzde belirttiği anlam nesilden nesile aktarılan şeydir (Hancıoğlu, 2016: 179).

Gelenekler çıkış noktasında bireysel karakterli olsalar da nakledilme yoluyla toplumsal olma kapasitesine ulaşabilmektedirler. Nakledilme süreçlerinde ise, geçmişten geleceğe doğru akıp giden dinamik zaman içinde toplumsal tecrübelerden oluşan birikimle, toplumların bugününü ve yarınını şekillendirirken; aynı zamanda, temsil ettikleri toplumlar için bütünleştirici, öteki için de farklılaştırıcı bir işleve sahip olurlar. Gelenekler toplumsal yapıların farklılığını ve ait olduğu toplumların yaşam biçimini anlamayı sağladıklarından veya büyük ölçüde yardımcı olduklarından dolayı halkbilimciler için de önemli bir yol haritasıdır (Ersoy, 2006: 135).

Geleneklere, eskilerden bizlere geçmiş miras gözüyle bakıldığı için toplum tarafından son derece saygı duyulur. Yazılı olmayan toplum kuralları diyebileceğimiz gelenekler yaşantımızın temelini oluşturur.

Geçmişten günümüze kadar gelen veyahut miras kalan herhangi bir şeye gelenek adı verilir. İnsanın fikriyatının, muhayyilesinin, hareketlerinin ürünü olan ve çeşitli maddi ve de manevi unsurların iletilmesiyle teşekkül eden gelenek kavramı kurumlar, kuramlar, pratikler ve nesnelere tarafından oluşur. Folklorik öğeler, kitaplar, binalar, inançlar gibi doğal nesnelere haricindeki insanın oluşturduğu bu şeyler geleneğe ait olup geçmişten mirastır (İlhan, 2015: 742). Yeniliklere açık,

bozulmaya kapalı bir konumda olan gelenekler bir anlamda insanoğlunun tecrübeleridir. Gelenek insanoğlunun hayatının bir parçası olabilmiş, zamanla onu tecrübe ile sımayabilmiş olduğu olgulardır.

Gelenek, her neslin önceki nesilden teslim alıp içselleştirerek yaşadığı ve sadece yaşam şartları ile uyumlu vaziyete getirdiği, yorumladığı tüm kültürel ve tarihsel mirastır. Geleneksel kültürlerde geçmişe, önceki nesillerin tecrübelerini içermesi ve sürdürmesinden dolayı saygı duyulup simgelerine önem verilir. Gelenek, muayyen faaliyet ya da tecrübeyi, tekrarlanan içtimai uygulamalarla yapılan geçmişin, bugünün, geleceğin devamlılığı içine yerleştirilmiş olan zaman ve de uzam kullanma yöntemidir. Gelenek sadece geçmişle alakalı ve sınırlı bir içerikten öte yaşanan zamana ve geleceğe doğal bir biçimde bağlanır (Karadeniz, 2007: 29-47). Geleneklerin yapısal özellikleri, işlevleri ait oldukları topluma göre şekillenir. Toplumun neye ihtiyacı olduysa ona paralel olarak bir gelenek meydana gelmiştir. Yani gelenek toplumların ihtiyaçlarından doğup şekillenmiş bir kavramdır.

Gelenek, bir toplumda geçmişten yani atalardan miras kalması vesilesiyle kıymetli sayılan, bazı durumlarda kutsiyet yüklenen; toplumun gündelik yaşamına nüfuz etmiş her çeşit yapılan veya yapılmış soyut ya da somut değerler toplamıdır. Gelenekler başlangıçta bireysel karakterli olsalar bile aktarılma yoluyla toplumsal olma yeterliliğine ulaşabilmektedirler. Aktarılma evrelerinde geçmişten geleceğe akan zaman içinde toplumsal deneyimlerden ortaya çıkan birikimle, toplumların bugünü ve geleceğini biçimlendirirken bununla birlikte simgesi olduğu toplumlar için toparlayıcı, öteki için de ayrıştırıcı bir fonksiyona sahip olurlar. Gelenekler toplumsal yapıların başkalığını, içinde bulunduğu toplumun yaşam tarzını idrak etmeyi sağladıklarından veya yüksek ölçüde faydalı olmalarından ötürü halk bilimciler için de elzem bir yön göstericidirler (Duman, 2011: 14).

Toplumların kültürlerini oluşturan öğelerden biri olan gelenek kavramının birçok araştırmacı tarafından farklı şekillerde tanımı yapılmıştır. Bütün bu tanımların sonunda en çok üzerinde durulan şeyler eskilik, süreklilik ve kutsallıktır. Geleneklere atalardan bizlere geçmiş miras gözüyle bakıldığı için onlar kutsal olarak kabul edilmiş ve bir noktada da dine dayandırılmıştır. Bir geleneğin belli bir geçmişe dayanması ve kesintiye uğramadan varlığını devam ettirmesi gerekmektedir. Geleneklerin oluşumu uzun bir geçmişe dayanır. Çok eski zamanlarda oluşan

gelenekler farklı yöntemlerle nesilden nesile aktarılmışlardır. Yaptırım gücünün yüksek olduğu gelenekler bir nevi toplumların yaşam biçimidir.

Bir olgunun gelenekleşmesi demek aslında o olgunun çağın şartlarına ayak uydurması demektir. Bunun gerçekleşebilmesi için de güncelleme devreye girer. Biz de çalışmamızda güncelleme üzerinde durup bununla ilgili çalışmalara değindik.

2.1.1. Geleneğin Güncellenmesi

Güncelleme zaman, mekân, sosyo-ekonomik durumlar göz önünde bulundurularak bir yaratmanın çağa uygun hâle getirilmesi olayıdır. Yaratmalar güncellenirken dikkat edilmesi gereken elzem nokta orijinalini bozmamak ve ondan uzaklaşmamak olmalıdır (Ekici, 2008: 36).

Geleneksel meslekler, ait oldukları toplumların ihtiyaçlarını karşılarken aynı zamanda bir kültür ögesi olarak varlığını sürdürmüş ve sürdürmeye devam etmektedir. Kültürel öğelerimizden olan geleneksel mesleklerin sürdürülmesi noktasında güncelleme kavramının önemi büyüktür. Dinamik yapısı doğrultusunda geleneksel olanın özüne, dokusuna zarar verilmeden çağa uygun ürünler sunulması mesleklerin geleceğe taşınmasında son derece önemlidir (Duymaz ve Şahin, 2010: 101-102).

Folklorik ürünleri geçmişin ürünü düşüncesinden kurtarıp dinamik yapısı üzerinde durmaya çalışan “Performans Teori” kuramının savunucuları sanayileşmenin, köyden kente göçün, bilim ve teknolojinin yani bütün toplumsal değişimin ve dönüşümün getirisi olarak canlı ve dinamik bir yapı ile bu ürünlerin varlığını sürdüreceğini savunurlar (Aslan, 2011: 40).

Değişime ayak uyduramayan her şey geçmişte yahut bugünde kalarak hayatını sonlandırır. Bir ürünün varlığının devamı, geleceğe ulaşımı, üzerinde özellikle durduğumuz güncelleme sayesinde olacaktır. Sanatkâr eserini toplumun ihtiyaçlarını, çağın getirdiklerini göz önünde bulundurarak oluşturduğu vakit mesleğini devam ettirebilme noktasında herhangi bir zorlukla karşılaşmayacaktır.

Kişi, zamanla mensubu olduğu toplumun gelenek ve göreneklerini, tecrübelerini, tarihini, inançlarını bilir ve benimser. Bilip benimsediği bu birikim ve donanımla yaşadığı topluma ait olmasına, toplumun kodlarını bilmesine

“kültürlenme” adı verilir. Birey öğrendiği bu geçmiş bilgileri çağın şartlarını gözetererek günceller. Bu güncelleme sayesinde eski bilgiler geleceğe aktararak kullanılmaya devam eder. Böylece kültürlenmeyi gerçekleştiren kişi “biz”leşirken bununla birlikte kültürü canlandırır ve onu sürekli hale getirir (Kuzay Demir, 2016: 566-567).

Gelenekle modernliği birbirine zıt toplumsal örüntüler şeklinde konumlandırmak düşüncesini aşmak epey vakit almıştır. Modernistler tarafından gelenek kavramı geçmişle ve eskiye ilişkin yaşanmışlıklarla eşitlenerek içinde bulunulan anı yaşamak ve geleceği kurmak adına geleneğin terk edilmesi gerekliliği vurgulanmıştır. Gelenekçiler ise gelenekleri oldukları şekilde korumanın doğruluğuna inanmışlardır. Bu sebepten, gelenek kavramı eskilerden beri gelenekçiler ile modernistler arasında anlaşmazlık sebeplerinden birisi olmuştur. Gelenekçiler gelenekleri muhafaza etmek, modernistler ise geleneği değiştirmek istemişlerdir. Bir diğer yol ise Zygmunt Bauman’ın belirttiği ve geleneği, kültürel manada süreklilik olarak değerlendirip modernliğin tamamlayıcısı şeklinde gördüğü yoldur. Modernite, kendini gelenekler üzerinden inşa etmeye çalışır fakat geleneksel olmayan şekilde de kendisini sunmak ister. Hâlbuki bu inşa geleneğin güncellenmesi ile mümkün olabilmektedir. Gelenek kavramı aslında varlığını modernin içerisinde farklı bir şekilde devam ettirmektedir (Karadeniz, 2007: 29-47).

Halk Bilimini ve Halk Kültürü’nü bilimsel alan olarak benimsemiş Halk Bilimi, Antropoloji, Geleneksel El Sanatları, Halk Müziği ve Halk Oyunları gibi bilim dalları kendilerini dar bir alanda hissetmekte, bu alanlarda çalışanlar araştırma konularını sosyal yaşamda etkisiz görmekte ve bu nedenle kendilerinin de toplum yaşamında yeterince etkin olamadıklarını düşünmektedirler. Böyle zamanlarda, çeşitli önerilerle geleneksel alanı geçerli kılma yolları aranmaktadır. Konuyla ilgili olarak ortaya atılan düşüncelerden biri de, günümüzün “moda” deyimiyle “güncelleme”dir. Aslında bu terim ve ifade ettiği kavram yeni değildir. Çünkü kültür tarihine baktığımızda, farklı düşünce akımlarının etkin olduğu hemen her dönemde, kendilerini “arkada” veya “geride” kalmış veya kendi kültürlerini başka kültürlerin yoğun bir şekilde etkisi altına girmiş gören her toplum, benzeri bir duyguya kapılmış, toplumsal yaşamın çeşitli alanlarında; örneğin ekonomide, askerî yapıda, kurumsal yapılarda, eğitimde ve kısacası hemen her alanda değişikliklere gitme eğilimleri ortaya çıkmıştır. Türk kültür tarihinde ise bu eğilimler bazen “Batılulaşma”, bazen “modernleşme”, bazen “çağdaşlaşma” olarak adlandırılmıştır. Bütün bu terimlerin kesişme noktası tamamen veya kısmen “değiştirme” veya “yenileme” düşüncesidir. Günümüzde ise bu yenileme düşüncesi, biraz da teknolojik gelişme ve bilgisayarların günlük yaşamın çeşitli alanlarında çok etkin olmasından dolayı, “güncelleme” şeklinde ifade edilmektedir (Ekici, 2008: 33).

Eski dönemlerden günümüze ulaşabilmiş folklor ürünlerinin bunu sağlaması yani varlığını devam ettirmesi kendini yenilemesi sayesinde olmuştur. Zanaat

erbaplarının toplumu, çağı iyi bilmesi ve ürünlerine o yönde dokunuşlar yapması vesilesiyle güncellenen ürünler kendi yaşam sahasını o çağda bulabilmiştir. Bu dokunuşlara haiz olamayan ürünler de geçerliliğini kaybetmiş ve unutulmuştur.

Gelenek teriminin tanımlarında genel olarak “eskilik” ve “aktarma” olguları üzerinde durulmuştur. Hâlbuki asıl üzerinde durulması gereken olgular “değişme” ve “yaratıcılık”tır. Belki “gelenek” ile “değişme” kavramları birbirinin zıddı şeklinde düşünülebilir. Ancak değişen zamanla birlikte kültür öğeleri kendilerini olumlu bir şekilde güncelleyerek değişime ayak uydurur. Bu da bize “gelenek” ve “değişme” kavramları arasındaki zıtlığı değil bağlantıyı gösterir (Ekici, 2008: 34).

Gelenek, geçmiş ile yaşadığımız zaman dilimi arasındaki sürekliliği ifade eder. Dündekileri bugüne getirir ve güncelleme vasıtasıyla bugünküleri de geleceğe taşır. Gelenek kavramı içinde ele alınan folklor ürünleri çağın gereksinim ve beklentilerine cevap vererek büründüğü yeni kimlik ve de kazanmış olduğu yeni niteliklerle yaşamını farklı formlarda devam ettirir. Bu devamlılık ise yaratıcılık ve gelişimin ön planda olduğu güncelleme aracılığıyla sağlanır.

Kültür tarihinde geleneksel addedilen kültür öğelerinin değerli görülmediği, değerini yitirdiği fikri toplumsal yaşamda sıkça karşılaşılan durumlardandır. Bu fikir de daha çok kültür öğeleri ile gerek araştırma gerekse yaratmalar bakımından yolları kesişen kişilerde mevcuttur (Ekici, 2008: 33).

Gelenek kavramı durağanlığı değil değişkenliği ifade eder. Ancak değişkenlik olumlu yönde olursa gelenek bunu kabul eder. Olumsuz değişimler gelenek kavramının çerçevesi dışında kalır. Çağın ihtiyaç durumuna göre gelenek unsurları değişim gösterebilir. Bu değişimi ifade eden kavram da güncellemedir (Solmaz, 2015: 141). Geleneğin güncellenmesi aslında toplumun kendine ait olanı yeni tekniklerle yeniden üretmesidir.

Sürrealizm akımının önemli temsilcilerinden Octavia Paz modernliği günün geleneği şeklinde yorumlamıştır. Paz (1996: 13-14) gelenekten söz ederken geleneğin modernlikle ilgili ilişkisine dikkat çekmiş ve modernliğin sadece kendisi olmadığını, her zaman için bir ‘öteki’yi gösterdiğini vurgulamıştır.

Gelenek kavramı değişen ve değişirken de süreklilik arz eden bir yapıya sahiptir. Toplumun bireyleri geleneğin kendisine sunduğu imkânlar ve zamanla tecrübe ile oluşturulmuş kalıplar vasıtasıyla problemlerine çözüm bulmak ister. Bu sebepten dolayı gelenek her ne kadar eski gibi görünse de aslında yenidir. Çünkü eskinin yani tecrübenin ışığıyla günümüze ve geleceğimize ışık tutarak bizlerin yeni kültür yapıları oluşturmasını sağlar (Bayraktar, 2014: 22-24). Bir ayağı geçmişe diğer ayağı geleceğe çakılı bir köprü konumunda olan gelenek, geçmişten aldığı geleceğe taşıyarak varlığını sürdürür.

Bilim ve teknolojik gelişmelerin dünyayı küçültmesine karşın gerek sözlü gerekse yazılı gelenekler, oluşan yeni durumlara karşı kendini yenileyip güncelleyerek toplumların ihtiyaçlarını karşılamaya devam ederler. Bu özelliğe sahip gelenekler ait oldukları toplumları tarih sahnesinde boy göstermeye başladıkları andan günümüze ulaştırmıştır. Bu meziyetleri gösteremeyenler ise tarihin derinliklerine gömülmüşlerdir (Yıldırım, 1989: 16-18).

“Gelenekleri yaşatan ve geliştirenler, onları temsil edenler ve paylaşanlardır. Bu bakımdan, günümüz aydınına, gençlerine de sorumluluklar düşmektedir. Geleneklerimizi öğrenmek, araştırmak, özelliklerini tesbit etmek, gelişmelerini sağlayıcı çalışmalar yapmak, onları öğretmek, önlerini açmak, bugünkü neslin gelecektekilere borcudur.” (Yıldırım, 1989: 16-18).

Yaptığımız araştırmalar ve okumalar sonucunda geleneğin güncellenmesiyle ilgili şunları söyleyebiliriz: Güncelleme, bir şeyin içinde bulunduğu zamana, mekâna ve sosyal durumlara göre yeniden şekillendirilmesidir. Geleneksel mesleklerin güncellenmesini ele aldığımızda ise en çok dikkat edilmesi gereken hususlar mesleklerin aslından uzaklaşmamak ve toplumun ihtiyaçlarını göz önünde bulundurmaktır. Bunun yapılabilmesi için de eskiyle yeninin harmanlanması gerekmektedir. Geleneksel mesleklerin dokusuna zarar verilmeden çağın getirdiği düzene ayak uydurmak mesleğin devamlılığı konusunda en önemli noktadır.

Karakoç (1998: 101) *“Gelenek dünyası yedi gök gibi kat kattır. Şair orada miracını tamamlayıp yine kendi toprağına dönmelidir. Her katta ayrı sınav verecektir. (...) Bir ahiret gibi kutlu ve gereklidir gelenek, şairin dünyası için. Orada ölüp kendi dünyasında yeniden dirilecektir şair. (...) Evet bunlar manevi bir dünyada*

cereyan eden, şairlik çilesidir. (...) Gelenek dünyası çok boyutlu ve cepheli bir dünya olarak, şairin okuludur. Bu okuldan geçmek zorundadır şair. Aşkla, sevgiyle ve çileyle” demiştir.

Karakoç'un gelenek-şair-şair arasında kurduğu ilişkiyi biz gelenek-meslek-zanaatkâr bağlamında ele alabiliriz. Nasıl ki şairin dünyası için gelenek bir ahiret gibi kutlu ve gerekli ise, geçmişle bağını koparmayıp onu güncelleyerek ürünler ortaya koyan zanaatkârlar için de aynı şey geçerlidir. Tıpkı şairlerde olduğu gibi zanaat erbabında da aşkla, sevgiyle ve çileyle ürünler meydana getirilir. Gelenekle bağını koparmak demek bir nevi varlığını yitirmek demektir.

2.1.3. Geleneksel Meslekler

Meslek: “*Belli bir eğitim sonunda elde edilen sitemli bilgi ve beceriye dayalı, insanlara ve toplumlara yararlı mal üreterek hizmet verme karşılığında para kazanmak için yapılan kurallarla belirlenmiş iş*” (TDK, 2019) şeklinde tanımlanmıştır. El sanatları toplumların kültürel kimliklerinin en anlamlı, en canlı vesikalarıdır. Kullanılan malzeme, üretim tekniği, üretilen ürünün deseni ve ustanın katkısıyla ait olduğu bölgenin özelliklerini bünyesinde barındırmasıyla anlam ve değer kazanır. Özenle, el emeği göz nuruyla oluşturulan eserler meslek erbaplarının alın teri, duygu ve düşüncesiyle bütünleşir (MEB, 2012: 21).

Meslekler, insanların varlıklarını sürdürdüğü sosyal düzen içerisinde gelişip toplumla etkileşimini artıran ve bireylerin ekonomik anlamda özgürlüklerini sağlayan araçtır. Bu vaziyet farklı mesleklerin var olup gelişmesine ve o meslekle uğraşan kişinin toplumdaki sosyal statüsüne etki etmektedir (Arslan, Çağlar ve Gürbıyık, 2017: 213). Meslek için kişilerin geçimlerini sağlamak ve yaşamlarını sürdürmek amacıyla gösterdiği ekonomik faaliyetlerdir diyebiliriz.

Geleneksel el sanatları, zanaatkârların bilgi ve becerisiyle oluşan, yaşam şartlarına göre şekillenen, zevk ve estetiğin yanında fayda sağlayıp insan hayatını kolaylaştıran, ihtiyaçları karşılayan; bölgesel, dini, sosyal, estetik ve sanatsal anlamda simgesel karakter taşıyan, evlerde ya da atölyelerde basit araç-gereçler yardımıyla elde veya makinede üretimi yapılan ürünlere verilen addır (Altıntaş, 2016: 162). Belirli kurallar çerçevesinde yapılan, kol gücü ve el becerisine dayanan geleneksel meslekler sadece estetiği değil fayda sağlamayı da amaç edinmektedir.

Geleneksel mesleklerin dini, sosyal, bölgesel karakter taşıması da oluştuğu toplumun düşüncesini, kültür unsurlarını yansıtıyor olması demektir.

Geleneksel meslekler genellikle kırsal kesimde bulunur. Yerel ekonominin ve hayat standartlarının yükseltilmesinde, kültürel sermaye anlamında geleneksel meslekler büyük önem arz eder. Geleneksel mesleklerin en önemli özelliği pek fazla yoğunluk olmayan ekonomik faaliyetler şeklinde yapılmasıdır. Bu özelliğinden dolayı geleneksel hayat şekline, doğal ve kültürel unsurlara sahip çıkar (Koyuncu Okca, 2016: 204).

Geleneksel meslekler için mensubu olduğu toplumun müşterek tarih anlayışı istikametinde, sanatsal ve kültürel deneyimini, yaşam şeklini, zevk ve estetik anlayışını, inançlarını, duygu ve düşüncelerini yansıtmaktadır diyebiliriz.

Günümüz dünyasının teknolojik açıdan ilerlemesine karşın geleneksel meslekte basit araç-gereçler ve insan gücü kullanılmaktadır. Bireylerin istekleri yönünde yapılan bu uğraşların payeleri halkın geleneksel ilkelerle elde ettiği bilgilerle devam ettirilir. Bu bilgiler istikâmetinde hazırlanan ürünler de haliyle halkın düşüncesini ve kültür unsurlarını aktarır (Demir, 2019: 30).

Teknoloji çağının getirdiği kolaylıklardan yararlanmayı bilen geleneksel mesleklerde üretimlerin bazı safhalarında makine kullanımına geçilmiştir. Bu kullanım özellikle kol gücü gerektiren ve insanı bir hayli yoran kısımlarda gerçekleşmiştir. Mesleklerde her ne kadar makine kullanımı olsa da üretim mesleğin aslına, dokusuna zarar verilmeden yapılmaktadır.

El sanatları kişinin bilgi ve yeteneğine dayanan, kullanılan malzeme bakımından genellikle doğal olan, elle ve basit aletler haricinde gereksinim duyulmadan oluşturulan ve toplumların kültür, gelenek-görenek, folklorik niteliklerini yansıtan, ürünü oluşturanın zevk ve yeteneğinin emaresi olan, gelir getirici üretkenliğe dair faaliyetlerdir (Özdemir ve Yetim, 1997: 191-194).

Ülkemiz el sanatları bakımından zengin bir çeşitliliğe sahiptir. Bu çeşitlilik sayesinde kültürün yaşatılıp devamlılığı sağlanmaktadır. Çeşitliliğin başrolünde bulunan zanaatkârlar deneyimlerini ve el becerilerini eserlerine yansıtarak geçmişten aldığı mirası geleceğe taşımaktadır.

El sanatları toplumların, geçmişinden gelen oldukça önemli kültür miraslarındandır. İnsan, gereksinimlerini gidermek için ortaya koyduğu ürünlere kişisel zevklerini ve estetik anlayışını yansıtır ürünlere değer bakımından estetik anlamlar yüklemiştir. Aynı zamanda el sanatı malzemesi, motif ve renklerine yüklenen manalarla duyguları dile getirmede anlatım aracı olma vazifesi üstlenmiştir. Bu yönleriyle el sanatları geçmişten geleceğe uzanan kültürel köprü gibidir (Sarıoğlu, 2005: 72-75).

Toplumların ihtiyaçları sonucunda doğan geleneksel meslekler milletlerin kültür parçalarından biri hâline gelmiştir. Estetik ve ihtiyacın harmanlandığı ürünleri ortaya koyan bu meslekler kültürün devamlılığı adına son derece önem arz etmektedir. Mesleğin dokusuna zarar verilmeden üretilen ürünler sayesinde kültürel öğeler canlı tutulup kültürün gelecek nesillere aktarımı ile yaşatılması sağlanabilmektedir.

Geleneksel mesleklerin geçmişini incelemek demek bir nevi insanlık tarihini incelemek demektir. Çünkü gelenek kavramı insanoğlu ile birlikte ortaya çıkmıştır. Geleneğin olduğu yerde insan, insanın olduğu yerde gelenek vardır. Gelenekler doğal niteliktedir: Ortaya çıkar, gelişerek yer edinir ve sonrasında da giderek yok olurlar. Bugün birçok gelenek fonksiyonunu kaybetmeye başlamış ya da kaybetmiştir. Buna bağlı olarak günümüzde birçok geleneksel meslek onu var edenlerin elinde yok olmayı beklemektedir. Önce ortaya çıkarlar, topluma hizmet ederek her yere yayılır ve kendilerini geliştirirler. İçinde buldukları toplumla arz-talep ilişkileri son bulduğunda da yok olmaya mahkûm olurlar (Özentürk Tezgel, 2008: 9). Geleneksel meslekler toplumların ihtiyaçlarına cevap verebildikleri, gereksinimlerini karşılayabildikleri ölçüde var olurlar. Bunu sağlayamadıkları takdirde elbet bir gün yaşamları sonlanır.

Yapılan okumalar sonucunda geleneksel meslek için geçmişten günümüze kadar uzanan, usta-çırak ilişkisi şeklinde süren, ortaya çıktığı toplumun zevk ve estetik anlayışını yansıtan ve mesleği icra edenlerin el becerisine dayanan meslek dalıdır diyebiliriz. Çok uzun zamandan beri yapılan her meslek geleneksel meslek olarak kabul edilemez. Bir mesleğin geleneksel meslek sayılabilmesi için usta-çırak ilişkisine dayanması, nesilden nesile aktarılması, zevk ve estetiğin ön planda olması gerekmektedir. Yapılan tanımlarda üzerinde en çok durulan hususlar geleneksel

mesleklerin belirli kurallar çerçevesinde yapılması, üretimde basit araç-gereçlerin kullanılması, toplumun düşüncesini dile getirmesi gibi hususlardır. Ayrıca üzerinde durulan bir diğer husus da geleneksel mesleklerin kültür taşıyıcılığı rolüdür. Toplumların ihtiyaçlarına cevaben meydana gelen geleneksel meslekler kültür aktarımı gerçekleştirmektedir. Geleneksel meslekler gerçekleştirdiği kültür aktarımı vesilesiyle de gelenekten geleceğe uzanmaktadır.

2.1.4. Zanaat

Ahilik kavramı, toplumsal ve ekonomik dinamikler neticesinde vücut bulup ortaya çıkmıştır. Uzun yıllar göçebe hayat biçimini benimseyen Türkler yerleşik yaşama geçtikten sonra Anadolu topraklarında Ermeni ve Rum esnafarla dışlanmışlardır. Bu sebepten Türk esnaf-sanatkârlar birlikte hareket ederek Ahi Teşkilatı'nı oluşturmuşlardır. Ahi Teşkilatı çağın gerekleri kapsamında çeşitli nitelikler kazanarak Lonca Örgütleri'ne evrilmişlerdir. Lonca Örgütü aynı mesleği icra eden ustaların bir pir gözetiminde toplandıkları yeri anlatan kavramdır (Akbaş, Bozkurt ve Yazıcı, 2018: 168-173).

Loncalar, aynı zanaat ile uğraşan meslek erbapları arasında bir bağ oluşturabilmek için kurulmuş topluluklardır. Loncalar zanaat ile ilgili tüm aşamalarda söz sahibidir. Üretim ve ticaretin bütün safhalarını denetleyip standartların nasıl olması gerektiğini belirlemişlerdir (Osmanlı, 2017: 806).

Gerek Ahi Teşkilatı gerekse evrildiği Lonca Örgütü esnafın aralarındaki ilişkiyi, münasebeti güçlendirip mesleklerin devamlılığı için uğraşmışlardır. Yani bu teşkilatlar geleneksel meslekleri bozulmaktan, unutulmaktan uzak tutmak için uğraşmışlardır. Bu teşkilatlar bu anlamda Türkiye Esnaf ve Sanatkârlar Odası Konfederasyonu ile az çok benzerlik göstermektedir.

Sanatçı ve zanaat kavramları 18. yüzyıldan önce birbirlerinin yerine kullanılmıştır. Sanatçı kelimesi sadece heykeltıraşlar, ressam, şairler için değil aynı zamanda ayakkabıcılar, simyacılar, demirciler gibi meslek erbabı kişiler için de kullanılmıştır (Shiner, 2004: 24). Tarihi süreç içerisinde sanat ve zanaatın rolleri netleşmiştir. Ferdî bir eylem olan sanatta ortaya koyulan eser biricik ve tektir. Zanaat ise disiplinler arası ekip çalışmasına dayanır.

Sanat insanoğlunun doğaya, dünyaya, nesnelere karşı algıladıklarını bireysel formlarda oluşturduğu ve özgünlüğün ön planda olduğu yapıtlardır. Zanaat ise faydacılığı öne çıkaran, belirli teknikleri, kuralları ve araçları olan meslek vasfına sahip üretim şeklidir (Ünsal, 2018: 117).

Sanat, insanın zevk ve estetik duygusunun ifade edilmesinde kullanılan yöntemlerin tamamı olarak düşünülür ve yaşamın devam ettirilmesi konusunda sanat zaruri görülmemektedir. Zanaat ise yaşamın idamesi konusunda sanattan ayrılır. Zanaat kişinin günlük hayatını sürdürebilmesinde doğa ve çevrenin oluşturduğu güçlüklerle karşı kullanmış olduğu yöntem ve araçları sunmaktadır (Doğan, 2013: 21).

Sanat keyfiyetten, zanaat zaruriyetten doğmuştur. Sanatta fayda gütmeye amacı yoktur, zevk ve estetik ön planda tutularak duygu ve düşünceler esere yansıtılır. Ancak zanaatta zevk ve estetiğin yanında hatta önünde insanoğluna yarar sağlama düşüncesi yatmaktadır.

Zanaat “İnsanların maddeye dayanan gereksinimlerini karşılamak için yapılan, öğrenimle birlikte deneyim, beceri ve ustalık gerektiren iş, sanat” (TDK., 2019) şeklinde tanımlanmıştır.

İbn Haldun, insanın gereksinimlerini zarurî, hâcî, kemalî olacak şekilde üçe ayırmıştır. Haldun bu ayrıma paralel zanaatları da üç şekilde ele almıştır. Bunlardan ilki insanoğlunun hayatının devamlılığı için zorunlu olan mesleklerdir ki bunlar marangozluk, kasaplık, terzilik, ayakkabıcılık vs. ikinci olarak insanoğlunun biraz daha üst düzey gereksinimlerini gideren ve ilim, siyaset, sanatla ilgili olan şairlik, ciltçilik, ressamlık gibi mesleklerdir. Üçüncü sıradaki meslek ise askerliktir. Meslek dalları ihtiyaç ve gereksinimlere göre şekillenirler. Kazanç arttıkça insanların gereksinimleri de artıp çeşitlenir. Buna bağlı olarak birçok yeni zanaat ve de meslek dalı oluşur (Özkılıç, 2006: 5). İbn Haldun’un zanaatlar için yaptığı ölçüt aslında ihtiyaçlar hiyerarşisi ile benzerlik göstermektedir. Önce zaruri ihtiyaçların, sonrasında ise kademe kademe zevk ve estetiğin ön plana çıkarılması esas alınmıştır.

Yaptığımız okumalar neticesinde zanaat için: Zanaatkârın bilgi ve deneyimini konuşturduğu, insanoğlunun gündelik hayattaki ihtiyaçlarını karşılayan, bunu yaparken de para kazanılan ve büyük bir ustalık gerektiren iştir diyebiliriz.

Bir zanaatın meydana getirilip yaşatılmasında üstlendiği görev anlamında zanaatkârın rolü büyüktür. Onun için zanaattan bahsederken zanaatkâra değinmemek olmaz.

Zanaat işiyle uğraşan zanaatkâr için de şunları söyleyebiliriz: Zanaatkâr kişi bütün beceri ve deneyimlerini zevk ve estetik kaygısı içerisinde oluşturduğu eserlere yansıtan ve bunu yaparken de yaşamını sürdürebilmesi için maddiyatı da öne çıkaran kişidir. Hem sanat hem de ticaret mantığı ile hareket eden kişidir zanaatkâr. Bu bağlamda geçim kaygısı içinde olmayan ve ürettiklerinde sadece zevk ve estetik üzerinde duran sanatkârlardan ayrılır.

2.1. Kula'daki Geleneksel Meslekler

Çalışmamıza ilçedeki bakırcılık, keçecilik, saraçlık, semercilik ve yorgancılık meslekleri konu edilmiştir. Bu meslek gruplarının seçiminde; adı geçen mesleklerin usta-çırak ilişkisi içinde sürdürülmesi ve üretimin çoğu aşamasında geleneksel yöntemlerin kullanılması, bu anlamda makineleşmeden en az etkilenmesi ve de son ustalarıyla hayata tutunmaya çalışan meslekler olması gibi özellikler dikkate alınmıştır.

2.2.1. Bakırcılık

En eski dönemlerden beri madenler insanlık için önem arz eden unsurlardan olmuştur. Gündelik hayatta kullanılan aletlerin ve silahların yapımında önemli hammadde olan madenler, Türklerin yaşantısında da önemli bir yer işgal etmiştir. Maddi kültür unsurlarımıza bakıldığında anlaşılan bu durum aynı zamanda sözlü kültür ürünlerimize de yansımıştır. Mitlerden başlamak üzere, Türk destan ve efsanelerinde Türklerin madenlere verdiği önemi tespit etmek mümkündür.

Maden sanatı, hayatın her alanında kullanılarak genişlemiştir. İnce bir işçilik ile yapılması ve yakınlık bakımından resim sanatıyla ilgisi dolayısıyla maden sanatı el sanatları içerisinde önemli bir yerdedir. Madenden yapılmış eşyalar bizlere yapıldığı dönem hakkında kültürel yönden, yaşam şekli yönünden, o dönemin teknolojisi yönünden vb. bizlere bilgiler verir. Gelişim süreci epey uzun olan maden sanatında altın, gümüş, demir, bakır, tunç, pirinç gibi madenler işlenip çeşitli ürünler ortaya konulmuştur. Bunlar içerisinde bakır belki de en çok kullanılan madenlerden biri olmuştur (Ertaş, 2014: 161-162).

Bakırcılık ihtiyacı karşılamanın yanında başlı başına bir sanat olarak Türk sanat tarihi içinde iz bırakmıştır. Becerikli ve değerli bakır ustalarının paha biçilmez eserleri dünya müzelerini süslemektedir. Türkiye’de pek çok bakır atölyesi açılmış, buralarda kendi üsluplarını koruyan malzemeler üretilmiştir (...) Kazan, güğüm, mangal, tabak, bakraç, sabunluk, ateş küreği, ayakkabı çekeceği, ayna, buhurdan, ibrik, çingirak, divit, şamdan, sefer taşı, fincan zarfı, gülabdan, kupa, leğen, hançer, havan-havaneli, iftariyelik, kahvelik, kahve stili, balkan, kandil, kantar, kapı tokmağı, kazan kulpu, kemer tokası, külek, kül tablası, küp, miğfer, minare âlemi, musluk, nargile mangalı ve söndürücüsü, sebil, şifa taşı... vb. adlı gündelik hayatımıza girmiş kap-kacak, eşya ve silahların pek çoğunda bakırın derin izleri bulunmaktadır (Yıldırım, 2015: 79-80).

Atalardan kalan bir el sanatı olan bakırcılık mesleği, diğer el sanatlarındaki gibi fazlaca emek gerektirmesi ve bolca zaman istemesi, harcanılan emeğin ve verilen zamanın karşılığında yeteri miktarda üretimin olmaması, yapılan ürünlerin satışından elde edilen gelirin az olması, aynı ihtiyacı karşılayan farklı ham maddelerden üretilmiş sanayi ürünlerinin hem çeşit ve miktar yönünden bol hem de maliyet açısından ucuz olması bakırcılığın giderek azalmasına neden olmuştur (Özdemir ve Ozan Kaya, 2011: 1250).

Çağın getirdiği yeniliklere paralel olarak ham maddesi farklı olan ve maliyet açısından daha uygun olan ev eşyalarının tercih edilmesi eski zamanlardan beri insanoğlunun hayatının çoğu alanında yer alan, kültürel zenginliğimizin göstergelerinden olan bakırı ve bakırcılık mesleğini olumsuz yönde etkilemiştir.

Kula’da geleneksel mesleklerden olan bakırcılık zanaatı ile uğraşan iki usta kalmıştır. Alan araştırması sırasında geçmişte 10-12 bakırcı dükkânının olduğu Kula’da günümüzde yalnızca 2 dükkânda üretim yapıldığı ve bu dükkânlardan birinde aynı zamanda kalay yapıldığı bilgisi elde edilmiştir (K.K.1, K.K.2). Kula’daki bakırcılık mesleğinin son iki ustası olan kaynak kişilerimizle yaptığımız görüşmelerde, Kula’da bakırcılık mesleğinin eskiden bölgeden yaşayan Rumlardan öğrenilerek geliştirilen bir meslek olduğu ifade edilmiştir. Dedelerinin Rumlardan yanında çıraklık ile bu mesleği edindiğini ifade eden bakır ustaları, 12 yaşında (K.K.1) ilkokuldan sonra (K.K.2) babalarından öğrenerek geleneği günümüze taşıyan meslek erbaplarıdır.

“Bu yöredeki bakırcılığın tarihi Rumlardan kalan bir meslektir. Bu mesleği burada Rumlardan geliştirmiştir. Bizler Türkler olarak Rumlardan öğrenmişiz. Dedem de Rumlardan yanında çalışmış. Dede mesleği olarak devam ettiriyoruz biz” (K.K.1).

“Bakırcılığın bu yöredeki tarihi 1950’lere dayanıyor. 1950’lerde bakırcılık bize Rumlardan geçme. O yıllarda yaşayan Rumlardan hep bakırcı ve kalaycı ustaları.

Bizim dedelerimiz bu mesleği onlardan öğreniyor. Rumlardan önce Kula tamamen çiftçilikle uğraşıyor. Rumlarla iç içe olunca bizim dedelerimiz Rumların yanına çıraklığa giriyor ve onlardan bu mesleği öğreniyorlar. Mesela benim dedem onlardan öğreniyor bu mesleği” (K.K.2).

Kula bakır madeni bakımından zengin bir ilçedir. Kula’da iki tane bakır fabrikası bulunmaktadır. Ham maddeyi bu fabrikalardan sağlayan bakır ustaları, Kula’da mutfaklarda kullanılan pek çok araç ve gereci üretmektedir (K.K.1, K.K.2). Bu fabrikalar sadece hammaddeyi karşılamakla kalmaz, aynı zamanda üretim sonucu elde kalan hurda madeni de ustalardan geri alarak ham maddeye dönüştürür.

Kaynak kişilerimiz Kula’da bakırcılıkta süs eşyasından ziyade mutfak gereçleri üretildiğini ifade etmiştir. Bu ürünler geleneksel mutfak kültürüyle yakından ilgili tencere, sahan, tabak, sini, tava gibi araç gereçlerdir (K.K.1, K.K.2).

Hammaddeyi fabrikadan alan ustalar üretim süreci hakkında şu şekilde bilgi vermektedir:

“Ham bakır fabrikalardan tabaka halinde gelir bizlere. Bize geldikten sonra işlemeye başlarız. Yapacağımız ürüne göre ilk önce gövdesini ölçeriz. Artık ne yapacaksak kazan, leğen, tencere... Yapacağımız ürünün ortasını sarı kaynaktan kaynak yaparız. Ondan sonra örs, çekiç ve ağaçtan tokmakla şekil vererek işlemimize devam ederiz” (K.K.1).

“Dövme işi için şimdi levha halinde alırsınız bakırı yapacağınız ürüne göre metrelerle (aynı terzilerin pantolon ceket biçtiği gibi) buraya yatırırısın bakırı. Belli başlı ölçüler vardır o ölçülere göre kesersin bakırı. Ondan sonra birleştirir sıcak kaynak yaparsın. Önce dişlenir, dişlendikten sora birleştirilir ve sonra da ekersin bu kaynağı onun üstüne. Zaten bunun erime derecesi vardır o sıcaklığa kadar üzerinde kalır. Daha sonra da yapacağın şeye göre şekillendirirsin. Bir de sıvama kısmı var. Sıvama kısmı da makinede olan sıvama işçiliği yani” (K.K.2).

Yapılan mutfak gereçleri niteliklerine göre çeşitli üretim aşamasından geçer. Bu aşamalar dip, gövde, dövme, kapak, kulp yapma gibi aşamalardan oluşmaktadır.

Yapılan mutfak gerecinin dibi yapılırken, büyük palamut ağacından yapılmış bir takoz kullanılır ve bir tarafı çukur olan bu takozun üzerine yerleştirilen bakır,

tokmakla vurularak kıvrılır ve şekillendirilir (K.K.2.) daha sonrasında makasla bir dişi bir erkek şeklinde kesilip, sarı kaynakla ve odun kömürüyle kaynak bu parçalar birleştirilir (K.K.1).

Bakır ustaları gövdeyi yaparken de benzer şekilde makasla dişi ve erkek uçlar kesildiğini ve dövme işlemi ardından kaynak yapıldığını şu şekilde ifade etmiştir:

“Gövdede demir örs üzerinde çekiç yardımıyla en önce ağız kısmının telini takarız. Taban kısmını takoz üzerinde çekiçle şekil vererek genişletiriz. Ürün şeklini aldıktan sonra tabanla aynı olacak şekilde girintili çıkıntılı makasla onu birleştiriyoruz” (K.K.1).

“Gövde diş makaslarından kesilerek kaynatılıp dövülerek şekillendirildikten sonra tabanla birleştirilir. Tabanı da dişlendirilir ve üzerinde böyle diş birbirine geçer. Onlar arkadan bir demirle önden de bir çekiçle vurularak birbirine birleştirilir. Ondan sonra tekrar kaynak olur oraya” (K.K.2).

(K.K.1) bakır madenin ateşi görünce yumuşayan, çekici görünce sertleşen bir maden olduğunu ifade ederken, şekil vermek için kullandıkları aletlerin örs ve çekiç olduğunu belirtmiştir. Ayrıca bu meslekte kullanılan diğer aletlerin adlarını ve işlevlerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Nallama (çekicin küçüğü) tabanla gövdeyi birleştirirken kullanılır. Perdah çekici dediğimiz ayrı bir çekiç vardır. O da en son iş bittikten sonra üzerine nokta vurduğumuz çekiçtir. Taban çekici deriz o da iş bittikten sonra tabanda izlere vurduğumuz çekiçtir. Düz makas ve diş makası olmak üzere iki makasımız vardır. Diş makası girinti-çıkıntı vermek için kullanılır. Kısaç vardır. Onu da kaynakta kullanırız elimizi ısıdan korumak için” (K.K.1).

Günümüzün bakır ustaları olan kaynak kişilerimiz, bakırcılık mesleğinin zaman içinde bir değişime uğradığını yapmış oldukları ürünlere kapak imalatını anlattıkları kısımda değinmişlerdir. Eskilerden kapakların elde yapıldığını belirten ustalar, günümüzde artık kapakların sıvama tezgâhlarında kalıplara bağlanarak hazır bir şekilde yapıldığını ifade etmişlerdir (K.K.1, K.K.2). Bakır kazanların kulpları demircilere yaptırılmaktadır. Daha sonrasında bakır çivilerle kazanlara bu kulplar monte edilir (K.K.1, K.K.2). Tüm birleştirme işlemlerinde kaynak kullanan bakırcılar

bu kaynağın tek çeşit olduğunu ifade etmiş ve “sarı kaynak” olarak adlandırmışlardır (K.K.1, K.K.2).

Kula bakırını belki de diğer bölgelerden ayıran en önemli özellik, bakır kapların desenlerinin olmamasıdır. Ustalar Kula bakırının en önemli özelliğinin dövmeçilikle şekillendirilmesi olduğunu belirtirken, desen veya kapatma adı verilen tekniklerin bu bölgede olmadığını belirtmişlerdir.

Kula’da bakırcılık mesleğinin son ustaları olan kaynak kişilerimiz, bu mesleğin gelecek kuşaklara aktarılması için temel şartlardan biri olan çırak bulamamaktan dolayı üzüntü çekmektedir. (K.K.1) bu durumun nedenini el sanatlarının değerini yitirmesi neticesinde olduğunu ifade ederken, (K.K.2) ise günümüzde çırak olmaya uygun gençlerin bulunmamasına bağlamaktadır. Ayrıca kaynak kişilerimiz, eğitim sistemi nedeniyle gençlerin bu mesleği öğrenme yaşının çok geç yaşlara kaldığını ve bu nedenle öğrenemediklerini ve zanaat sahibi olamadıklarını belirtmektedir (K.K.1, K.K.2). Eğitim sisteminde bir değişiklik yapılarak, daha küçük yaşlarda mesleki eğitim dâhilinde bakırcılığın öğretilmesinin mesleği yok olmaktan kurtarabileceğini, böylelikle bir yandan modern eğitim ile bilgili bir nesil yetişirken bir yandan da çıraklıktan başlatılan mesleki eğitimle daha donanımlı zanaatkâr bir nesil yetiştirilebileceğini (K.K.2) ifade etmektedir.

Bakır ustalarına göre bakırcılığa duyulan ihtiyacın azalmasının nedenlerinden biri ise plastik kap üretiminin yaygınlaşması ve mandıraların artık bakır kaplar yerine tek kullanımlık plastik kaplara yönelmesidir (K.K.1).

Kula’daki bakırcılık mesleğinde kullanılan malzemeler ve aletler:

Bakır: *Isıyı görünce yumuşayan, çekici görünce sertleşen maden.* (K.K.1)

Bakır çivi: *Kulpun ürüne monte edilmesi esnasında kullanılan çivi.* (K.K.1)

Diş makası: *Girinti-çıkıntı vermek için kullanılan makas.* (K.K.2)

Düz makas: *Bakır levhayı kesmede kullanılan makas.* (K.K.2)

Kısaç: *Kaynak esnasında eli ısıdan korumak için kullanılan kerpetene benzeyen ürün.* (K.K.1)

Nallama: Çekicinin küçüğü olup taban kısmını gövdeyle birleştirirken kullanılır. (K.K.1)

Örs: Bakırdan yapılan ürünün gövde kısmının dövülmesi esnasında kullanılan ağaç ya da demirden olan ve dövülen ürünü sabitleyen alet. (K.K.2)

Perdah: Bakırın işlenmesi esnasında kullanılan çekiç. İş bitiminde nokta bu çekiçle vurulur. (K.K.1)

Taban çekici: Tabandaki izlere vurmak için kullanılan çekiç. (K.K.2)

Takoz: Bakırın dövülmesi esnasında kullanılan çevresi geniş ağaç. Bakırdan yapılan ürünün dip kısmı ortası biraz çukur olan bu takoz üzerinde dövülür. (K.K.1)

Tokmak: Bakırın işlenmesi esnasında kullanılan ağaçtan yapılmış çekiç. Dövülen kısımların düzeltilmesi için kullanılır. (K.K.2)

Kula'da bakırdan elde edilen ürünler:

Bakraç: İçine süt, su konulan bir çeşit kova. (K.K.2)

Cezve: Kahve pişirmek için kullanılan ürün. (K.K.1)

Gügüm: Genellikle içine su konulan ağız geniş, kulpu ve kapağı olan ürün. (K.K.2)

İbrik: İçine sıvı konulan, bu sıvının dökülmesini sağlayan emziği olan, tutmak için kulpu ve kapağı olan ürün. (K.K.2)

Kazan: Düğünlerde yemek pişirmede kullanılan büyük kap. (K.K.1)

Leğen: Çamaşır yıkamak, hamur yoğurmak gibi çeşitli işlemlerde kullanılan çukur ve geniş ürün. (K.K.1)

Sahan: Yemek tabağı. (K.K.1)

Sini: Yemek yerken üzerine tabak, kaşık gibi eşyaların konulduğu büyük tepsi. (K.K.1)

Tas: Su veya ayran içmek için kullanılan kap. (K.K.2)

Tava: Genelde pekmez ve bulgur kaynatmak için kullanılan bir kazan çeşidi. Genişlik olarak yemek kazanından geniş olup çukurluk olarak yemek kazanı kadar çukur olmayan bir kazan. (K.K.1)

Tencere: Yemeği pişirmek için kullanılan kap. (K.K.1)

Tepsi: Üzerine kaşık, tabak gibi mutfak eşyalarının konulduğu, yüzeyi düz olan ürün. (K.K.2)

Ustalardan aldığımız bu bilgiler ışığında Kula'daki bakırcılık mesleği ile ilgili olarak şu değerlendirmelerde bulunmak mümkündür: Kula'da bakırcılığın tarihi, yapımı, geçmişten günümüze kadar geçirdiği evreler, bakırın kullanım alanları ve amaçları, mesleğin geleceği hakkında bilgiler toplanmıştır.

Rumlar ve Türkler Kula'da hep iç içe yaşadıkları için bu durum yörede kültürel zenginliğe vesile olmuştur. Bu zenginlikten meslekler de nasibini almıştır. Bakırcılık Kula'da Rumlardan kalan bir meslek olup eski bakır ustaları mesleklerini hep Rumlardan öğrenmiş ve meslek yörede babadan oğula miras şeklinde devam etmiştir. Öğrenilen bu meslek bakırda dövme üzerine olmuştur. Kula'daki bakırcılıkta desen yapma, kapatma gibi işlemler yapılmamış ve yapılmamaktadır, yani sadece dövme vardır. Kula'da bakırın kullanımı süs eşyasından ziyade daha çok mutfak eşyaları içindir. Tencere, sahan, sini, tabak, tava... gibi eşyalar en çok kullanılanlarıdır. Teknolojinin gelişmesi ile mutfakta kullanılan araç-gereçlerde de doğal olarak değişime gidilmiştir. Bir de bakır eşyaların belli sürelerde kalay gerektirmesi insanları bakırdan uzaklaştırmıştır. Çünkü bakırın kalay vakti geçtiğinde bakırda oluşan pas insanları zehirleyebilmektedir. Bu durumda da insanlar kalaya para vermektense daha ucuza plastik kap-kacak alma mantığına bürünmektedir. Ama alınan plastik ürünlerin kanserojen madde içerdiği gerçeği göz ardı edilmektedir. Hâlbuki sağlık açısından bakır eşyalar en kaliteli ürünlerdir. Bu bilincin halka yerleştirilmesi kesinlikle şarttır.

Bakırcılık mesleğinin eğitim ile harmanlanması gerektiği görüşü zanaatkarların birleştiği noktadır. Eğer çırak yetişmezse bu meslek de bazı geleneksel meslekler gibi unutulup gidecektir. Mesleğin kendini güncellemesi yöre için biraz zor gözükmektedir. Çünkü Kula'daki bakırcılık sadece dövme üzerine olduğu için güncelleme sahası çok dardır.

2.2.2. Keçecilik

Tarih sahnesine çıktıkları andan itibaren Türkler göçebe yaşam şeklini benimsemiş ve bu yaşam tarzını içselleştirmiştir. Göçebe yaşam tarzı inanç, ekonomi, sanat, gelenek-görenek gibi birçok alan üzerinde etkisini göstermiştir. Konar-göçer bir yaşam süren Türk milleti bozkır kültürünün yansıması olarak hayvancılığa son derece önem vermişlerdir. Hayvancılığa bağlı olarak da keçe sanatı var olmuş ve günümüze ulaşmıştır. Özellikle koyun, keçi ve deve gibi hayvanların yünlerinden elde edilen keçe yaşamın birçok alanında kullanılmaya başlanmıştır.

Keçenek ve yaygı keçesi en çok rağbet gören keçe ürünleridir. Keçenek, çobanların hayvan otlatırken soğuktan ve yağmurdan korunmak için kullandıkları giysiye verilen isimdir. Yaygı keçesi ise özellikle eskiden evlerde gerek yere gerekse divan adı verilen sedire serilen ev eşyasıdır. Yaygı keçesine bir nevi eski zamanların halı ve kilimidir denilebilir (Daruga, 2013: 42).

Keçe üretimi, birçok el sanatındaki gibi uzun bir zaman ve çok fazla emek gerektirmektedir. Keçe yapımı geçmişte basit araçlarla yapılıyorken günümüzde çağın getirdiği yeniliklere uygun olarak teknolojik aletlerle yapılmaktadır. Yaşanan teknolojik gelişmeler ise bu mesleği kolaylaştırmış ve güç gerektiren bir iş olmaktan çıkarmıştır (Çeliker, 2011: 6-7).

Geleneksel meslekler içinde önemli bir yere sahip olan ve geçmişi bir hayli eskiye dayanan keçecilik, günümüzde eski önemini kaybetmiş, belli başlı ustalar tarafından varlığı devam ettirilmeye çalışılan bir konumuna gelmiştir. Toplumların değişen yapısı ve hayat şekli keçenin kullanım alanlarını iyice daraltmıştır. Bunun sonucunda da keçeye olan ilgi ve talep gün geçtikçe azalmış, bu zanaat da bazı geleneksel meslekler gibi unutulmaya yüz tutmuştur (Pekerşen ve Çalık, 2017: 340).

Keçeciliğin devamlılığının sağlanıp gelecek kuşaklara aktarılmasında gerek sosyal alanda gerek ekonomik alanda gerekse teknolojik alanda olsun bazı zorluklar yaşanmaktadır. Kırsaldan kente gerçekleşen göçler sonucunda ihtiyaçların değişmesine bağlı olarak sosyal alanda, maddi anlamda istenilen kârın elde edilememesi sonucu ekonomik alanda, çağın gereksinimlerine uygun olarak farklı ham maddelerden elde edilen ürünlerin kullanılması anlamında da teknolojik alanda yaşanan değişimler insanları keçeden uzaklaştırmıştır.

Kula’da geleneksel mesleklerden olan keçecilik zanaatı ile uğraşan üç usta kalmıştır. Fakat biz bu ustalardan ikisiyle görüşme gerçekleştirebildik. Diğer usta işlerinin yoğunluğunu belirterek bizim görüşme talebimize olumlu yanıt vermemiştir. Görüştüğümüz ustalardan keçeciliğin yöredeki tarihini, mesleğin geçmişten günümüze geçirdiği evreleri, keçenin yapım aşamasını, keçenin yapımında kullanılan aletlerin neler olduğunu, meslek erbaplarının keçeciliğin geleceği konusundaki düşüncelerinin nasıl olduğunu yönelttiğimiz sorulara ustaların verdiği cevaplar ışığında ulaştık.

Derleme yaptığımız iki usta da keçeciliğe 18-19 yaşlarında başladıklarını ifade etmiştir (K.K.3, K.K.4). Usta-çırak ilişkisiyle mesleği öğrenen Kula’daki keçe ustalarından (K.K.3) bu mesleği babasından öğrendiğini, kendisi de iki oğluna öğretmek için mesleği çocuklarına kazandırdığını ifade etmiştir.

“Bizim baba mesleğidir bu iş. Ben dördüncü kuşak oluyorum” (K.K.3).

Kula’da çok eski dönemlerden itibaren keçecilik mesleğinin yapıldığını belirten ustalardan (K.K.3), 28-29 yıldır bu meslekte geçimini sağladığını ifade etmiştir. (K.K.4) ise ağabeyinin yanında bu mesleği sürdürdüğünü, ağabeyinin keçecilik ile uğraşan dördüncü kuşak olduğunu ifade etmiştir.

“Biz ustalarımızdan, ustalarımız kendi ustalarından derken silsile yoluyla geliyor. Tabi başlangıçta bir pir var mutlaka” (K.K.4).

Kula’da keçe yapımında koyun yünü kullanılmaktadır (K.K.3, K.K.4). Keçe ustaları ham maddeyi yöredeki köylülerden, çobanlardan, sürü sahiplerinden ve toptancılardan temin ettiğini belirtmiştir (K.K.3, K.K.4). Ham madde ihtiyacı için yöredeki hayvancılığa bağlı olarak kırkım zamanı ve özellikleri hakkında kaynak kişiler şu şekilde bilgi vermektedir:

“Bizim yörede iki kere kırılırken, Doğu’da üç kere kırılır koyunlar. Bizde mayıs ve ağustos aylarında kırılıp yapağı ve yün olur. Mayıs ayında kırılan yapağı ağustos ayında kırılan ise yün olur. Bizim keçe yapımı yünden olur, yapağıdan olmaz” (K.K.3).

“Kuzuların ası veya körpe olmasına bağlı olarak kırkım yapılır. Senede iki defa. Artı bir de doğmasına bağlı olarak” (K.K.4).

Yöre insanının yaşam biçimi ile doğrudan ilgili olan keçecilik zanaatında gerek ev içinde gerekse hayvancılıkta kullanılan pek çok ürün üretilmektedir. Ürün çeşitliliği insanların ihtiyacına göre değişmektedir. Yaygın olarak kullanılan kilim, kepenek gibi ürünlerin yanı sıra sağlık sektörünün ihtiyaçlarına bağlı olarak üretim yapan ustalar, ayrıca güvercin besleyenler için yuva malzemesi üretmektedir.

“Çoban kardeşlerimizin sürülerinden kesip getirdikleri yünleri biz burada değerlendiriyoruz. Oturmak için yazgı, çoban arkadaşlarımızın kullanması için kepenek, hayvanlar için atkı, merkep için belleme gibi ürünlerde kullanılıyor” (K.K.4).

“Keçeyi ekseri çoban kepenegi olarak yaparız. Keçe kilim olarak da yaparız. Bu keçe kilimler doğal halı gibi evlere yazılıp kullanılır” (K.K.3).

“Yazgı keçesi evlerde kullanılır. Hayvanlarda kullanılanlar var. Sağlık hizmetlerinde çok az da olsa kullanılır. Güvercin yuvaları gibi çeşitli yerlerde kullanılıyor. Güvercin yuvaları için yaptıklarımız Türkiye'nin büyük alışveriş merkezlerine gidiyor. Hatta Suriye'ye bile gönderiyoruz. Çünkü Suriye'de güvercin çok fazla” (K.K.4).

Yapılacak ürünün boyutuna göre yün ihtiyacının olduğunu belirten ustalar, genellikle metrekareye bir buçuk veya iki kilo yün kullanıldığını ifade etmektedir (K.K.3).

“Standartı yok, ebadına göre değişiyor. İnce olunca farklı kalın olunca farklı olur. Mesela bir kepenege bugün normal standartta 5-5,5 kilo civarında yün kullanılır. Ama 6 isteyen var, 7 kilo isteyen var, isteğe göre değişiyor. Yerdeki bu yazgı dediğimiz keçelerde de metre kareye göre değişiyor. Mesela 3 metreye 3 metre olduğunda 10 kilo gidiyor, 2 metreye 2 metre olduğunda 8 kilo gidiyor” (K.K.4).

Ham yünü temin eden ustalar, keçeleri işlemek için birtakım işlemlerden geçirmektedir. Yıkama, dövme, atma ve tarama olarak adlandırılan bu işlemler geçmişte tamamen el işçiliği ile gerçekleştirilirken bugün çeşitli aletlerden yararlanarak daha kolay yapılmaktadır.

“Önce yıkama olur. Yıkamadan sonra atma. Atmadan sonra önceden sadece tek yayla atılan bir şey olduğu için pek yeterli iş olmuyordu. Bugünün şartlarında

görüyorsunuz 2 tane makine var. Bu makineler ile atılıyor. Atma işlemi gerçekleştikten sonra muameleye başlıyoruz” (K.K.4).

Özellikle de tarak adı verilen işlem için tarak makinesinde yünü tarayan ustalar bu şekilde yünün daha kolay bir şekilde işleme hazır hâle getirildiğini ve böylece yapacakları ürüne göre döküm yaptıklarını ifade etmektedir (K.K.3, K.K.4).

Keçe ustaları yünü dökmek yani yaymak için yaygı veya çıbık adı verilen bir alet kullanmaktadır. Yine bu yünü döverek sıkılaştırmak için tokmak kullanmaktadır.

“Yaygı veya çıbık deriz biz yünü yaymak için. Tokmak deriz mesela eksenini getirmek için, vurmak için. Bizim aletlerimiz bunlar mesela” (K.K.3).

Geleneksel yöntemlerin yanında çeşitli alet ve makinelerden yararlanan keçe ustaları, el işçiliği ile çok daha zorlukla yapılan işlemleri daha kolay bir şekilde yapmaktadır. Bu durum geleneğin günümüz teknolojik imkanları dâhilinde gelişmesine örnek oluşturmaktadır.

(K.K.4) keçecilikte kullanılan makinalar hakkında şu şekilde bilgi vermektedir:

“Makinelerde ise depme makinesi, atma makinesi var. Mesela bugün bizim süpürgeye de ihtiyacımız var sabun verebilmemiz için. Ama biz sistemi geliştirip süpürge ihtiyacını ortadan kaldırdık” (K.K.4).

Keçelerinde düz veya desenli olarak üretim yaptıklarını belirten ustalar, genellikle desenli modellerin tercih edildiğini ifade etmektedir. (K.K.3) boyanmış yünlerle el döşemesi esnasında nakış yapılarak, keçeye desen verilmektedir. (K.K.3, K.K.4) ham yünlerin kökboyası ile boyanması neticesinde elde edilen renkli yünler, desenli keçe yapımında kullanılmaktadır. İsteğe bağlı olarak düz keçeler üretilmekte, bu şekilde yatak dahi yapılmaktadır (K.K.4). Boyalı keçeler daha çok çeşitli kilim, seccade, kepenek ve paspas gibi ürünlerde süs olarak desen oluşturmak için kullanılmaktadır (K.K.3, K.K.4). Kula keçelerinde kullanılan desenlerin geleneksel desenler olduğunu vurgulayan ustalar, bu desenleri göz kararı ürünün ebatına göre yerleştirildiğini ifade etmektedir (K.K.3, K.K.4).

(K.K.3) keçelerde kullanılan desenler hakkında şu şekilde bilgi vermektedir:

“Mesela çendekli, sığır sidiği deriz zikzaklı olur. Bunlar eskiden beri gelen modellerdir. Bunların mutlaka anlamları vardır ancak biz şu an bilmiyoruz. Sebepsiz hiçbir şey yoktur” (K.K.3).

(K.K.4) desenlerin ustaların kendi yaratıcılığına ve hatta müşterilerin zevk ve isteklerine bağlı olarak çeşitlendiğini vurgulamaktadır:

“Her usta kendine has desen yapmış. Bir tanesi atıyorum tavus kuşu yapmış, bir tanesi baklava yapmış, bir tanesi çiçek yapmış, yani kendine göre oluşturmuş desenleri. Müşterilerin özel isteklerine göre de desenler hazırlanabiliyor.” (K.K.4)

Yünün dökümü ve yayımı ile başlayan keçe yapım aşaması hakkında ustalar geçmişten günümüze değişimi şu şekilde ifade etmektedir:

“Keçe 3 aşamada olur. Önce kumaş haline dökeriz. İkincide de model koyup şekil veriyoruz. Üçüncüsü ise sıkıştırma yani keçe hâlini alma aşamasıdır. Biz bunları genelde makine ile yapıyoruz ancak elle yaptığımız da oluyor” (K.K.3).

“Pişirmeyi kalıp dediğimiz hasırın içine sararak makinede yapıyoruz. Eskiden dizle yapılıyordu. Süre olarak ise her mamulün ayrı bir zamanı vardır. Hepsi aynı standartta değil. Kalın olan atıyorum 1,5 saat, ince olan atıyorum 1 saat, daha incesi atıyorum 45 dakikada olur. Mamulün oluşum durumuna göre değişir” (K.K.4).

Günümüzde makinelerde sıkıştırılan keçenin yeterince sıkışıp sıkışmadığını, ustaların kendi maharetlerine göre el ile dokunarak anlayabileceğini ifade eden keçe ustaları, bu işlemin ardından keçenin üretim şekline bağlı olarak kesim ve düzeltme yapıldığını, bu işlem için de bıçak ve kırklık adı verilen makasların kullanıldığını ifade etmektedir (K.K.3, K.K.4).

Keçeciliğin iş günü ihtiyacının oldukça fazla olduğunu ifade eden ustalar, üretim sürecinin de doğrudan çalışan kişi sayısı ile orantılı olduğunu ifade etmektedir.

“Ben 15 kilo yünü 2 günde hazır hâle getiriyorum. Aslında iş 1 günlük ancak ben yalnız olduğum için 2 gün sürüyor. Bir günde 2 kişi 3 kepenek çıkarabilir. Kilo olarak ise 2 kişi bir günde 15 kilo yün işleyebilir” (K.K.3).

“En az 2 kişi çalışır, tek kişi yapamaz. Mesela kepenegi 2 kişi 2 günde 5 tane yapabilir” (K.K.4).

Bölgede keçelerin sıcak tutması ve sağlıklı olması nedeniyle tercih edildiğini ifade eden ustalar, özellikle kışın su geçirmemesi ve sıcak tutması nedeniyle kepeneklerin talep gördüğünü ifade etmektedir (K.K.3, K.K.4).

Kula’da geçmişte keçecilik mesleği ile uğraşan zanaatkârın çok olduğunu, eskiden ilçede 70-80 civarında atölye varken günümüzde sadece 3-4 ustanın bulunduğunu ifade eden kaynak şahıslar, bu durumun nedenini toplumun ihtiyaçlarının değişmesinin bir neticesi olarak belirtmektedir.

“Bugün yazgı keçesi çok fazla yapılmıyor olabilir ama güvercin yuvaları için keçe yapılıyor. Eskiye nazaran yapımı epey azaldı. Eskiden buralarda komple keçe dükkânları vardı. 70-80 atölye idi, ancak şuan 3-4 tane var bu işle uğraşan” (K.K.4).

Ürünlerini sipariş usulü hazırlayan keçe ustaları, günümüzde talebin azalmasına rağmen meslekten bir ailenin geçimini sağlayabileceğini ifade etmektedir.

“Gelir düzeyimiz aşağı yukarı asgari ücret diyebiliriz. Maliyete gelecek olursak 5 kilo yünden elde ettiğimiz kepenek şu an 150 lira. Yünün maliyeti bize kilo olarak 4-5 liraya geliyor ancak emek var” (K.K.3).

“Her keçe standart değil. Boyutuna göre fiyatları oluyor. Kazanılan para az sayıdaki küçük bir aileye yeter. Tabi ailenin yaşam şartlarına da bağlı” (K.K.4).

En az 3-5 yıl bir ustanın yanında çıraklık yapılarak bu mesleğin öğrenilebileceğini düşünen keçe ustaları, günümüzde çırak bulamadıklarını ifade etmektedir.

“3-5 sene bir çıraklık ve kalfalık dönemi olması gerekir. Her meslekte olduğu gibi bizde de öğrenmesi lazım. Bir çırağın tam anlamıyla yetişmesi için 3-4 sene onu görmek gerekir” (K.K.3).

“Usta-çırak ilişkisinde mutlaka bir eğitim gerekli” (K.K.4).

(K.K.4) yanında yetişen bir çırak olmadığını belirterek, artık bu mesleğin de alaylı bir şekilde değil, eğitimle öğrenileceğine vurgu yapmaktadır.

“Yok. Zaten bundan sonra alaylı yok mektepli olacak” (K.K.4).

(K.K.3) günümüzde yetişen çırakların azalmasının mesleğin unutulmasına yol açacağını vurgulamaktadır.

“Şu an bu meslek bitmek üzere. Çünkü yetişen yok. Desen verme işini Kula’da bir tek biz yapıyoruz. Bizden sonra büyük ihtimal bu meslek de ölür. Bu mesleğin ölmemesi için devlet ve belediye yönünden yardımcı olunması lazım” (K.K.3).

(K.K.4) ise mesleğin gelecekte üniversite eğitimi ile daha iyi bir dönem geçirebileceğini düşünmektedir.

“Üniversitelerde bir ders olarak verdiriliyorsa bu meslek, gerçekten gelecek var demektir. Bugün üniversitelerde ders olarak okutulabilir. Nasıl ki tekstil okutuluyorsa bu da okutulabilir” (K.K.4).

Kula’daki keçe ustalarının mesleğin günümüzdeki durumundan dolayı birtakım sıkıntılar yaşadıklarını ifade etmektedir. Teknolojik ilerlemelerden mesleğin olumsuz etkilendiğini ve mesleğin sağlık açısından insana zarar verdiğini (K.K.3), pazarın azalması ve bu nedenle yaşanan maddi sıkıntılar nedeniyle ustaların zor duruma düştüklerini belirtmişlerdir (K.K.4). Bununla birlikte yapmış oldukları el emeği ürünlerinin kullanıldığını görmekten dolayı büyük bir mutluluk yaşadıklarını belirtirler (K.K.4).

Kula’daki keçecilik mesleğinde kullanılan malzemeler ve aletler:

Bıçak: Keçeye şekil verirken fazlalıkların kesilmesi için kullanılan alet. (K.K.3)

Hasır: Keçenin pişirilmesi esnasında keçenin sarıldığı kalıp. (K.K.4)

Kırklık: Keçeyi ve de koyunun yününi kesmede kullanılan makas. (K.K.3)

Kök boya: Keçeye renk vermek için kullanılan bitkilerden elde edilmiş doğal boya. (K.K.4)

Süpürge: Keçeye sabun vermek için kullanılır. (K.K.4)

Tarak makinesi: Yünün toz toraktan arındırılıp hazır hale getirilmesini sağlayan makine. (K.K.3)

Tepme makinesi: Hasıra sarılan keçeyi presleyip pişiren makine. (K.K.4)

Tokmak: Yapılan keçenin eksenini getirmek için keçeye vurarak kullanılan ağaçtan yapılmış bir çeşit çekiç. (K.K.3)

Yaygı: Yünü yaymak için kullanılan çubuk. (K.K.3)

Yün: Koyunların kıllarından elde edilen keçenin ham maddesi. (K.K.4)

Kula'da keçeden elde edilen ürünler:

Atkı: Hayvanların koşumunda kullanılan ürün. (K.K.4)

Belleme: Hayvanların koşumunda kullanılan üründür. Bir nevi hayvanın sırt örtüsü. (K.K.4)

Kepenek: Çobanların soğuktan ve yağmurdan korunmak için giydikleri kol kısmı olmayan giysi. (K.K.3)

Paspas: Evlerde kapı girişlerinde kullanılan keçeden yapılmış, küçük kilim tarzında olan ürün. (K.K.4)

Seccade (namazlık): Üzerinde namaz kılmak için keçeden yapılmış ürün. (K.K.4)

Yazgı veya keçe kilim: Evlerde halı ve kilim niyetine kullanılan keçeden yapılmış ürün. (K.K.3)

Ustalardan aldığımız bu bilgiler ışığında keçecilik mesleği ile ilgili olarak şu değerlendirmelerde bulunmak mümkündür: Keçeciliğin Kula'daki tarihi, yapımı, keçenin kullanım alanları ve amaçları, bu mesleğin geçmişten günümüze göstermiş olduğu değişkenlikler ve mesleğin geleceği hakkında bilgiler toplanmıştır. Yapılan görüşmeler sonrasında keçeciliğin Osmanlı döneminden günümüze kadar geldiği ve yörede de en az 200 yıldır yapıldığı hatta köylerde kadınlar tarafından da bu mesleğin icra edildiği, ancak temsilcilerinin giderek azaldığı ve bu mesleğin eskisi kadar rağbet görmediği gözlemlenmiştir.

Keçe evlerde yazgı olarak, çobanlar için kepenek olarak, hayvanlar için güvercin yuvalarında ve sağlık sektöründe bel ağırları için kullanılmaktadır. Gerek yazgı gerekse çobanların kepenek olarak kullanım alanları daraldığı için meslek dokusuna zarar verilmeden güncelleme yapılarak keçe farklı alanlarda varlığını sürdürmeyi devam ettirmektedir. Türkiye'nin büyük alışveriş merkezlerine ve yurtdışına (Suriye) bu yolla keçe üretimi yapılarak mesleğin devamlılığı sağlanmıştır. Özellikle güvercin yuvalarına keçe yapımı bu mesleği yörede devam ettirme adına büyük bir adım olmuştur. İşte bu noktada mesleklerin güncellenmesi konusunun önemi daha net anlaşılıyor. Her ne kadar güncelleme yapıp meslek devam ettirilmeye çalışılsa da yetiştirilecek çırak olmadığı ve zanaatkarların gereken desteği göremedikleri için gösterilen çabaların yetersiz kalacağı ortadadır. Mesleği icra edenlerin en önemli beklentisi eğitim alanında diğer mesleklere verilen önemin aynı şekilde keçecilik ve unutulmaya yüz tutmuş geleneksel mesleklere de yer verilmesi yönündedir.

2.2.3. Saraçlık

Türkler geçmişte göçebe yaşam tarzını benimsemiş ve bu yaşamın doğal sonucu olarak da hayvanlara, hayvancılığa son derece önem vermişlerdir. Özellikle atlar tarihsel süreçte bir nevi sahiplerinin dostu ve yol göstericisi olmuştur diyebiliriz. Destanlar ve efsanelerde sıkça karşılaşılan atların kahramanlarla olan ilişkileri bu durumu destekler niteliktedir. Bunun sonucunda da atlara özel bir ehemmiyet verilmiş ve atların gereksinim duyduğu eşyalar yapılmaya başlanmıştır. Saraçlık mesleği de bu gereksinimlerin karşılanmasına yönelik ortaya çıkmıştır.

Türklerin atlara olan sevdası bu mesleğin gelişimine tesir etmiş ve saraçlığın günümüze kadar gelmesinde etkili olmuştur. Fakat değişen yaşam şartları ile motorlu taşıtlar binek hayvanlarının yerini almış, makineli tarıma geçilmesinden dolayı tarımda hayvan gücüne duyulan gereksinim azalmıştır. Bunun sonucunda saraçlık mesleği olumsuz şekilde etkilenmiştir (Orhantekin, 2019: 85).

“Arapça’da serc kökünden türeyen serrâc “eyer ve diğer at takımı yapıp satan, meşin ve sahtiyân üzerine sırma ve ipekle işleyerek çeşitli eşyalar imal eden” anlamına gelmekte olup saraç-hâne bu işle meşgul esnafın topluca bulunduğu yeri ifade eder.” (Tekin, 2009: 111).

Hayvanlara deriden koşum takımları üreten kişilere saraç, bu sanat dalına da saraçlık adı verilmektedir. Günümüzdeki teknolojik gelişmeler hayvanlar aracılığıyla yapılan işleri motorlu taşıtlara yükleyince ne yazık ki bu meslek de sürdürülebilirlik konusunda sıkıntı yaşamıştır (Baygül, 2014: 106).

Büyükbaş hayvanların derilerinden yapılan ürünler genelde ya atla çift sürmede ya da taşımacılıkta kullanılmıştır. Ancak bu ürünlere duyulan ihtiyaç her geçen gün azalmıştır. Bunun neticesinde de sadece kedi ve köpek gibi evcil hayvanlara yönelik eşyalar üretilmeye başlanmıştır. Fakat bu üretim alanının sınırlı olması mesleği de etkilemektedir.

Kula'da geleneksel mesleklerden olan saraçlık zanaatı ile uğraşan iki usta kalmıştır. Kula'daki saraçlık mesleğinin son iki ustası olan kaynak kişilerimizle yaptığımız görüşmelerde, saraçlık mesleğinin yörede en az yüz yıldır yapıldığı (K.K.6) belirtilmiştir. Ustalar mesleği 10-12 li yaşlardan itibaren babalarından öğrendiklerini de yine derleme sırasında ifade etmişlerdir (K.K.5, K.K.6).

“Saraçlık: hayvan koşumu, binit mesela böyle atçuların veya çift sürerken at arabalarının koşumudur yani. Kayış, yan kayış, belleme, başlık, yular, golan, köpek tasması gibi aletlerin yapıldığı meslek dalıdır. Ne zamandan beri yapıldığını tam ayrıntılı bilmiyorum ama ben 45 senedir yapıyorum” (K.K.5).

“Hayvanlara koşum, hamut gibi deriden yapılan aletlerdir. Bu meslek Kula'da dedemin dedesi döneminden, yani en az 100 senedir burada yapılmaktadır” (K.K.6).

“10 yaşından beri ben bu mesleği yapıyorum. Baba mesleği bizim bu, babamdan öğrendim” (K.K.5).

“İlkokuldan çıkar çıkmaz bu mesleği yapmaya başladım ve babamdan öğrendim” (K.K.6).

Yaptığımız derleme sırasında saraçlık mesleğinde kullanılan aletlere verilen isimlerin de yöreye has olduğunu da gözlemledik.

“En önemlisi zimba (çakma düğmeyi çakacağımız yeri delmek için), çakma düğme, tuğ (sırımların dikmek için kullanılır), muşta (deriyi dövmek için), teber (yarım ay şeklinde olup deriyi kesmek için kullanılır), makinalı bıçkı (kanat

derilerine santim vermek için kullanılır), makas, pense, hadde, boncuk, sıırım” (K.K.5).

“Bıçkı, teber, tığ, çekiç, zimba gibi aletler” (K.K.6).

Bilindiği üzere aktarım sayesinde yaşayan gelenek kavramı “*Geleneksel Meslekler*” için de usta-çırak ilişkisi bağlamında geçerlidir ancak Kula’da saraçlık mesleği ile ilgili olarak mesleği devam ettirecek yeterli insan gücünün olmadığını da ustalarla yapmış olduğumuz derlemeler neticesinde elde ettik. Ustalar mesleğin ölmek üzere olduğunun farkındalar ve bu yüzden de yanlarına çırak ya da kalfa almadıklarını /alamadıklarını da ifade etmektedirler (K.K.5, K.K.6).

“Yok çalıştırmıyorum. Çalıştırmamızın sebebi kalfa yetişmemesi, bize buraya çalışmaya gelmiyorlar” (K.K.5).

“Kalfa çalıştırmıyorum. Mesleğin öleceğini bildiğim için çalıştırmıyorum. Ayrıca hayvan da kalmadı, şimdi her şey motor oldu, çapa dâhil her şey motorla yapıldığından saraçlık bir durum kalmadı. Hayvanlık bir iş kalmadı. Eskiden çiftini, harmanını hep hayvanla yapıyordun. Artık böyle bir şey olmadığından bu meslek öldü” (K.K.6).

Ham madde olarak deve, manda, sığır derisinin kullanıldığı saraçlık mesleğinde (K.K.5, K.K.6) önceki yıllara göre talepte ciddi azalmaların yaşandığı buna bağlı olarak da artık ham maddenin eskiden olduğu kadar yoğun bir şekilde ustalar tarafından talep edilmediği görülmektedir.

“Ham madde sığır derisidir. Ham maddeyi desi şeklinde alıyoruz. Desisi şu an iki buçuk lira. Balya olarak aldığımız ham maddeden en az 200 desi çıkıyor. Biz eskiden bunu kilo ile alırdık, şu an artık desi hesabı ile alıyoruz. Bundan 15-20 sene önce haftada bir balya alırken şu an senede bir balya alıyoruz. Aslında deri maliyetli olduğu için biz de yavaş yavaş aldığımız ham maddede beze dönmeye başladık” (K.K.5).

“Ham madde deridir. Deriyi de buradaki tabakhanelerden temin ediyoruz. Eskiden kilo hesabı alınıyordu şimdi ise desi hesabı alınıyor” (K.K.6).

Hayvancılığın önemli bir geçim kaynağı olduğu Kula’da, geçerli mesleklerden sayılan saraçlığa yörede hayvancılığın azalmasına bağlı olarak talepler

de azalmıştır (K.K.6) ancak yine de özellikle hayvan koşumlarında kullanılmaya devam etmektedir.

“Deriden başlık, köpek tasması, merkep yuları, merkep paldımı, buzağı tasması. Hayvanla eskisi gibi çift falan sürülmediği için ekseriyet inek, buzağı ve köpek üzerine yapıyoruz” (K.K.5).

“Yular, hayvanların paldımı, yan kayışı, çeki kayışı bunların hepsini yapıyoruz” (K.K.6).

“Heybe kenarını saraçlamamızı isterler” (K.K.5).

“Heybe, torba, av torbası, binit eğeri” (K.K.6).

“Deri çeşitleri farklı değil aynı deriyi kullanıyoruz. Sadece düzerken ayırma işlemi yapıyoruz. Santimine göre ve yapılacak ürüne göre derileri ayırıyoruz” (K.K.5).

“Sadece sığır derisi kullanıyoruz” (K.K.6).

Ham maddeyi işleme biçiminin de tıpkı usta-çırak ilişkisinde olduğu gibi mesleğe geleneksel bir tavır kattığını da yine çalışmamız sırasında yaptığımız okumalar neticesinde öğrendik. Alan araştırması yaptığımız Kula’da da bu bağlamda ham maddeyi ustaların geleneğin ön gördüğü şekilde işlediklerini ve yine gelenek bağlamında da yaptıkları malzemeye estetik bir değer katmak için geleneksel yöntemlerle süslediklerini de tespit ettik.

“Deriye şekil verme değil de santim ile kesiyoruz. Haddelerle asılıp onun içinin ögğünlüğünü aldırıyoruz. Haddeyle şekil veriyoruz yani” (K.K.5).

“Yapılan işe göre şekil veriyoruz. Derileri üç santim, beş santim yapılan ürüne göre keser, kanat üzerine işleriz” (K.K.6).

“Deriyi sırimla, boncukla süsleriz” (K.K.5).

“Çakma düğme, boncuk, kabıra ile süslüyoruz” (K.K.6).

Değişen ve gelişen dünya düzeni içerisinde ekonomik anlamda pek çok gelişme meydana gelmiş bu anlamda eskiye dair alışkanlıklar değişmeye başlamıştır. Hayvancılığa bağlı olarak yaşayan saraçlık mesleği de değişen ekonomik olgulardan

nasibini almış ve gelecek kuşaklara devamını sağlayabilecek çok da insan gücü bırakamamıştır. Nitekim ustaların da mesleğin geleceğine ilişkin kaygıları çok nettir. Devlet tarafından yapılabilecek kredi teşvikleriyle yaşamaya devam edilebileceği ustalar tarafından dile getirilmekle birlikte gelecekle ilgili çok da umutları olmadığı aşikârdır. Ekonomik girdiler ve mesleki zorluk bağlamında saraçlık mesleğinin olumlu ve olumsuz pek çok özelliğinin olduğu da yine ustalar tarafından beyan edilmiştir (K.K.5, K.K.6).

“Bizim mesleğin pek geleceği yok. Hayvancılık bitti, bizim meslek de 20-25 sene önce bitti” (K.K.5).

“Valla bence öldü. Artık deri diye bir şey kalmadı. İrttir zırttır diye naylondan şeyler çıktı. Artık deri de pahalı olduğu için deriye de rağbet olmuyor ve işin içinden çıkılmıyor” (K.K.6).

“Seri şekilde üretim olsa bu meslek yaşamaya devam eder ancak biz günü birlik iş aldığımız için maalesef ölmeye yüz tuttu” (K.K.5).

“Kredi olacak, devletten yardım olacak. Maddi anlamda devlet desteklemelidir” (K.K.6).

Kula’daki saraçlık mesleğinde kullanılan malzemeler ve aletler:

Bıçkı: Kanat derilerine santim vermek için kullanılan alet. (K.K.6)

Boncuk: Süslemede kullanılan taş veya plastikten yapılmış küçük ve yuvarlak ürün. (K.K.5)

Çekiç: Çivi çakmak için kullanılan alet. (K.K.6)

Hadde: Deriyi biçimlendirmede, şekil vermede kullanılan alet. (K.K.5)

Kabıra: Saraçlanan ürünün süslemesinde kullanılan demir çivi. (K.K.6)

Makas: İp kesmeye yarayan alet. (K.K.6)

Muşta: Deriyi dövmek için kullanılan alet. (K.K.5)

Pense: Sıkıştırma, tutma, çekme gibi işlemleri yapmak için kullanılan alet. (K.K.5)

Sırım: *Saraçlanan ürünlerin dikiminde kullanılan ip. (K.K.5)*

Teber: *Deriyi kesmek için kullanılan yarım ay şeklindeki bıçak. (K.K.5)*

Tığ: *Sırımları dikmek için kullanılan alet. (K.K.5)*

Zımba: *Çakma düğmenin çakılacağı yeri delmek için kullanılan alet. (K.K.5)*

Kula yöresinde saraçlanan ürünler:

Başlık: *Hayvanların başına geçirilen deriden yapılmış ürün. (K.K.5)*

Belleme: *Hayvanların sırtına geçirilen örtü. (K.K.5)*

Çeki kayışı: *Arabalarda bulunan yandaki kayış. (K.K.6)*

Eyer: *Hayvanların üzerine konulan ve insanların hayvanların üzerine oturmak için kullandığı ürün. (K.K.6)*

Hamut: *Hayvanların boynuna takılan, yuvarlak görünümü olan hayvan koşum takımı. (K.K.6)*

Heybe: *Genelde hayvanların üzerine konulan iki gözlü torba. (K.K.5)*

Kayış: *Hayvanların koşumunda kullanılan deriden yapılmış bir çeşit kemer. (K.K.5)*

Kolan: *Hayvanların kuyruklarının altlarından geçirilip eyere sabitlenen şerit. (K.K.5)*

Paldım: *Hayvana takılan hamutun bir tarafından başlayıp hayvanın bütün vücudunu saracak şekilde hamutun diğer tarafına bağlanan kayış. (K.K.6)*

Tasma: *Hayvanları çekerken boynuna takılan ürün. (K.K.5)*

Torba: *İçine malzeme koymaya yarayan ve ağzı bağlanabilen ürün. (K.K.6)*

Yan kayış: *Üzengi demirini eyere bağlayan kayış. Eyerin her iki yanında bulunur. (K.K.5)*

Yular: *Hayvanı çekmek için hayvanın kafasına geçirilen dizgin. (K.K.5)*

Ustalardan aldığımız bu bilgiler ışığında saraçlık mesleği ile ilgili olarak şu değerlendirmelerde bulunmak mümkündür: Saraçlık mesleğinin Kula'daki tarihi,

yapım aşaması, kullanım alanları ve amaçları, geleceği hakkında bilgiler alınmıştır. Hayvan ve hayvancılıkla yakından ilgili olan bu meslek uzun yıllardan beri Kula'da yapılmaktadır. Ancak son yıllarda çift sürme işleminde olsun, taşımada olsun hayvanlardan vazgeçilip motorlu taşıtlara geçildiği için doğal olarak saraçlık mesleği de artık bitme noktasına gelmiştir. Çünkü meslek hayvanlara yönelik eşyalar üretmeye dayalıdır. Hayvanlarla yapılan yukarıda saydığımız işler bitince artık bu meslek de son demlerini yaşamaya başlamıştır. Günümüzde bu meslekte sadece köpek ve buzağı tasması yapımı vardır. Fakat normal tasmalara göre deriden yapılan tasmalar fiyat olarak biraz daha maliyetli olduğu için insanların tercih noktasında deriden yapılmış tasmalara pek olumlu yaklaştığı söylenemez. Meslek ölmeye yüz tuttuğu için mesleğin çirak yetiştirme gibi bir pozisyonu da olamıyor maalesef. Ustalar devletin, ilgili kurum ve kuruluşların desteğini beklemektedir. Ancak ustaların da birtakım çalışmalar yaparak derinin kullanıldığı alanları araştırıp o yöne doğru kaymaları ve mesleklerini güncelleyerek eskiye takılı kalmayıp yeni çalışma sahalarına yönelmeleri gerekmektedir ki yörede bu zanaat varlığını sürdürebilsin.

2.2.4. Semercilik

İnsanoğlu yaşamını devam ettirebilmek adına zaruri ihtiyaçlarını giderdikten sonra hayatını basite indirgeyecek bazı araç-gereçler yapmaya başlamış ve yapılan bu araç-gereçleri çağın gereksinimlerine göre ilerleterek sonraki nesillere aktarmıştır. Geleneksel meslekler de bu ihtiyaç ve beklentilerden doğmuş ve şekillenmiştir. Semercilik mesleği de bu ihtiyaç ve beklentiler karşısında oluşmuş, günümüze ulaşmıştır.

Beygir, eşek, katır gibi yük taşımada kullanılan hayvanların sırtına vurulan, ağaç iskeletin ana yapının üzerine geçirildiği, çoğu zaman yük taşımak bazen de binme amacıyla kullanılmak üzere üretilmiş araca semer denir (Fidan, 2017: 580).

Ham maddesi kendir çuvalı, keçe, deri, saz, eğri ağaç olan semer testere, törpü, makas, keser, tokmak, bendel vb. gibi aletler yardımıyla elde edilir. Önce ağaç iskelet üzerine yapılacak semerin ölçüsüne göre kendir çuvalı dikilip içi saz ile doldurulur. Sonrasında ise sıkıştırma ve dikme işlemi gerçekleştirilir.

Geleneksel meslekler her çağa uygun olarak kendini güncelleyip varlığını devam ettirmiştir. Bu mesleklerden biri olan semercilik mesleği de 21. yüzyıla kadar ülkemizin çoğu yerinde canlılığını sürdürmüştür. Kullanımı gün geçtikçe azalan

semerler önce kentlerde önemini yitirmiş sonra da köylerde. En ücra yerleşim yerlerinde bile artık yük hayvanı olarak ne eşek, ne de at kullanılmaktadır. Bu durum da mesleğin devamlılığının ne kadar güç olduğunu göstermektedir (Kardaş, 2018: 41).

Teknoloji çağını yaşayan günümüz dünyasında insanoğlunun ihtiyaçları hızla değişmektedir. Farklılaşan gereksinimler hayatın her alanında etkisini baskın bir şekilde göstermektedir. Değişen gereksinimlerin sonuçlarından birisi de ulaşımda motorlu taşıtlara geçilmesi olmuştur. Bunun neticesinde de birçok geleneksel meslek gibi semercilik mesleği de çağın ihtiyaçlarına cevap veremez hâle gelmiştir. Zengin kültürümüzün parçalarını, semer ustalarının zevk ve estetik anlayışını yansıtan Kula'nın meşhur semerleri belki de şu an bir daha üretilmemek üzere son ustalarının elinden çıkıyor.

Kula'da geleneksel mesleklerden olan semercilik ile uğraşan mesleğin son üç temsilcisi kalmıştır. Bu üç ustadan ikisi ile yapılan görüşmeler neticesinde semerciliğin yörede uzun zamandan beri yapıldığı bilgisine ulaşılmıştır. Görüşülen her iki kaynak kişi de mesleğe 12 yaşında başladıklarını ve mesleği babalarından öğrendiklerini ifade etmişlerdir (K.K.7, K.K.8).

“Semer merkeplerin üzerine konan yük taşıma aracıdır. Kula'da ben dördüncü kuşak olarak çalışıyorum. Ben daha eskisini bilmiyorum. Dedelerimden geliyor bu meslek”(K.K.7).

“Semer hayvanların üzerine konulup yük sarılır. Kula'da uzun zamandan beri yapılıyor. Babam, dedem hepsi semerciydi” (K.K.8).

“Buna ben 12 yaşında başladım, Allah rahmet eylesin babamdan öğrendim” (K.K.7).

“Bu mesleği babamdan öğrendim. İlkokul beşinci sınıfı bitirdim, 12 yaşından sonra babamın mesleğine başladık” (K.K.8).

Usta-çırak ilişkisinin diğer geleneksel mesleklerde olduğu gibi bu meslekte de önemli olduğunu düşünen meslek erbapları bir kişinin tam anlamıyla yetişebilmesi için belli bir süre gerektiğini ancak yanlarına gelen kişilerin genelde çok fazla durmadan meslekten uzaklaştıklarını dile getirmişlerdir (K.K.7, K.K.8).

“İki tane öğrenmek için başlamışlardı, birisi iki sene devam edip bıraktı ve ayakkabıcılığa geçti, diğeri dört sene çalıştı. Dört sene çalışan şimdi arabasına binip köylerde çalışıyor. Yani dükkân açmadı. Bir kişinin bu mesleği öğrenebilmesi için en az dört sene çalışması lazım” (K.K.7).

“Çalışıyordu, kaçıyorlar, durmuyorlar hep gidiyorlar. Bunun sebebi de kazanç düştüğü için iş durumu yok durmuyorlar ondan” (K.K.8).

Semerin ham maddelerinin saz, kendir çuvalı, çınar ağacından yapılmış eğri ağaç, deri ve keçe (K.K.7, K.K.8) olduğunu belirten meslek ustaları ham madde temininin nasıl sağlandığını şöyle anlatmışlardır:

“Sazı Denizli ilinin Çivril ilçesinde Isparta yolu üzerinde Işıklı Gölü vardır oradan gelir. Bir senelik kullanacağımız sazı oradan alırız. Ağacı Demirci'deki köylerdeki derelerden temin ediyoruz. Daha önceleri ağacı Salihli Sart'tan temin ederdik, şimdi Sart'tan temin ediyoruz. Kendir çuvalını da kendir işi bittiği için Brezilya'dan kendir çuvallarında kahve gelir, o çuvallar ile işimizi görüyoruz yani. Derileri ise İzmir Tire'den alırız” (K.K.7).

“Sazı Afyon'dan göllerden temin ediyoruz. Ağaçları köylerden geliyor. Ancak her ağaçtan olmaz, kıvrık ağaç olması lazım. Kendirleri Salihli'den kendim alıp geliyorum” (K.K.8).

Zanaat erbapları semeri yaparken kullandıkları aletleri keser, törpü, makas, el testeresi, büyük ağaç testeresi, bendel, boğaz demiri, tahtalık demir, kendir-naylon-pamuk ipi, tokmak (K.K.7, K.K.8) diye sıralarken semerin yapım aşamasını da şu şekilde aktarmışlardır:

“Şimdi ilk baştan semeri yapacağımız ölçüye göre kendir çuvalımızı dikeriz. İçerisini saz ile doldururuz. Daha sonra sıkıştırma safhasına geçeriz. Bağrına sararız, ön tarafları dolar, orta tarafları dolar ve sıkışır semer. En sonunda da benliklerine yerleştirmek için daha çok sağlamlaştırılır dikişle” (K.K.7).

“Öncelikle sazı kıvrıyoruz, sokuyoruz, düzeltiyoruz, kesiyoruz ona göre yapıyoruz. Saz kendirin içerisine giriyor. Önce önüne koyuyoruz, sonra kollarına sokuyoruz, öyle yastık halinde yapıyoruz” (K.K.8).

Semerin her aşamasında olduğu gibi süsleme işlemi yapılırken de ustanın zevk ve estetik anlayışı ürüne etkin şekilde nüfuz etmektedir. Süsleme genelde semerin arka tarafına yapıldığı (K.K.7, K.K.8) üretilen ürünün güzel görünmesi için arkaya iki sıra benlik yapıp alt ve üst olmak üzere iki dikiş yapıldığı (K.K.7) kırmızı keçeyle beyaz iple süslendiği (K.K.8) bilgisine ulaşılmıştır.

Her yiğidin nasıl ki yoğurt yiyişi farklı ise her ustanın da ürünlerini elde ederken ki çalışma şekli doğal olarak farklılık göstermektedir. Semere şekil verme yönünden bazı noktalarda farklı çalışma disiplinine sahip zanaatkârlar şekil verme yöntemlerini şöyle anlatmışlardır:

“Semere bizim dediğimiz çark vardır, bağrananın çarkı o şekilde şekil veririz, üzerine yakışması için. Sivri olursa yakışmaz, eğri olursa çarklı dediğimiz semer daha güzel ve elverişli olur” (K.K.7).

“Göz kararı hayvana uygun olacak şekilde şekil veriliyor. Herhangi bir ölçüsü yoktur, göz kararı” (K.K.8).

Günlük hayatta kullandığımız eşyalarda olduğu gibi üretilen semerlerde de kullanılan malzemeye göre kalite farklılıkları olmaktadır. Beş parmağın beşinin de bir olmadığını, siparişe göre semer ürettiklerini (K.K.7) eski semerlerin -yani tamirden geçen- yeni semerlere göre daha ucuz olduğunu (K.K.8) yöredeki semer ustaları derleme sırasında ifade etmişlerdir.

Hem ürettikleri ürünlerin satışları noktasında sıkıntı yaşayan hem de sattıkları semerden elde ettikleri kazanç bakımından tatmin olmayan ustalar (K.K.7, K.K.8) eski ile şimdiki durumlarını kıyasladıklarında arada uçurumun olduğunu (K.K.7) belirtmiştir.

“Sipariş ile yaptığımız semerleri 225 liraya veriyoruz, sipariş ile değilse 200'e veriyoruz. Beygir semeri olarak yaparsak 300-325-350 lira civarında oluyor. Fiyatları eskiye göre tatmin etmiyor. Misal eskiden bir semer satardık bir kuzu alırdık. Şimdi ise bir kuzu 550-600 lira bizim semer ise 250 lira. Ne oluyor tatmin etmemiş oluyor” (K.K.7).

Teknolojik gelişmeler karşısında birçok geleneksel meslek gibi hayata zorla tutunmaya çalışan semercilik mesleği, yük taşımada hayvandan vazgeçildiği için üretilen ürünün satışı noktasında sıkıntılar yaşamaktadır. Mesleğin bitiyor olmasını

(K.K.7) meslekten elde edilen kazancın tatmin etmiyor olmasını (K.K.8) mesleğin olumsuz yönü olarak gören ustalar semerciliğin geleceği hakkındaki düşüncelerini de şu şekilde dile getirmişlerdir:

“Şimdi teknoloji bizim mesleği bitirdi. Ama bizim eskiden beri müşteri ile memnuniyetimiz var aramızda. Rahat ve güzel kullanıldığından civar köylere ve kırsal kesimlere gönderiyoruz. Şimdi istek olan yerlerde sanatkâr da kalmadı ve bizim de buralarda semerimizi beğendikleri için benden istiyorlar ve ben de gönderiyorum. Mesela Kütahya, Gediz, Simav, Afyon’a kadar gönderiyoruz” (K.K.7).

“Bitti bitti. Bu meslek devam etmez. Hayvan kalmadı kime satacağın bu ürünleri” (K.K.8).

Kula’daki semercilik mesleğinde kullanılan malzemeler ve aletler:

Boğaz demiri: *Sazın semerin içine yerleştirilmesinde kullanılan demir.* (K.K.8)

Çuvaldız: *Semerin dikim işleminde kullanılan büyük iğne.* (K.K.8)

Deri: *Semerin üst kısmında kullanılan, yağmurun semerin içine geçmesini engelleyip yağmur damlalarını kaydıran hayvan postu.* (K.K.7)

Eğri ağaç: *Semerin ana yapısı olan, genelde çınar ağacından elde edilen ağaç.* (K.K.7)

İp: *Semerin dikimi esnasında kullanılan naylondan ya da pamuktan ürün.* (K.K.7)

Keçe: *Semerin alt kısmına konulan yünden yapılmış ürün.* (K.K.7)

Kendir: *Kenevirden üretilen çuval, bez.* (K.K.7)

Kerpeten: *Çivileri çakıldıkları yerden çıkarmada kullanılan alet.* (K.K.8)

Keser: *Keskin olan taraflıyla ağaç yontulan, düz olan taraflıyla çivi çakılan alet.* (K.K.7)

Makas: *İp kesmede kullanılan alet.* (K.K.8)

Saz: *Semerin içine konulan ot.* (K.K.8)

Testere: *Ağaç kesmek için kullanılan alet. (K.K.8)*

Tokmak: *Ağaçtan yapılmış çekiç. (K.K.8)*

Törpü: *Ağacın fazlalığını alıp şekil vermek için kullanılan alet. (K.K.7)*

Ustalardan aldığımız bu bilgiler ışığında semercilik mesleği ile ilgili olarak şu değerlendirmelerde bulunmak mümkündür: Semercilik mesleğinin yöredeki tarihi, semerin kullanım alanları ve amaçları, semerin yapım aşaması, geleceği hakkında bilgiler toplanmıştır. Görüştüğümüz kişilerden edindiğimiz bilgilere göre semercilik mesleği yörede uzun süredir varlığını sürdürmektedir. Yörede bulunan bazı kişiler civar yörelere semerlerin eskiden hep Kula'dan gönderildiğini ve bunun nedenini de Kula'daki semerlerin diğer yörelerde yapılan semerlerden kalite bakımından daha iyi olması şeklinde ifade etmişlerdir. Semer yük taşımak için hayvanların üzerine konulan bir araçtır. Artık günümüzde yük taşımacılığı motorlu araçlarla yapıldığı için hayvanların yük taşıma özelliğinden faydalanılmaz ve dolayısıyla da semere de ihtiyaç duyulmaz olmuştur. Bu yüzden birçok geleneksel meslek gibi semercilik de yörede son ustalarıyla yaşayan bir meslek konumundadır. Semerciliğin yörede devam ettirilebilmesi adına hem ilgili kurum ve kuruluşlara hem de bu meslekteki ustalara sorumluluklar düşmektedir. Ustalar mesleklerinde bazı yeniliklere giderek mesleği güncelleyip farklı kullanım alanlarına yeni ürünler sunabilir. Kula hem tarihi evleri hem de Türkiye'nin ilk jeoparkına sahip olması yönüyle kayda değer bir turist ziyaretine uğramaktadır. Yöreye gelen turistlere, süs eşyası olarak yapılan minyatür semerlerin tanıtımı ve satışı yapılabilir. Ve böylelikle farklı bir biçimde de olsa mesleğin devamlılığı adına bir şeyler yapılmış olur. Eskiye bağlı kalınmaması ve her alanda olduğu gibi çağın getirdiği yeniliklere böyle mesleklerde de ayak uydurulması lazımdır ki süreklilik sağlansın. İlgili kurum ve kuruluşlar yöreye gelen turistlerin sayısını dikkate alarak "Entelköy Efeköy'e Karşı" filminde olduğu gibi doğal yaşam alanları oluşturarak teknolojiden uzak bir hayat sunup turistleri bu yaşam şekline kısa süreliğine de olsa çekebilir. Örneğin turistlere konaklama için kıl çadırlar kurup ulaşım ve yük taşımacılığında da atlar ve merkepler kullanılırsa belki bu meslek ve son ustalarıyla yaşayan bazı meslekler için olumlu adımlar atılmış olur. Şu an mevcut sit alanı olan jeoparka ulaşım ve sit alanındaki gezi için atlar ve merkepler kullanılırsa doğal olarak semerin kullanım alanı da artmış olur. Ve böylece bir parça da olsa mesleğin unutulmasının önüne geçilebilir.

2.2.5. Yorgancılık

Gündelik hayatta kullandığımız eşyalardan olan yorgan ve yorgancılık mesleğinin geçmişi çok eskidir. Eskiden günümüzde kullandığımız yorganlar yoktu ama insanoğlunun varlığının başlangıcından beri örtünme, kendini soğuktan ve olumsuz doğa koşullarından koruma arzusu daima var olmuştur. Yıllara, çağlara göre değişen tek şey yorganın yapılış şeklidir.

Yorgancılık mesleği, Türklerin göçebe yaşamdan yerleşik hayata geçmesiyle başlamış ve gelişim göstermiş bir sanat dalıdır. Yorgancılık Osmanlı Dönemi'nde esnaf loncaları içinde yer almış bir meslektir. Bu dönemde meslek erbapları önemli törenlerde devlet büyükleri huzurunda el emeği göz nuru ürünlerini ve ürünlerinin inceliklerini sergilemişlerdir (Önder, 2014: 40).

İnsanoğlu örtünme ve kendini soğuktan koruma ihtiyacını ilk olarak yapraklardan ve hayvan postlarından sağlamıştır. Yüzyıllar boyu Türk zarafeti ve inceliğini aksettirmesiyle Türk kültüründe önemli bir yerde olan yorganın üretimi Türklerde yerleşik yaşamla birlikte olmuştur. Türklerde bilhassa Anadolu'da yerleşik hayata geçildikten sonra yorgancılık mesleğinin Selçuklu ve Osmanlılarda bir hayli geliştiği görülmüştür (Ertalay, 2013: 9-10).

TDK (2011) sözlüğünde “yatakta örtünmeye yarayan, içi pamuk, yün vb. şeylerle doldurularak dikilmiş geniş örtü” şeklinde yorganın tanımı yapılmıştır.

“Yorgan Türk kültür tarihinin önemli etnolojik malzemelerinden birisi ve kelime olarak da en eskilerindedir. Yogurkan bizim bugünkü yorgan sözümüzün atası ve başlangıcı idi. Yorgan kelimesinin Orta Asya'dan geldiği ve sarmak anlamında kullanıldığı söylenebilir” (Dede, 2010: 1).

Yorgan, insanoğlunun örtünme ve olumsuz doğa olaylarından kendini muhafaza etme ihtiyacından doğmuştur. Yaşantımızda çok sık kullandığımız bir eşya olması, hemen hemen her evde bulunması, kullanım yaygınlığı nedeniyle toplumu bir hayli yakından ilgilendirmesi yönüyle önemli bir kültür ürünüdür. Milletimizin uzun yıllar süregelen yaşamı boyunca nesilden nesile aktararak bugüne ulaşan yorgancılık mesleğinin Anadolu'daki ilk erbaplarının kadınlar olduğu, bu meslek ile erkeklerin uğraşmasının ve onu geliştirmesinin daha sonra olduğu anlatılmaktadır.

Hatta Kars ve Iğdır yöresinde kadınlar bugün evlerinde yorgan dikmeyi sürdürmektedirler (Duvarcı, 2016: 511).

Yorgan, iki kumaş arasına genel olarak pamuk veya yün doldurulup dikilerek temin edilen bir örtüdür. Zamanla yorgancılık mesleği sanat dalı kimliği kazanmıştır. Yorgan, her devirde örtü ihtiyacını karşılamaının yanında evlilik ve mutluluğun simgesi niteliğindedir. (Çeliker ve Ölmez, 2012: 124)

Bizim de çalışma sahası olarak belirlediğimiz Kula ilçesinde yorganla ilgili olarak kaynak kişilerimiz dikim aşamasını bizlere detaylı şekilde aktarmışlardır. İlk olarak yorgan dikiminin iğne ve yüksük gibi malzemeler yardımıyla yapıldığını söylemişlerdir. Altta astar, üstte deri saten ya da çarşaflık kumaş olduğunu ve bu ikisi arasına pamuk, yün, elyaf veya silikondan oluşan iç malzemelerin bir çomakla düzeltilerek yerleştirildiğini anlatmışlardır. Dikimde kullanılan ipin ise ya naylon ya da ketenle naylon karışımı bir ip olduğunu, oluşturulan modellerin ise zanaatkârın zevk ve hayal gücünü yansıttığını belirtmişlerdir.

Yorgancılık mesleği günümüzde yok olmakla karşı karşıya kalmış geleneksel mesleklerdendir. İlerleyen teknolojiyle birlikte fabrikasyon ürünler, geleneksel yollarla elde edilen sağlıklı ürünlerin yerini yavaş yavaş almaya başlamıştır. Fabrikasyon ürünlere yenik düşen ürünlerden birisi de yorgandır. Bu yüzden de yorgancılık mesleği ile uğraşan zanaatkârların sayısı ve doğal olarak da el işi yorganları kullanan kişi sayısı epey azalmıştır. Çalışmamızın merkezi olan Kula yöresinde de yorgan ustasının sayısı azala azala 3'e kadar inmiştir. Bundan 20-25 sene önce yörede yaklaşık 15 dükkân var iken bugün sadece 3 dükkân kalması geleneksele olan ilgi ve alâkanın vahim tablosunu gözler önüne sermektedir.

Kula'da geleneksel mesleklerden olan yorgancılık zanaatı ile uğraşan üç usta kalmıştır. Biz bu ustalardan ikisiyle görüşme gerçekleştirebildik. Diğer usta yörede daha önce bu minvalde çalışmalarını olduğunu ancak sonuç alınamadığını belirterek görüşme talebimizi reddetmiştir. Görüşülen ustalardan yorgancılığın yöredeki tarihini, mesleğin geçmişten günümüze geçirdiği evreleri, yorganın yapım aşamasını, yorgan yapımında kullanılan aletlerin neler olduğunu, meslek erbablarının yorgancılığın geleceği konusundaki düşüncelerinin nasıl olduğunu sordüğümüz sorular ve ustaların verdiği cevaplar ışığında öğrendik.

Yorgancılık mesleğine küçük yaşlarda başladıklarını belirten kaynak kişilerimiz yorgancılığın yöredeki geçmişinin bir hayli eski olduğunu dile getirmişlerdir (K.K.9, K.K.10). Meslek erbabları sanatlarının inceliklerini ve bütün püf noktalarını Kula'daki eski yorgan ustalarından öğrenmişlerdir.

“Ustamdan. Ustamın adı da Halil İbrahim Karabulut” (K.K.9).

“Yorgancı ustam İsmail Kökcü'den öğrendim. Kendisi eski yorgan ustasıdır” (K.K.10).

Hem mesafe olarak Kula'ya yakınlığı hem de yün ve iplik fabrikalarının fazla olması yorgan için kullanılan malzemelerin temininde ustaları Uşak'a yönlendirmiştir. Pamuk, yün, elyaf, silikon gibi iç kısımda kullanılan malzemeleri Uşak'tan; yorganın yüzüyle astarını Kula'daki manifaturacılardan aldıklarını (K.K.9, K.K.10) meslek ustaları derleme sırasında dile getirmişlerdir.

Yorganın yapımında kullanılan malzemelerin neler olduğuna dair zanaatkârlar şunları söylemişlerdir:

“Pamuk, elyaf, yün, boncuk, silikon hepsini kullanabiliyoruz.” (K.K.9).

“3-4 çeşit malzemeyi bir arada kullanıyorum. Kullanılan malzemelerimiz deri satan. Deri sateni üstüne yapıyoruz. Altına beyaz astar yapıyoruz. İçine elyaf veyahut pamuk kullanıyoruz” (K.K.10).

Meslek ustaları yün ve pamuğu hallaç makinesinden geçirip kabarttıklarını (K.K.9, K.K.10) makineden geçen bu ürünleri ilk önce dağıttıklarını daha sonra da bir çomak yardımıyla yerleştirdiklerini (K.K.9) belirtmiştir.

(K.K.10) yün ve pamuğun yorgana nasıl yerleştirildiği ile ilgili şunları söylemiştir:

“Şimdi şöyle diyeyim: yorganın yüzüyle astarını diktiğimiz zaman astarın ortasından keseriz, elimizdeki çomakla güzelce dağıtırız. Çomakla dağıttıktan sonra güzelce sopalanıp ağız kısmı dikilir. Ondan sonra tekrar sopalandıktan sonra yorgan haline gelir” (K.K.10).

Görüşülen ustalar kullanılan malzemelerin birinci sınıf, ikinci sınıf diye 5-6 kaliteye ayrıldığı (K.K.9, K.K.10) yapılacak olan yorganın ebatına göre malzeme kullanıldığı (K.K.9, K.K.10) bilgisini mülakat esnasında bizlere vermişlerdir.

“Çocuk yorganları 1.5 kilo pamuktan, tek kişilikler 2.5 kilo pamuktan, normal çift kişilikler 5 kilo pamuktan oluşuyor” (K.K.9).

“Tek kişilik yorganlara 3 kilo girer, bebek yorganlarına 1,5 kilo pamuk veya elyaf katılır, çift kişiliklere de 5 kilo girer” (K.K.10).

Kaynak kişiler hazır hâle getirilen yorganların ve yorganın yapım aşamasında kullanılan kumaşların boyutları hakkında şu şekilde bilgi vermektedir:

“Çocuk yorganları 1-1.5 olur, tek kişilikler 1.60-2.10 olur, çift kişilikler 2-2.20 olur” (K.K.9).

“Bitmiş hali yorganın çift kişiliği 1.90 eni 2.30 boyudur. Tek kişiliğin bitmiş hali 1.60 eni 2.10 boyudur. Çocuk için ise bitmiş hali 1 metre eni 1.50 boyudur” (K.K.10).

“Normalde 2.10-2.5 şeklinde kesiyoruz yorgan yüzlerini. Yapılırken de 20 cm dikiş çekiyor” (K.K.9).

“Deri satenlerin yani ipekli kumaşların eni 2.20 boyu 2.5 metre olur. basma yorganlarda 1.80 en olur 2.5 metre boy olur” (K.K.10).

Meslek erbapları yorganın dikiminde iğne, ip ve yüksük gibi aletleri kullandıklarını (K.K.9, K.K.10) yorganın dikiminde ise daha kaliteli ve sağlam olması açısından keten ve naylon karışımı bir ip kullanıldığını (K.K.10) ifade etmiştir.

Yorganlarda kullandıkları motifleri genellikle kendilerinin hazırladığını söyleyen ustalar (K.K.9, K.K.10) motifleri yorganlara işlerken kalıp kullandıklarına da değinmiştir (K.K.9, K.K.10).

Kula’daki yorgancılar görüşmelerimizde bizlere üretilen yorganlarda ağırlıklı olarak şu motiflerin yer aldığı bilgisini vermişlerdir:

“Paraşüt modeli, pervane modeli, zikzak, çerçeve var, kibrit çöpü var, tavus kuşu var. Model çok yani istemediğin kadar var” (K.K.9).

“Mesela kurdele, saray nakışı, kibrit çöpü, üçlü hasır, kabak çiçeği, tavan nakışı, tavus kuşu gibi çok yani” (K.K.10).

Kullandıkları motiflerin anlamlarının olup olmadığını net bir şekilde bilmeyen ustalar yorganlarda daha çok gülkurusu, yavraza, pembe, sarı (K.K.9) mürdüm rengi, yavraza, şeker pembe (K.K.10) gibi renkleri kullandıklarını söylemişlerdir. Çocuk yorganları için pembe ve mavi rengi kullanan ustalar, çocuk yorganına özel motif istendiği takdirde onu da yaptıklarını söylerler (K.K.10).

(K.K.10) gelinlik kızlar için özel yapılan yorganlar hakkında şunları dile getirir:

“Benim çıraklığımda bundan 20-25 sene önce bir düğün yorganı aşağı yukarı 7-8 tane idi. En kötü şartlarda kız evi de oğlan evi de 7-8 tane yorgan diktiriyordu. Şimdi tamamen makineye döndüğü için birer tane zor dikiliyor. Gelinlere 2 tane ipekli 5 tane basma yorgan yaptırılıyordu. Yani o zaman kızın daha çok yorganı var, oğlanın daha çok yorganı var hesabı vardı. Şimdi adam 1 tane diktiriyor, ya nasıl olsa kullanmıyorum, işte evde bulunsun diyor. Şu an oğlan evi ile kız evinin toplamda 2-3 yorganı ancak yapılıyor” (K.K.10).

Makineleşme ve teknolojik gelişmelere bağlı olarak değişen hayat şartları yorgancılık mesleğini de olumsuz şekilde etkilemiştir. Fabrikasyon ürünlere ilginin artması el yapımı yorganı geri plana itmiştir. Buna bağlı olarak yorgan ustaları çırak bulma güçlüğü çekmektedir. Çırak çalıştırmadıklarını söyleyen ustalar (K.K.9, K.K.10) ayrıca günümüz Kula’sında 3-4 yorgan ustasının ancak kaldığını bildirmişlerdir (K.K.9, K.K.10).

Yorganın kaç günde dikildiği ile alakalı (K.K.10) şu bilgiyi verir:

“Basma yorganlar günde 2-3 tane biter. İpekli yorganın modeli normal olduğu zaman günde 1 tane biter, ağır model olduğu zaman ise 2-3 günde 1 tane biter” (K.K.10).

Yorganların maliyetlerinin kullandıkları ürünlere ve o ürünlerin kalitesine göre değiştiğini söyleyen ustalar ayrıca malzemeyi müşterinin getirmesi veya kendilerinin alması durumunda da farklılıklar olduğunu dile getirirler

“Yüzüne göre ve pamuğuna göre belirleniyor. Mesela tarla pamuğunun kilosu 10-12 lira iken, elyafın kilosu 5-6 lira. Kullanılan malzemeye göre fiyat değişiyor” (K.K.9).

“Bir yorganın maliyeti kalitesine göre belirleniyor. Basma yorganı dikim işini getirdiklerinde 35 lira. İpekli yorganın 50 liradan başlıyor modeli 100-120'ye kadar gidiyor. Yani malzemeyi müşterinin getirmesi kaydıyla. Malzemeler bize ait olursa basma yorgan 70 lira, ipekli yorgan ise 120-150 lira civarındadır. Bebek yorganları 35 lira, tek kişilik yorganlar 50 lira civarındadır. Bana 1 yorganda ortalama 30 lira işçilik kalıyor” (K.K.10).

“Şöyle açıklık getireyim. Hazır yorganlar 80 lira, kendin yaparsan 100-120 lira. Hazırla kendi özel yapmamız arasında nerden baksanız % 30 fark vardır” (K.K.9).

“Müşteri malzemeyi kendi getirdiğinde biraz daha pahalıya mâl oluyor. Çünkü malzemeyi biz daha ucuza alıyoruz, toplu aldığımız için” (K.K.10).

Yorgan yapımının azalmasını teknoloji ve fabrikasyon ürünler olarak gören meslek ustaları çalıştıkları atölyeler konusunda da muzdariplerdir. Görüşülen her iki usta atölyelerinin kendilerine yeterli gelmediğini söylemektedir (K.K.9, K.K.10).

“İşin doğrusunu söylemek gerekirse atölyem bana yeterli gelmiyor. Bu mesleği küçük dükkânda yapmayacaksın. Çünkü sanatını gösteremiyorsun” (K.K.10).

Mesleğin olumlu ve olumsuz yönleri, geleceği hakkında meslek erbapları şu ifadeleri kullanmışlardır:

“El sanatlarında vergi yok ama bende var. Aslında vergilerde sıkıntı yok. Kaç paralık vergi ödüyoruz. Yıllık 1000 lira vergi veriyoruz ama bir Bağ-Kur ödüyorsun 680-700 lira. O zorluyor bizleri. Bu konuda yarı yarıya indirim yapsalar daha iyi olur bence. Kim ne derse desin devlet el atmalı. Bu mesleğin gelecek olarak çok uzun sürmeyeceğini düşünüyorum” (K.K.9).

“Sermaye bakımından olumsuz diyebilirim. Ayrıca emeğimizin karşılığı verilmiyor, devamlı tepeye binme var. Mesela yorgan 70 lira diyorum, veriyorsan 60 lira diyor müşteri. Diğer bir yönü de bende astım ve nefes darlığı var. Çoğu zaman atölyenin içerisinde nefes almakta zorlanıyorum. Olumlu tarafı ise yaptığım işin kendi işim olması. İstedğim zaman dinleniyorum. Ayrıca ben bu mesleği yaparken zevk alıyorum. Çünkü ona sanatımı veriyorum. Yorganı dikerken ben onu kendi çocuğumu sever gibi hareket ediyorum. Mesele çocuğum gelir diktiğim yorganın

üzerine oturduğunda kalk derim hemen. Yaa baba dediğinde ise hayır o benim sanatım derim. Yemin ediyorum kazanmasam da seviyorum bu mesleği” (K.K.10).

“Kesinlikle bu mesleğin geleceği yok. Nedeni de fabrikasyon. Fabrikalar ucuz çıkarıyor. Şu anda Türkiye’de kalorifer ve doğalgaz var. Evler sıcak olduğu için ağır yorganı ne yapacak adam. Pamukla yün 10 numara, elyaf terletir adamı. Ama bunu kimse kabullenmiyor. Herkes ucuzluğa bakıyor, işinin döndüğüne bakıyor” (K.K.9).

“Benim bu mesleği yapabileceğim 10 sene daha, o da Allah ömür verirse. Bu meslek yakında biter diye düşünüyorum. Gerçekten güzel meslek olduğu için bitmesini asla istemem. Bu mesleğin devam ettirilebilmesi için şu tarz çalışma yapılabilir: devletin kurslar açıp gençleri oraya yönlendirmesi lazım. Mesela ben size şöyle söyleyeyim: ceza evlerinde ne gençler var, bunları değerlendirmek lazım. Yetiştirme yurdundaki çocuklara öğretilir. Bunları böyle bir sanata yönlendirmek lazım. Devlet mecburi eğitimi 12 sene yaptığından dolayı çocuk hazıra alıştığı için çırak yetişmiyor. Onun için hem yetiştirme yurdu hem de ceza evindeki gençleri bu sanata yönlendirmek gerekir. Böylece hem kendine hem devlete hem de bu sanata faydası olmuş olur. Sanayicilerin destek vermesi lazım. İş sahaları açılabilir” (K.K.10).

Kula’daki yorgancılık mesleğinde kullanılan malzemeler ve aletler:

Astar: Yorganın alt kısmında kullanılan genellikle beyaz renkli kumaş. (K.K.10)

Basma: Yorganın yüzünde kullanılan desenli kumaş. (K.K.10)

Boncuk: Yorganın süslemesinde kullanılan taş ya da plastik ürün. (K.K.9)

Çomak: Yorganın içine yün, pamuk yerleştirilirken kullanılan sopa. (K.K.10)

Deri saten: Yorganın üst kısmında kullanılan ipek kumaş. (K.K.9)

Elyaf: Yorganın içinde kullanılan pamuğa benzer sanayi ürünü. (K.K.9)

Hallaç makinesi: Pamuk, yün gibi yorganda kullanılan malzemelerin kabartılması için kullanılan makine. (K.K.9)

İğne: Dikim işleminde kullanılan ucu sivri, içinden ipin geçirildiği alet. (K.K.10)

İp: *Yorgan dikiminde kullanılan naylon veyahut ketenle naylon karışımı ürün.* (K.K.10)

Makas: *İp ve kumaş kesmede kullanılan alet.* (K.K.10)

Pamuk: *Yorganın içinde kullanılan ürün.* (K.K.9)

Yüksük: *Dikiş yapıldığı esnada iğnenin parmağa zarar vermesini engellemek için parmağa takılan alet.* (K.K.10)

Yün: *Koyunların kollarından elde edilen ve yorganın iç kısmında kullanılan ürün.* (K.K.9)

Ustalardan aldığımız bu bilgiler ışığında yorgancılık mesleği ile ilgili olarak şu değerlendirmelerde bulunmak mümkündür: Yorgancılık mesleğinin Kula'daki tarihi, yorganın yapım aşaması, kullanım alanları ve amaçları, mesleğin geleceği hakkında bilgiler elde edilmiştir. Yaptığımız görüşmeler neticesinde yorgancılığın Osmanlı'dan, belki de daha öncesinden gelen bir meslek olduğu, yörede de bu mesleğin belli bir geçmişinin olduğu öğrenilmiştir. Artık insanlar maliyet açısından daha ucuz olan fabrikasyon üretimi yorganlara yöneldiği için Kula'da bu meslek yok olmak üzeredir. İlçede bu zanaatla uğraşan sadece 3 kişi kalmıştır. Çıracak yetişmediği için de ustalar zanaatlarını devredebilecek kimse bulamayacaklarından eğer bir çözüm yolu bulunmazsa bu mesleğin de bazı meslekler gibi sadece ismi kalacaktır. Aslında insanoğlu var olduğu sürece bu mesleğin de var olması kaçınılmazdır.

Uyku ihtiyacının giderilmesi esnasında, özellikle de kışın insanların üzerini örtmek için kullanacakları eşya doğal olarak battaniye ve yorgandır. Yorganın sağlık açısından daha kaliteli bir ürün olduğu bilinmektedir. Pamuktan ve yünden yapılan yorganlar fabrikasyon ürünlere göre çok daha kalitelidir. Fabrikasyon ürünler genelde elyaftan olduğu için bu tür yorganlar terleme yapmaktadır. Bu durum uyku esnasında rahatsızlık verebilmekte, sağlık problemlerine sebebiyet vermektedir. Bu noktada sağlık açısından el yapımı yorganların önemine dikkat çekilir, tanıtımı iyi yapılır ve maliyeti daha ucuza getirilirse bu mesleğin sürekliliği de sağlanmış olur.

Yörede yorgancılıkla uğraşan esnaflar çıracak yetişmemesinden, meslekten fazla kazanç sağlayamadıklarından muzdariplerdir. Ustalar yetiştirecek çıracak bulamadıkları için zanaatlarını kimseye devredemeyeceklerinden şikayetçidirler.

Gereken desteği göremez ve bu noktada bir çözüml yolu bulunmazsa bu mesleğin de bazı meslekler gibi sadece ismi kalacaktır.

Halkbilimci derlemesini yaptığı ürünün sunumunu iyi bir biçimde yapıp o ürünün, o eserin devamlılığının sağlamasına katkıda bulunmalıdır. Meslek ustaları da ürettiklerini sıradan ürünler değil önemli kültür unsurları olarak görerek bunların geleceğe taşınması adına güncelleme vasıtasıyla çalışmalarına yön vermelidir. Kendini güncelleyen değerlerin böylece günümüzden geleceğe taşınmasının, ulusal değerden küresel değere dönüşmesinin kaçınılmaz olacağı görüşündeyiz.

2.3. Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Kapsamında Kula'daki Geleneksel Mesleklerin Değerlendirilmesi

UNESCO'nun 2003 yılında kabul edilen sözleşmesine bağlı olarak somut olmayan kültürel miras (SOKÜM); *“toplulukların, grupların ve kimi durumlarda bireylerin, kültürel miraslarının bir parçası olarak tanımladıkları uygulamalar, temsiller, anlatımlar, bilgiler, beceriler ve bunlara ilişkin araçlar, gereçler ve kültürel mekânlar”* olarak tanımlanmaktadır. Sözleşmeye göre SOKÜM, *“kuşaktan kuşağa aktarılan bu miras, toplulukların ve grupların çevreleriyle, doğayla ve tarihleriyle etkileşimlerine bağlı olarak, sürekli biçimde yeniden yaratılır ve bu onlara kimlik ve devamlılık duygusu verir; böylece kültürel çeşitliliğe ve insan yaratıcılığına duyulan saygıya katkıda bulunur”* (Oğuz, 2009:167).

UNESCO'nun 2003 yılında kabul etmiş olduğu sözleşmenin amaçları;

“a. Somut olmayan kültürel mirası korumak,

b. Somut olmayan kültürel mirasın taşıyıcısı konumundaki toplulukların, grupların ve bireylerin somut olmayan kültürel mirasına saygı göstermek,

c. Somut olmayan kültürel mirasın önemi konusunda yerel, ulusal ve uluslararası düzeyde duyarlılığı arttırmak ve karşılıklı değerbilirliği sağlamak,

d. Uluslar arası işbirliği ve yardımlaşmayı sağlamak” şeklinde belirlenmiştir (Oğuz, 2009:167).

Sözleşmeye göre, somut olmayan kültürel miras alanları; “*a- Somut olmayan kültürel mirasın aktarılmasında taşıyıcı işlevi gören dille birlikte sözlü gelenekler ve anlatımlar, b- Gösteri sanatları, c- Toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şöenler, d- Doğa ve evrenle ilgili bilgi ve uygulamalar, e- El sanatları geleneği*” olarak belirlenmiştir (Oğuz, 2009:167).

Çalışma konumuz olan Kula’da son ustalarıyla yaşayan geleneksel meslekler, bu anlamda sözleşmenin beşinci maddesiyle yakından ilişkilidir. Kültürel unsurlarımızdan olan geleneksel el sanatlarının yaşatılıp gelecek kuşaklara aktarılması elzemdir. İşte bu noktada devreye Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi girmektedir.

Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi, toplumların kimliklerinin bir parçası olan kültürel miraslarının günümüzden geleceğe taşınmasının hangi yöntemlerle sağlanabileceği üzerinde durmaktadır. Bu sözleşmede kültür unsurlarının nasıl korunması gerektiğinin yol haritası çizilmekte, bu yolla da kültürlerin sürdürülebilirliği adına önemli işler yapılmaktadır. Yapılanlar Türkiye ile sınırlı olmayıp yürütülen çalışmalar uluslararası alanda daha etkin ve organize şekilde uzun süredir UNESCO çatısı altında devam ettirilmektedir (Oğuz, 2009: 8).

Türkiye’nin 2006 yılında taraf olduğu sözleşmenin, uygulayıcı birimi Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü’dür. Sözleşmeye bağlı olarak “Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü bünyesinde oluşturulan Uzmanlar Komisyonu ve İl Kültür ve Turizm Müdürlüklerinin koordinasyonunda illerde oluşturulan il tespit komisyonları aracılığıyla” envanter çalışmaları yürütülmektedir. Bu envanter çalışmaları; Somut Olmayan Kültürel Miras Ulusal Envanteri ve Yaşayan İnsan Hazinesi Ulusal Envanteri’dir (Arıoğlu, 2015: 115).

Somut Olmayan Kültürel Miras Ulusal Envanterinin oluşturulmasında:

- “* *SOKÜM alanlarından birine girmesi,*
- * *İnsan yaratıcılığının bir kanıtı olarak değeri,*
- * *Kültürel ve toplumsal gelenekler içerisindeki köklülüğü ve önemi,*

* *Belirtilen topluluk ya da grubu temsil niteliği,*

* *Belirtilen topluluk ya da grubun rızası,*

* *Kaybolma riski,*

* *Önerilen koruma eylemlerinin yeterliliği.” gibi ölçütler temel alınmaktadır (SOKÜM Ulusal Envanteri).*

Türkiye'nin SOKÜM Ulusal Envanterine, Kula'da son ustalarıyla yaşatılan 01.0041 Keçecilik Geleneği, 01.0065 Bakırcılık Geleneği, 01.0095 Saraçlık Geleneği ve 01.0104 Yorgancılık Geleneği dâhildir. Bununla birlikte ulusal envanter içinde semercilik geleneği yer almamaktadır (SOKÜM Ulusal Envanteri).

UNESCO'nun üzerinde durduğu bir diğer önemli yaklaşım Yaşayan İnsan Hazinesi Ulusal Sistemlerini Kurma Yönergesi'dir. Türkiye'deki adlandırması Yaşayan İnsan Hazinesi olan bu sistem ulusal değerlerin korunup yaşatılması adına emek veren ustaları yani kültür taşıyıcılarını tanımlamaktadır. Somut olmayan kültürel mirasları belirli değerler ölçütünde yorumlayan, zevk ve estetik anlayışıyla becerisini birleştiren kişileri ifade etmede bu tanım kullanılmıştır. Ayrıca kültürel değerlerimizin korunup gelecek nesillere aktarılması noktasında aktif rol alan ustaların tanınmasını ve bu kişilerin zanaatlarını daha iyi bir zeminde yapmalarını sağlamak, bu kişileri mükafatlandırıp çırak yetiştirmeye teşvik etmek, onları ve icra ettikleri meslekleri eğitim süreçlerine katmak ve de kitlelerle buluşmalarına vesile olmak bu sistemin amaçları arasındadır (Kasapoğlu Akyol, 2013: 84). Yaratıcılık özelliğine haiz olan ustalar bu özellikleri dolayısıyla güncelleme aracılığıyla elde ettikleri ürünleri daha geniş kitlelere ulaştırabilmektedirler.

Yaşayan İnsan Hazinesi Ulusal Sistemlerini Kurma Yönergesi'nin Giriş kısmında, Yaşayan İnsan Hazinesi sisteminin kurulmasının sebeplerine detaylı şekilde yer verilmiştir. Bilhassa geleneksel olan meslekler ve zanaatlar, halk oyunları, halk müziği ve halk tiyatrosu alanlarında yetişen kültür taşıyıcılarının bilgi, deneyim ve becerilerini gelecek nesillere iletme noktasında yaşanan sorunlar vurgulanarak kültürel mirasların tükenmekte olduğuna değinilmiştir (Oğuz, 2008: 7).

“Bir gelenek taşıyıcısının Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından Yaşayan İnsan Hazinesi ilan edilebilmesi için aşağıda sayılan kriterleri yerine getirmesi beklenmektedir:

- 1- *Ustalığını 10 yıldır icra ediyor olması,*
- 2- *Sanatını usta-çırak ilişkisi ile öğrenmiş olması,*
- 3- *Bilgi ve becerisini uygulamadaki üstünlüğü,*
- 4- *Konusunda ender bulunan bilgiye sahip olması,*
- 5- *Kişi veya grubun yaptığı işe kendini adanmışlığı,*
- 6- *Kişi veya grubun bilgi ve becerilerini geliştirme yeteneği (sanatının toplumla buluşmasını sağlayacak yenilikler içermesi),*
- 7- *Kişi veya grubun bilgi ve becerilerini çırağa aktarma becerisi (bir çırak yetiştirmiş olması)” (Arioğlu ve Aydoğdu Atasoy, 2015: 115-116).*

Çalışmamızın konusunu oluşturan Kula’da bakırcılık, keçecilik, saraçlık, semercilik ve yorgancılık geleneğini sürdüren ve bu anlamda geleneğin son temsilcileri olarak tespit ettiğimiz ustaları Yaşayan İnsan Hazinesi programına göre değerlendirdiğimizde, araştırmamızda kaynak kişi konumunda olan ustaların programın temel ölçütlerini yerine getirdiği görülmektedir.

Meslek ustalarının hepsi usta-çırak ilişkisi içinde yetişmişlerdir ve mesleklerini en az 10 yıldır devam ettirmektedirler. Deneyim ve hünerlerini ürünlerinde baskın bir şekilde gösteren zanaatkârlar yaptıkları işe kendilerini adanmışlardır. Bu hususta yorgan ustası Mahmut Biler “*Ben bu mesleği yaparken zevk alıyorum. Çünkü ona sanatımı veriyorum. Yorganı dikerken ben onu kendi çocuğumu sever gibi hareket ediyorum. Mesela çocuğum gelip diktiğim yorganın üzerine oturduğunda kalk derim hemen. Yaa baba dediğinde ise hayır o benim sanatım derim. Yemin ediyorum kazanmasam da seviyorum bu mesleği*” diyerek diğer meslek erbapları gibi kendini işine adadığını vurgular.

Ustalar eskilerden aldığı bilgileri el becerileriyle birleştirip kendilerinden bir şeyler katarak oluşturduğu eserler bakımından ‘konusunda ender rastlanan bilgiye sahip olması’ kriterini sağlamaktadır. Her usta toplumun ihtiyaçları ve talepleri doğrultusunda kendi zevk ve estetik anlayışıyla yorumladığı ürünler ortaya koymaktadır.

Meslek ustaları deneyim ve becerilerini uygulamada üstün yetenekleri olan kişilerdir. Öyle ki büyük alışveriş merkezlerine ve yurtdışına özel yapım keçe

ürünlerinin satışı yapılmakta, semer ustası Ahmet Bak ilçe dışına semercilik mesleği ile ilgili konuşmalara çağrılmaktadır.

Kula'daki ustalardan hiçbiri Yaşayan İnsan Hazinesi olarak tespit edilmemiştir. Özellikle Kula'nın il merkezine olan uzaklığı nedeniyle bu bölgede saha çalışması yapan çok az kişinin olması bu ustaların tespit edilememesine yol açmıştır. Ayrıca geneleğin son temsilcileri olan bu ustaların yanlarında yetişen çıraklarının olmaması onların geleneği aktarmada kesinti yaşamalarına neden olmuştur. Yetişmiş son çırağının mesleği icrasında sıkıntı çektiğini belirten semerci ustası Ahmet Usta, Kula'da geleneğin son ustası olarak mesleğini aktif olarak icra ederken, aynı zamanda geleneksel bilgiyi aktarması için çevre illere konuşmalara çağrıldığını, ürünlerinin yöre dışında da bilindiğini ve sipariş üzerine yöre dışına ürünlerini gönderdiğini ifade etmektedir. Bununla birlikte Ahmet Usta, semercilik geleneği hakkında bilgi ve becerisi olmasına rağmen ulusal çapta tanınırlığa sahip olamamıştır. Keçecilik geleneğini sürdüren İbrahim Madırlı, usta-çırak ilişkisi ile yetişmiş, ancak kendisi çırak yetiştirememiştir. Geleneksel yöntemlerin yanında teknolojinin ve makineleşmenin getirdiği birtakım teknikleri de mesleğine uygulayan İbrahim Usta, Kula'da keçe ürünlerine duyulan talebin azalması üzerine ürettiği ürünlerde bir güncelleme yapmış ve güvercin yuvalarının altlarına serilmek üzere özel keçe ürünler yaparak mesleğini ve geçimini sürdürmüştür.

Yaşayan İnsan Hazinesi olarak ilan edilmek bu ustaların motivasyonunu arttırmakta, ustaların daha geniş bir kitle tarafından tanınmasını sağlamakta, bu mesleklere yönelik farkındalığı arttırmakta, böylelikle de mesleklerin daha fazla talep görmesine, ustaların çırak bulmasına ve bu meslekten ekonomik olarak daha rahat bir şekilde geçimlerini sağlamasına vesile olmaktadır.

Araştırmamızda çok kez dile getirdiğimiz değişen yaşam şartları ve toplumun teknoloji çağına uyumunun sonucu olarak insanlar hem bu mesleklerden hem de bu mesleklerin ürettiği ürünlerden uzaklaşmışlardır. Meslek erbapları hem çırak bulmada hem de ürettikleri ürünlerin günümüz toplumu tarafından benimsenmesi hususunda sıkıntılar yaşamaktadır. Çoğu usta mesleklerini öğretebilecek çırak bulamadıklarından şikâyetçidir. Ustalar zamanında her ne kadar çırak yetiştirmiş olsa da yetişen çıraklar şu an öğrendikleri zanaatları kazanç noktasında getirisinin az

olmasından dolayı yapmamaktadırlar. Günümüz toplumu tarafından benimsenmeyen ürünler aslında sağlık açısından en kaliteli ürünlerdir. Bakır eşyalar plastik eşyalardan, keçe ürünleri onun yerini alan ürünlerden, pamuk ve yünden yapılan yorganlar da fabrikasyon ürünü yorganlardan daha kalitelidir. Bu örnekler tezimize dâhil ettiğimiz ve etmediğimiz el sanatları ürünleri için çoğaltılabilir. Kaliteli ürünlerin kamu spotu oluşturularak halka tanıtılması ve halkta bir bilinç uyanışının gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

El sanatları ürünleri otantik ya da geleneksel olduğu için yapılmamış, toplumun ihtiyaçlarına cevap verebilmek adına sürdürülmüşlerdir. Geleneksel el sanatlarının geçmişte nasıl yaşadığı önemli değildir. Önemli olan bunların günümüzde nasıl yaşatılabileceğidir. Bu anlamda SOKÜM Sözleşmesi mesleklerdeki ürünlerin yapım tekniklerini gelecek kuşaklara aktarmayı amaç edinir. Sözleşmenin bir diğer amacı ürünlerin orijinalliği ya da otantikliğinden ziyade meslek ustalarının o ürünü nasıl şekillendirdiği konusu üzerinedir (Gürçayır Teke, 2018: 20-26).

Kula'daki geleneksel el sanatlarından olan keçecilikle uğraşan ustalar ürettiklerinin basit ürünler değil, kültüre katkı sağlayan birer sanat eseri niteliğinde olduğunun farkındadırlar. Yöredeki yorgan ustaları da aynı şekilde geçmişten aldıklarını imbikten geçirerek kendi eserlerini oluşturmaktalar ve oluşturdukları ürünleri sanat eseri olarak görmektedirler.

Kula'da şu an bakırcılık zanaatıyla uğraşan sadece iki kişi vardır. Onlar da bakırcılıkla birlikte farklı işler yapmaktadır. Çünkü bakıra olan ilgi bitmiş ve bakır kap-kacak yerine başka ürünler kullanılmaya başlanmıştır. Hâl böyle olunca meslek ustaları yeni ürünler ortaya koyamaz olmuştur. Üretimin durması doğal olarak çırak yetişmesini engellemiş, bu durum da mesleğin sürdürülebilirliğini olumsuz yönde etkilemiştir.

Çırak ve kalfa sıkıntısını keçencilik, saraçlık, semercilik ve yorgancılık meslekleri de yaşamaktadır. Ürünlerden maddi anlamda tatmin eden ücretler alınamaması –bunun sebebi ihtiyaçların farklılaşmasından dolayı bu ürünlerin satışının fazla olmaması- çırak yahut kalfa bulmakta meslek ustalarını bir hayli zorlamaktadır. Çırak yetişmemesi yöredeki bu mesleklerin sonunu hazırlamaktadır. Yetiyecek ya da yetiştirilmek istenen kişilere belirli bir mesleki eğitim verilmeli, işin

püf noktaları ve incelikleri öğretilmelidir. Mesleki eğitimini iyi bir şekilde alan bu kişiler hem atalarının duygu, düşüncelerini yansıtan desen ve modeller kullanacak hem de o modelleri süzgeçlerinden geçirerek öze dokunmadan kendi zevk ve estetik anlayışını yansıtan desen ve modelleri kullanabilecek ustalara dönüşeceklerdir.

İletişim çağının getirdiği olumsuzluklar yüzünden toplumda geleneksel olana ilginin azaldığı görülmektedir. Bu bilinçsizlik sebebiyle asırlardır süregelen kültürel değerlerimiz son demlerini yaşama tehlikesi ile karşı karşıya kalmıştır. Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi vesilesiyle bu tehlike ortadan kaldırılmaya, kültürel çeşitlilik devam ettirilmeye çalışılmaktadır. Güncelleme kavramı kullanılarak eserin özüne dokunulmadan çağa uygun ürünler üretilip devamlılık sağlanmaktadır.

Ticari kaygının meslekler üzerinde hem olumlu hem de olumsuz etkileri mevcuttur. Bazı ustalar ticari kaygı, geçim sıkıntısı yüzünden meslekte birtakım yenilikler yaparak bu kaygıyı ortadan kaldırmayı hedeflemiştir. Bazı ustalar ise mesleğinden az da olsa uzaklaşmış ve başka alanlara yönelmiştir.

Yöredeki bakır ustası Kamil Çoban ve saraç ustası Celal Aşıcı mesleklerinden biraz da olsa uzaklaşmış kişilerdir. Kamil usta artık bakırcılıktan tatmin eden ücretler elde edemediği için başka bir dükkan daha açıp plastik, porselen, cam ürünlerin satışını yapmaktadır. Saraç ustası Celal Aşıcı da aynı şekilde kazanç noktasında yaşadığı sıkıntı yüzünden saraçlık mesleğini sürdürdüğü dükkanında branda, naylon gibi günümüzde daha çok rağbet gören ürünlerin satışına ağırlık vermektedir.

Ticari kaygının olumlu yönü meslekte yapılacak yeniliklerdir. Güncelleme vasıtasıyla ticari kaygıdan uzaklaşan meslek ustaları çağın ihtiyacına uygun ürünler üreterek hem geçimini sağlama anlamında hem de mesleğini devam ettirme anlamında olumlu adımlar atmıştır. Keçe ustası İbrahim Madırlı mesleğinde yaptığı güncelleme sayesinde ticari kaygının olumlu yönünden etkilenmiştir. Semer ustası Ahmet Bak da aslında mesleğinde güncellemeyi gerçekleştirmiştir. Ancak ürünlerinin tanıtımı noktasında Ahmet Usta sorun yaşamaktadır. Turizme yönelik minyatür semer üreten usta bunun pazarlanması anlamında sıkıntı yaşamaktadır.

Mesleklerin tanıtımında T.C. Kùltür ve Turizm Bakanlı'nın, T.C. Sağlık Bakanlığı'nın, ulusal ve yerel basının yapacağı çalışmalar çok önemlidir. İlgili kurum ve kuruluşların desteği, ucuz ham madde temininde sağlanacak kolaylık, Bağ-Kur ve sigortada kolaylık sağlanıp dükkan vergilerinin kaldırılması mesleklerin devamlılığı hususunda atılan önemli adımlar olacaktır.

Somut Olmayan Kùltürel Mirasın Korunması Sözleşmesi kùresel olana karşı ulusal olanı yaşatmayı amaçladığından kùltürün sùrekliliėi açısından son derece önemlidir. Ulusal olanın yaşatılıp sùrekliliėin sağlanması için bazı noktalarda sağlam çalışmaların yapılması gerekmektedir. Teknolojik gelişmeler ve kentsel yaşam karşısında yok olma tehlikesi ile karşı karşıya olan kùltür öğelerinin geleceğe aktarımı bize göre eğitim ile harmanlanma ve yenileme (gùncelleme) olayı ile sağlanacaktır. Ayrıca kitle iletişim araçlarından aktif bir şekilde faydalanmanın da mesleklerin devamlılığı konusunda olumlu sonuçlar doğuracağı dùřüncesindeyiz.

Meslek ustalarının 'Yaşayan İnsan Hazinesi', mesleklerin de 'Somut Olmayan Kùltürel Miras' olarak kabul edilmesi o zanaatların tanınırlılığını ve değerini arttıracaktır. Zanaatlardaki imajın yükselmesi ile de miras konumunda olan kùltürel değerlerin yaygınlaşıp daha çok benimseneceği görüşündeyiz.

SONUÇ

Küreselleşmenin her geçen gün daha da arttığı günümüz dünyasında değişen yaşam şartları her alanda etkisini göstermektedir. Teknolojik gelişmelere ayak uydurabilmiş toplumların ekonomik açıdan büyümeleri ve sanayi alanında ilerlemeleri bu toplumların kültür öğelerini de etkilemiştir. İnsanların yaşam şeklinde, düşünce tarzında, bakış açısında ve diğer birçok alanda yenilik ve farklılıklar oluşmuştur. Bu gelişmelerin neticesinde üretim toplumundan tüketim toplumuna dönülmüştür. Hızla tüketilenlerin başında da kültürel öğeler gelmektedir. Tezimizin konusu olan geleneksel meslekler de bu kültür öğelerinden bir tanesidir.

Kula yöresi kırsaldan tam anlamıyla kopmamış, geleneksel olana bağlılığı yönüyle hemen dikkatleri çeken bir ilçedir. Yöredeki yemek kültürü ve bilhassa da özel günlerde hazırlanan yemekler Osmanlı mutfağının günümüze yansımış şeklidir. Keza düğün törenleri de aynı şekilde. Hâlâ davullu-zurnalı gelin alma alayı, yâren kızanı denilen gençlerin oyunları Kula'nın geçmişle bağını koparmayıp devam ettirme hususunda elinden geleni fazlasıyla yaptığını göstermektedir. Ancak geleneksel meslekler konusunda Kula geçmişle bağını koparma aşamasındadır. Tezimize konu olan bakırcılık, keçecilik, saraçlık, semercilik ve yorgancılık meslekleri yöredeki son temsilcileri ile devam etmeye çalışmaktadır.

Saha araştırmamız yaklaşık 3 ay sürmüştür. Manisa ili Kula ilçesinde yapılan bu derleme çalışmasında toplamda 10 kaynak kişi ile görüşülmüştür. Görüşülen bu kişilere Prof. Dr. Metin Ekici'nin Halk Bilgisi (Folklor) Derleme ve İnceleme Yöntemleri adlı kitabından her meslek dalı ile ilgili sorular belirlenip yöneltilmiştir.

Yörede bakırcılık ve saraçlık meslekleri ile uğraşan ikişer tane zanaatkâr vardır. Bu zanaatkârların dördüyle de görüşülmüş, meslekle ilgili bilgileri alınıp düşüncelerine ulaşılmıştır. İlçede yorgancılık mesleğiyle uğraşan toplamda üç kişi vardır. Ancak bu kişilerden iki tanesi ile görüşülebilmıştır. Görüşülemeyen kişi şu ana kadar bu tarz çalışmalar için kendisi ile görüşmeye gelenler olduğunu fakat çalışmaların olumlu sonuçlar doğurmadığını belirterek görüşmeyi reddetmiştir. Keçecilik ile uğraşan kişi sayısı yörede üçtür. Bu üç kişiden iki tanesi ile görüşme yapılmıştır. Diğer kişi ise işlerinin yoğunluğunu belirterek görüşme talebimize olumsuz yanıt vermiştir. Kula'da semercilik mesleği ile uğraşan üç kişi tespit edilip

bu kişilerin iki tanesi ile görüşme gerçekleştirilmiştir. Ulaşılamayan kişinin sabit bir dükkânı olmayıp köy köy gezmesi sebebiyle o kişiye ulaşmakta zorluk yaşanmış ve görüşme gerçekleştirilememiştir.

Kaynak kişilerle yapılan görüşmeler neticesinde bölgedeki mesleklerin tarihi, ürünlerin yapım aşaması ve yapımında kullanılan malzemeler, elde edilen ürünlerin kullanım alanları ve amaçları, mesleklerin geçmişten günümüze göstermiş olduğu değişkenlikler ile ilgili bilgiler toplanıp mesleklerin geleceği hakkında ustaların görüşleri alınmıştır.

Çalışmamızda incelenen mesleklerden olan bakırcılığın Kula'daki tarihinin eski dönemlere dayandığı bilgisine ulaşılmıştır. Görüşülen kaynak kişiler bölgede bu mesleğin Türkler ve Rumların iç içe yaşadığı dönemlerde, Rumlardan öğrenildiğini aktarmışlardır. Görüşülen ustalar çıraklıkları döneminde Kula'da en az 10-12 tane bakırcı dükkânı olduğunu şimdi ise bu sayının ikiye kadar düştüğünü söylemişlerdir. Zanaatkârlar bu mesleğe küçük yaşlarda başladıklarını ve ustalarının babaları olduğunu dile getirip meslekte kullanılan aletler ve bakırın yapım aşaması hakkında bilgiler vermişlerdir. Kula'daki bakırcılığın en önemli özelliği bakırda desen ve kapatma işlemlerinin gerçekleştirilmeyip sadece dövme işlemi ile ürünler elde edilmesidir. Bu yüzden de süs eşyasından ziyade mutfak eşyası olarak kullanılacak ürünler üretmeye yönelik çalışmalar yapıldığını kaynak kişiler bizlere aktarmışlardır. Görüşülen kişiler mesleğin geleceği hakkında olumlu şeyler söylememişlerdir. Özellikle çırak ve kalfa yetişmediğinden yakınmaktadırlar. 12 yıllık mecburi eğitimin bu mesleğe olumsuz yansımaları olduğu görüşündedirler. Hâlbuki eğitim ve meslek bir arada verilirse hem çırak yetişmesi konusunda hem de yetişen çırağın bilgi ve donanımı konusunda daha olumlu sonuçlar alınabileceği hususunda görüş bildirmişlerdir.

Bakırcılık mesleği ile ilgili olarak sahada yapılan çalışma ve kaynak kişilerle yapılan görüşmeler sonucunda meslek ile ilgili şöyle çıkarımlarda bulunulmuştur: Kula'da bakırcılığın güncelleme alanı bir hayli dardır. Üretilen eşyaların süs eşyasından ziyade mutfak eşyası olması ve günümüzde mutfak eşyası olarak bakırın tercih edilmemesi, bunun yerine maliyeti daha düşük plastik vb. ürünlerin kullanımı bakırdan uzaklaşmasına ve de bakırcılığın bitme noktasına gelmesine neden olmuştur. Bu mesleğin yörede devamı adına meslek erbaplarının da belirttiği gibi

eğitim ve meslek harmanlanırsa mesleğin geleceği adına olumlu adımlar atılmış olabilir. Gerek meslek liselerinde gerekse halk eğitim merkezlerinde bakırcılığa yönelik eğitimlerin verilmesinin ve kursların açılmasının mesleğin sürekliliğine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmamızda ele alınan keçecilik mesleğinin bölgede eski zamanlardan beri yapıldığı, bölgede bu mesleğin tarihinin Osmanlı dönemine dayandığı bilgisine ulaşılmıştır. Eskiden bölgede 70-80 civarında dükkân var iken şu an bu sayı birkaç dükkânla sınırlıdır. Kaynak kişilerimiz bu mesleği usta-çırak ilişkisi içinde öğrenip yürüttüklerini ve bu mesleğe erken yaşlarda başladıklarını dile getirip keçecilikte kullanılan araç gereçler ve keçenin yapım aşaması hakkında bilgiler vermişlerdir. Kula'da eskiden sadece erkekler tarafından değil köylerde kadınlar tarafından da bu mesleğin icra edildiği öğrenilmiştir. Günümüzde ise değişen yaşam koşulları bu mesleğin sadece erkekler ile devam ettirilmesine sebep olmuştur. Meslek ustalarından edindiğimiz bilgilere göre eskiden keçeden evlerde yazgı (keçe kilim), çobanlar için kepenek, hayvanlar için koşum takımı yapılırken günümüzde ise meslek kendini güncellemiş ve keçeden güvercin yuvaları için ürünler yapılmaktadır. Bu meslekteki zanaatkarlar mesleğin geleceği hakkında karamsarlık içindedirler. Çırak yetişmediği için mesleğin bitme noktasına geldiğini düşünmektedirler. Okullarda ders olarak meslekle ilgili eğitim verilmesi halinde mesleğin bir şekilde devamlılığının sağlanacağı görüşündedirler.

Keçecilikle ilgili sahada yapılan araştırma ve meslek erbaplarıyla yapılan görüşmeler neticesinde bu meslek ile ilgili şöyle çıkarımlarda bulunulmuştur: Keçeciliğin Kula ilçesinde kendini güncelleyerek devamlılığının sağlandığı görülmüştür. Büyük alışveriş merkezlerinden ve güvercin yönünden zengin olan Suriye'den güvercin yuvaları için verilen siparişler mesleğin bölgede ayakta kalmasına önemli bir katkı sağlamıştır. Değişen yaşam şartları nedeniyle artık evlerde yazgı (keçe kilim) yerine seri üretim ürünü halılar kullanılması, hayvancılığın modern yöntemlerle yapılması ve dolayısıyla çobanlığın bitme noktasına gelmesinden ötürü kepenek yapımının yok denilecek kadar az olması, ulaşımında motorlu taşıtlara geçilmesi sebebiyle hayvanların koşum takımları için yapılan keçenin artık yapılmaması mesleğin kendini güncellemesinde etkili olmuştur. Görüşülen kişiler keçenin bel ağrısına iyi geldiğini ve sağlık sektöründe de keçenin

kullanıldığını dile getirmişlerdir. İlgili kurum ve kuruluşların bu yönde yapacağı bilgilendirmeler mesleğin geleceği adına olumlu katkılar yapacaktır.

Tezimizde incelenen mesleklerden olan saraçlığın uzun sürelerden beri Kula ilçesinde yapıldığı tespit edilmiştir. Kaynak kişiler mesleklerine küçük yaşlarda başladıklarını, mesleği babalarından öğrendiklerini dile getirip bu meslekte kullanılan aletler ve saracın ne olduğu, saraçlanan ürünlerin nerelerde kullanıldığı hakkında bilgiler vermişlerdir. Geleneğin ustaları mesleğin geleceği ve sürekliliği ile ilgili olarak olumlu görüş bildirmemişlerdir. Taşımacılık ve çiftçilikte hayvan kullanımının artık yok denilecek kadar az olduğunu ve bu sebepten de saraçların yaptığı ürünlere olan ilginin azaldığını ifade etmişlerdir. Kaynak kişiler ayrıca eskiden bir haftada alıp işledikleri ham maddeyi şimdi ise bir senede zor tükettiklerini belirtip işin olmamasından dolayı kalfa yetiştiremediklerini söylemişlerdir. Bu durum bize mesleğin geldiği nokta ile alakalı vahim tabloyu göstermektedir. Meslek ustaları bu işi severek yaptıklarını fakat mesleğin bitme noktasına gelmesinden ötürü ilgili kurum ve kuruluşlardan destek beklediklerini dile getirmişlerdir.

Saraçlık mesleği ile ilgili olarak araştırma sahasında yapılan çalışmalar ve meslek ustalarıyla gerçekleştirilen görüşmeler sonucunda şu çıkarımlarda bulunulmuştur: Mesleğin hayvanlara dönük eşyalar üretmeye yönelik olmasından dolayı kendini güncelleme noktasında zorluklar yaşadığı görülmüştür. Derinin kullanıldığı farklı sahaların araştırılıp ustaların o tarafa yönlendirilmesinin bu zanaatın devamlılığı adına uygun bir adım olacağı düşünülmektedir.

Çalışmamızda ele alınan bir diğer meslek olan semerciliğin yörede çok uzun zamanlardan beri yapıldığı öğrenilmiştir. Meslek ustaları bu işe ilkokulu bitirdikten sonra 11-12 yaşlarında başladıklarını ve baba mesleği olan bu işi sürdürdüklerini aktarmışlardır. Semer ustaları semercilikte kullanılan araç-gereçler, semerin yapım aşaması ve semerin kullanım alanları hakkında bilgiler vermişlerdir. Ayrıca eskiden Kula'da yapılan semerlerin diğer yörelerde yapılan semerlerden daha kaliteli olmasından dolayı civar yörelere hep buradan semerlerin gittiği bilgisine ulaşılmıştır. Görüşülen ustalar diğer meslek erbapları gibi taşımacılıkta hayvandan vazgeçilip motorlu taşıtlara geçildiğini ve bu durumun da öteki mesleklerde olduğu gibi semercilik mesleğini bitirme noktasına getirdiğini belirtmişlerdir. Kaynak kişilerimiz

yanlarına çalışmak için gelen kalfaların bir süre sonra mesleğin geleceği hakkında umutsuzluğa kapılıp işi bıraktıklarını ve maddi anlamda kendilerine daha fazla katkı sağlayacak işlere yöneldiklerini aktarmışlardır.

Semercilikle ilgili olarak alanda yapılan çalışma ve kaynak kişilerle yapılan görüşmeler neticesinde meslekle alakalı şöyle çıkarımlarda bulunulmuştur: Taşımacılıkta kendini güncelleme gerçekleşip motorlu taşıtlara geçildiği gibi semercilik mesleğinin de devamlılığının bir güncelleme vasıtasıyla olacağı düşünülmektedir. Kula yöresi tarihi evler ve jeopark sit alanına sahip olması vesilesiyle hatırı sayılır bir turist ziyaretine uğramaktadır. Semerci ustaları bu turist sayısını dikkate alarak ürettikleri minyatür semerleri turistlere iyi bir şekilde sunarsa hem Kula'nın hem de mesleğin tanıtımı yapılacak ve de meslek güncelleme vasıtasıyla devamlılığını sağlamış olacaktır.

Yapılan bu derleme çalışmasında ulaşılan son meslek ise yorgancılık olmuştur. İnsanoğlunun örtünme ihtiyacından dolayı ortaya çıkan bu mesleğin Kula'daki geçmişinin de bir hayli eski olduğu öğrenilmiştir. Kaynak kişilerimiz bu işi usta-çırak ilişkisi içinde ve küçük yaşlarda öğrendiklerini ifade edip yorgan yapımında kullanılan malzemelerin neler olduğu, yorganın oluşum safhalarının nasıl olduğu hakkında bilgiler vermişlerdir. Meslek ustaları çırak yetiştiremediklerini belirtip bu zanaatın da yöredeki diğer geleneksel meslekler gibi bitme aşamasında olduğunu aktarmışlardır. Ustalar işlerini severek yaptıklarını ancak artık bu mesleğin karın doyurmamaya başladığından muzdarip olduklarını dile getirmişlerdir. Meslek erbapları devletin bu mesleğe yönelik açacağı kurslar ve gençlerin bu kurslara yönlendirilmesinin yorgancılığın geleceği adına olumlu bir adım olacağı görüşündelerdir. Ayrıca cezaevlerindeki gençlere ve yetiştirme yurdundaki çocuklara da bu mesleğin öğretilmesi hâlinde hem o gençlere ileride iş imkânı sağlaması adına hem de mesleğin devamlılığı adına güzel olabileceği kanısındadırlar.

Yorgancılık mesleği ile alakalı sahada yapılan çalışma ve meslek ustaları ile gerçekleştirilen görüşmeler sonucunda meslek ile ilgili şu çıkarımlarda bulunulmuştur: Yorgancılık mesleğinin güncelleme alanının ortaya çıkan ürüne yönelik değil bu ürünlerin tanıtımlarına yönelik olmasıyla ve sağlık açısından önemine dikkat çekilmesiyle, mesleğin sürekliliğinin sağlanacağı düşünülmektedir.

Fabrikasyon ürünü elyafıtan yapılmış yorganların el tezgâhlarında pamuk ve yünden yapılan yorganlara göre uyku esnasında terleme yapması, dolayısıyla sağlık problemlerine sebebiyet verdiği öğrenilmiştir. Bu konuda T.C. Sağlık Bakanlığı'nın yapacağı çalışmaların el tezgâhlarında üretilen yorganlara yönelik talebi artıracığı düşünülmektedir.

Büyük fabrikalardaki seri üretimle yarışamayacak hale gelen el tezgâhları her geçen gün kapılarına kilit vurularak azalmakta, hatta yok olma noktasına gelmektedir. Geleneğin ustalarının elinden çıkan bu ürünler her ne kadar zanaatkârın zevk ve estetik anlayışını yansıtıyor gibi gözükse de özünde yörenin kültürünü, yaşam biçimini aksettirmektedir. Kültürel öğelerin yok olmaması için de sosyal ve kültürel yaşamın şekillenme aşamasında ciddi bir yeri olan geleneksel mesleklerin gelecek nesillere ulaştırılması gerektiği düşüncesine varılmıştır.

Kültür unsurlarının, kültürel çeşitliliğin kesintisiz şekilde devam ettirilmesi için basın-yayın organlarının iyi kullanılması bir hayli önemlidir. Çünkü toplum olarak iletişim çağına uyum sağladığımızdan iletişim araçları vasıtasıyla kültürel miraslarımız devamlı gündemde tutularak toplumda bilinç uyandırılabilir. Kültürel miraslarımızın bizim kimliğimiz olduğu gerçeği insanlarımızı işlenmeli ve insanlarımızı o yönde aşilar yapılmalıdır. Kimliğimize sahip çıkan bilinçli bir toplum oluşturulmalı ve o toplum da gelecek nesillerimize o bilinci aşılayarak akliselim fertler yetiştirmeyi kendine şiar edinmelidir.

Geleneksel mesleklerin geleceğe aktarımı konusunda çalışmamızda özellikle üzerinde durulan güncellemenin de son derece önemli olduğu görüşüdeyiz. Teknolojik gelişmeler sebebiyle günlük hayatta kullanılan ürünlerdeki değişime uygun olarak mesleklerin dokusuna zarar verilmeden gerçekleştirilecek güncelleme hem mesleğin devamlılığı hem de zanaatkârların kazançlarını olumlu yönde etkileyeceği düşüncesindeyiz. Bölgedeki keçecilik mesleği kendini güncellemiş ve bu güncelleme vasıtasıyla internet üzerinden verilen siparişlere göre yeni ürünler üretilerek mesleğe yeni bir pazar kazandırılmıştır. Keçecilik mesleğinde gerçekleşen güncelleme maalesef yöredeki diğer mesleklerde tam anlamıyla görülememiştir. Eğer bu meslekler kendilerini güncelleyemez veya ilgili kurum ve kuruluşlardan gereken desteği görmezlerse tarihin karanlığında kaybolacakları fikrindeyiz.

Mesleklerin devamlılığı hususunda T.C. Turizm ve Kùltür Bakanlığı ile T.C. Sağlık Bakanlığı'nın yapacağı çalışmalar ve tanıtımların etkili olacağı düşün÷lmektedir. Bununla birlikte ucuz ham madde temini, yatırılan Bağ-Kur, sigorta gibi giderlerde kolaylık sağlanması, zanaatkârlardan alınan dükkân vergilerinin kaldırılması, mesleklerin eğitimle harmanlanarak eğitimi çıraklar yetiştirilmesine katkı sağlanması geleneğin son temsilcilerinin mesleklerini ayakta tutmasına ve yetişecek kişilere el vermesiyle bu mesleklerin geleceğe aktarımına vesile olacağı fikrine ulaşılmıştır.

MESLEKİ TERİMLER SÖZLÜĞÜ

Astar: *Yorganın alt kısmında kullanılan genellikle beyaz renkli kumaş.*

Atkı: *Hayvanların koşumunda kullanılan ürün.*

Bakır çivi: *Kulpun ürüne monte edilmesi esnasında kullanılan çivi.*

Bakır: *Isıyı görünce yumuşayan, çekici görünce sertleşen maden.*

Bakraç: *İçine süt, su konulan bir çeşit kova.*

Basma: *Yorganın yüzünde kullanılan desenli kumaş.*

Başlık: *Hayvanların başına geçirilen deriden yapılmış ürün.*

Belleme: *Hayvanların koşumunda kullanılan ürün. Bir nevi hayvanın sırt örtüsü.*

Bıçak: *Keçeye şekil verirken fazlalıkların kesilmesi için kullanılan alet.*

Bıçkı: *Kanat derilerine santim vermek için kullanılan alet.*

Boğaz demiri: *Sazın semerin içine yerleştirilmesinde kullanılan demir.*

Boncuk: *Süslemede kullanılan taş veya plastikten yapılmış küçük ve yuvarlak ürün.*

Cezve: *Kahve pişirmek için kullanılan ürün.*

Çeki kayışı: *Arabalarda bulunan yandaki kayış.*

Çekiç: *Çivi çakmak için kullanılan alet.*

Çomak: *Yorganın içine yün, pamuk yerleştirilirken kullanılan sopa.*

Çuvaldız: *Semerin dikim işleminde kullanılan büyük iğne.*

Deri saten: *Yorganın üst kısmında kullanılan ipek kumaş.*

Deri: *Semerin üst kısmında kullanılan, yağmurun semerin içine geçmesini engelleyip yağmur damlalarını kaydıran hayvan postu.*

Diş makası: *Girinti-çıkıntı vermek için kullanılan makas.*

Düz makas: *Bakır levhayı kesmede kullanılan makas.*

Eğri ağaç: *Semerin ana yapısı olan, genelde ınar ağacından elde edilen ağaç.*

Elyaf: *Yorganın içinde kullanılan pamuğa benzer sanayi ürünü.*

Eyer: *Hayvanların üzerine konulan ve insanların hayvanların üzerine oturmak için kullandığı ürün.*

Güğüm: *Genellikle içine su konulan ağzı geniş, kulpu ve kapağı olan ürün.*

Hadde: *Deriyi biçimlendirmede, Şekil vermede kullanılan alet.*

Hallaç makinesi: *Pamuk, yün gibi yorganda kullanılan malzemelerin kabartılması için kullanılan makine.*

Hamut: *Hayvanların boynuna takılan, yuvarlak görünümü olan hayvan koşum takımı.*

Hasır: *Keçenin pişirilmesi esnasında keçenin sarıldığı kalıp.*

Heybe: *Genelde hayvanların üzerine konulan iki gözlü torba.*

İbrik: *İçine sıvı konulan, bu sıvının dökülmesini sağlayan emziği olan, tutmak için kulpu ve kapağı olan ürün.*

İğne: *Dikim işleminde kullanılan ucu sivri, içinden ipin geçirildiği alet.*

İp: *Ürünlerin dikimi esnasında kullanılan naylondan ya da pamuktan ürün.*

Kabıra: *Saraçlanan ürünün süslemesinde kullanılan demir ivi.*

Kayış: *Hayvanların koşumunda kullanılan deriden yapılmış bir çeşit kemer.*

Kazan: *Düğünlerde yemek pişirmede kullanılan büyük kap.*

Keçe: *Semerin alt kısmına konulan yünden yapılmış ürün.*

Kendir: *Kenevirden üretilen çuval, bez.*

KePENek: *obanların soğuktan ve yağmurdan korunmak için giydikleri kol kısmı olmayan giysi.*

Kerpeten: *ivileri akıldıkları yerden çıkarmada kullanılan alet.*

Keser: *Keskin olan tarağıyla ağaç yontulan, düz olan tarağıyla çivi çakılan alet.*

Kırklık: *Keçeyi ve de koyunun yününü kesmede kullanılan makas.*

Kısaç: *Kaynak esnasında eli ısıdan korumak için kullanılan kerpetene benzeyen ürün.*

Kolan: *Hayvanların kuyruklarının altlarından geçirilip eyere sabitlenen şerit.*

Kök boya: *Keçeye renk vermek için kullanılan bitkilerden elde edilmiş doğal boya.*

Leğen: *Çamaşır yıkamak, hamur yoğurmak gibi çeşitli işlemlerde kullanılan çukur ve geniş ürün.*

Makas: *İp ve kumaş kesmede kullanılan alet.*

Muşta: *Deriyi dövmek için kullanılan alet.*

Nallama: *Çekicinin küçüğü olup taban kısmını gövdeyle birleştirirken kullanılır.*

Örs: *Bakırdan yapılan ürünün gövde kısmının dövülmesi esnasında kullanılan ağaç ya da demirden olan ve dövülen ürünü sabitleyen alet.*

Paldım: *Hayvana takılan hamutun bir tarafından başlayıp hayvanın bütün vücudunu saracak şekilde hamutun diğer tarafına bağlanan kayış.*

Pamuk: *Yorganın içinde kullanılan ürün.*

Paspas: *Evlerde kapı girişlerinde kullanılan keçeden yapılmış, küçük kilim tarzında olan ürün.*

Pense: *Sıkıştırma, tutma, çekme gibi işlemleri yapmak için kullanılan alet.*

Perdah: *Bakırın işlenmesi esnasında kullanılan çekiç. İş bitiminde nokta bu çekiçle vurulur.*

Sahan: *Yemek tabağı.*

Saz: *Semerin içine konulan ot.*

Seccade: *Üzerinde namaz kılmak için keçeden yapılmış ürün.*

Sırım: *Saraçlanan ürünlerin dikiminde kullanılan ip.*

Sini: *Yemek yerken üzerine tabak, kaşık gibi eşyaların konulduğu büyük tepsi.*

Süpürge: *Keçeye sabun vermek için kullanılır.*

Taban çekici: *Tabandaki izlere vurmak için kullanılan çekiç.*

Takoz: *Bakırın dövülmesi esnasında kullanılan çevresi geniş ağaç. Bakırdan yapılan ürünün dip kısmı ortası biraz çukur olan bu takoz üzerinde dövülür.*

Tarak makinesi: *Yünün toz toraktan arındırılıp hazır hale getirilmesini sağlayan makine.*

Tas: *Su veya ayran içmek için kullanılan kap.*

Tasma: *Hayvanları çekerken boynuna takılan ürün.*

Tava: *Genelde pekmez ve bulgur kaynatmak için kullanılan bir kazan çeşidi. Genişlik olarak yemek kazanından geniş olup çukurluk olarak yemek kazanı kadar çukur olmayan bir kazan.*

Teber: *Deriyi kesmek için kullanılan yarım ay şeklindeki bıçak.*

Tencere: *Yemeği pişirmek için kullanılan kap.*

Tepme makinesi: *Hasıra sarılan keçeyi presleyip pişiren makine.*

Tepsi: *Üzerine kaşık, tabak gibi mutfak eşyalarının konulduğu, yüzeyi düz olan ürün.*

Testere: *Ağaç kesmek için kullanılan alet.*

Tıg: *Sırımları dikmek için kullanılan alet.*

Tokmak: *Ağaçtan yapılmış bir çeşit çekiç.*

Torba: *İçine malzeme koymaya yarayan ve ağzı bağlanabilen ürün.*

Törpü: *Ağacın fazlalığını alıp şekil vermek için kullanılan alet.*

Yan kayış: *Üzengi demirini eyere bağlayan kayış. Eyerin her iki yanında bulunur.*

Yaygı: *Yünü yaymak için kullanılan çubuk.*

Yazgı: *Evlerde halı ve kilim niyetine kullanılan keçeden yapılmış ürün.*

Yular: *Hayvanı çekmek için hayvanın kafasına geçirilen dizgin.*

Yüksük: *Dikiş yapıldığı esnada iğnenin parmağa zarar vermesini engellemek için parmağa takılan alet.*

Yün: *Koyunların tüylerinden elde edilen ve keçenin ham maddesi olan ürün.*

Zimba: *Çakma düğmenin çakılacağı yeri delmek için kullanılan alet.*

KAYNAKÇA

- Aça, M. (2015). Meslek Folkloru Araştırmaları Tarihine Bir Bakış, *Uluslararası Türk Dünyası Kültür Araştırmaları Dergisi*, (1), 111-137.
- Akbaş, H. E. , Bozkurt S. ve Yazıcı K. (2018). Osmanlı Devleti'nde Lonca Teşkilatı Yapısı ve Yönetim Düşüncesi ile Karşılaştırılması, *Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Özel Sayı, 165-202.
- Akkurt, G. (2018). *Kütahya El Sanatı Ustalarının Yaşayan İnsan Hazinesi Bağlamında Değerlendirilmesi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
- Aktürk, M. (2013). *Gaziantep İlinde Yaşayan El Sanatları*, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Isparta.
- Altıntaş, K. M. (2016). Kaybolmaya Yüz Tutmuş Geleneksel Türk El Sanatlarının Karşı Karşıya Bulunduğu Ticari Sorunların Analizi, *Bilig Dergisi*, (77), 157-182.
- Anmaç, E. 1997. *Geçmişten Günümüze Kula Halılarının Teknik ve Sanatsal Özellikleri ve Yeni Tasarımlar*. Sanatta Yeterlilik Tezi (basılmamış). Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Geleneksel El Türk El Sanatları Ana Sanat Dalı, İzmir.
- Arıoğlu, E. İ. ve Aydoğdu Atasoy, Ö. (2015). Somut Olmayan Kültürel Miras Kapsamında Geleneksel El Sanatları ve Kültür ve Turizm Bakanlığı, *Turkish Studies*, 10(16), 109-126.
- Arslan, F., Çağlar, İ. M. ve Gürbıyık, C. (2017). Kültürel Miras Kapsamında Kaybolmaya Yüz Tutmuş Geleneksel Meslekler: Turgutlu Örneği, *Studies Of The Ottoman Domain*, 7(13), 211-247.
- Aslan, F. (2011). Sanal Kültür Ortamında Güncellenen Nasreddin Hoca Fıkraları, *Turkish Studies*, 6(4), 39-60

- Aytaç, A. S. ve Demir, T. (2019). Kula UNESCO Global Jeoparkı'nda Yerbilimleri ve Jeomiras Açısından Uluslararası Öneme Sahip Üç Yeni Jeosit Önerisi, *Mediterranean Journal of Humanities*, 9(2), 125-140.
- Bayraktar, Z. (2014). Geleneğin Güncellenmesi Bağlamında Masaldan Çizgi Filme Keloğlan Tipi Üzerine, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 49(49), 19-51.
- Baygül, N. (2014). Sivas'ta Saraçlık, *Kültür Evreni Dergisi*, (21), 106-128.
- Bozkurt, H. (2010). *Manisa İli Kula İlçesindeki El Sanatları*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çavaç, Z. (2008). *Sakarya İli Taraklı İlçesinde El Sanatları ve Zanaatları*, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Çeliker, D. (2011). Geçmişten Günümüze Türklerde Keçecilik ve Keçe Yapımında Yeni Teknikler, *Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Hakemli Dergisi*, (8), 1-22.
- Çeliker, D. ve Ölmez, F. N. (2012). Burdur İlinde Yorgancılık, *Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Hakemli Dergisi*, (10), 122-138.
- Çetin, H. (2005). Ezelden Ebede; Kadim Bilgeliğin Kutsal Yolculuğu: Gelenek, *Muhafazakâr Düşünce Dergisi*, (3), 153-171.
- Çınar, A. (2005). Din, Ahlak ve Gelenek, *Muhafazakâr Düşünce Dergisi*, (3), 73-88.
- Çobanoğlu, Ö. (2005). *Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş*. Akçağ Yayınları, Ankara.
- Daruga, D. (2013). İzmir Tire'de Keçecilik, *Akdeniz Sanat Dergisi*, 6(12), 40-52.
- Dede, F. (2013). *Ankara İli Merkez İlçelerinde Geleneksel Yorgancılık Sanatının İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Demir, E. (2019). *Karaman'da Geleneksel Mesleklerin Söz Varlığı*, Yüksek Lisans Tezi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karaman.

- Dikici, A. (2001). Geleneklerin Toplumdaki Yeri ve Önemi, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(2), 251-258.
- Diyarbakırlıoğlu, M. A. (2010). *Kaybolan Meslekler ve Son Ustalar*, İstanbul Ticaret Odası.
- Doğan, E. T. (2013) *Dünden Bugüne Zanaatkarlık: Cam İşçiliği Örneği*, T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Eğitim ve Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara.
- Duman, M. (2011). *Gaziantep'teki Geleneksel Meslekler Üzerine Halk Bilimsel Bir İnceleme*, Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- Duvarcı, A. (2016). Kaybolan Kültür Yorgan ve Yorgancılık: Halk Bilimsel Bir Yaklaşım, *ICANAS 38. Uluslararası Kongresi*: Ankara, 507-516.
- Duymaz, A. ve Şahin, H. İ. (2010). Meslek Folkloru Kapsamında Geleneksel Mesleklerdeki Pir İnancı ve Hikâyeleri Üzerine Bir Değerlendirme, *Millî Folklor Dergisi*, 22 (87), 101-121.
- Ekici, M. (2008). Geleneksel Kültürü Güncellemek Üzerine Bir Değerlendirme, *Millî Folklor Dergisi*, 20 (80), 33-38.
- Ekici, M. (2013). *Halk Bilgisi (Folklor) Derleme ve İnceleme Yöntemleri*, Geleneksel Yayınları, 5. Baskı, Ankara.
- Ersoy, R. (2006). Gelenek/Değişim ve Kıbrıs'ta Türk Kimliği, *Türk Bilig Dergisi*, (12), 134-142.
- Ertalay, Z. S. (2013). *Türk'lerde Geleneksel Yorgancılık Sanatı ve Günümüzde İstanbul'daki Durumu*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, İstanbul.
- Ertaş, A. (2014). Ankara İli Bakırcılık Sanatı, *Folklor/Edebiyat*, 20(79), 161-178.
- Fidan, S. (2017). Gaziantep'te Zanaatlar: Semercilik, Çulculuk ve Palancılık, *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(2), 580-593.
- Genç, E. (2015). *Elazığ İli El Sanatları*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Golstein, K. S. (1977). *Sahada Folklor Derleme Metotları*, çev. Ahmet E. Uysal, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Hancıoğlu, H. (2016). Gelenek Üzerine, *Journal of Turkish Language and Literature*, 2(1), 175-188.
- İlhan, M. E. (2015). Folklorik Bağlamda Anlatı: Gelenek, Dil ve Yorum, *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 4(2), 738-747.
- İz Yılmaz, G. (2008). *Geleneksel Türk El Sanatlarının Turistik Ürün Bağlamında Değerlendirilmesi*, Uzmanlık Tezi, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Kahveci, M. (1998). *21. Yüzyıla Girerken Geleneksel Türk El Sanatları*. Folkloristik Dursun Yıldırım Armağanı, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 387-397.
- Karadeniz, S. (2007). Gelenek Üzerine Bir Okuma Denemesi “Geçmişle Gelecek Arasında Gelenek”, *Milel ve Nihal İnanç, Kültür ve Mitoloji Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 29-47.
- Karadeniz, Y. (2011). *Düzce ve Çevresi El Sanatları*, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Karakoç, S. (1998). *Edebiyat Yazıları*, Diriliş Yayınları, İstanbul.
- Kardaş, C. (2018). Zamanın Yükü: Muş'ta Geleneksel Semerciliğin Son Temsilcisi Burhan Usta, *İçtimaiyat Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(2), 40-50.
- Kasapoğlu Akyol, P. (2013). *Türkiye'nin Yaşayan İnsan Hazine Programı*, Bulunduğu Eser: Somut Olmayan Kültürel Mirasın Geleceği Türkiye Deneyimi, (Ed. Oğuz, M. Ö., Ölçer Özünel, E. ve Gürçayır Teke, S.), Ankara: UNESCO Türkiye Millî Komisyonu, 83-89.
- Kaya, S. (2014). *Düzce İli Kaynaşlı İlçesi Ahşap El Sanatları*, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Isparta.
- Kılıç, F. A. ve Ağçoban S. (2013). Gelenek ve Modernizm Bağlamında İslam, *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 15(28), 223-242.

- Kiremitci, D. (2011). *Cumhuriyet Döneminde (2005'ten Günümüze) Bursa İrgandı Köprüsü'ndeki Geleneksel El Sanatları Üzerine Halk Bilimsel Bir İnceleme*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Korkmaz, E. (2016). *Denizli İli Yaşayan El Sanatları*, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Isparta.
- Koyuncu Okca A. (2016). Denizlide Kaybolmaya Yüz Tutmuş Kimi Geleneksel Meslekler, *Akademik Bakış Dergisi*, (58), 201-223.
- Köşklük, N. (2007). Kula'da Halı Dokumacılığının Tarihsel Süreçte Geleneksel Konut ve Kentsel Doku İle İlişkisi, *Ege Mimarlık Dergisi*, 4(63), 34-37.
- Kuzay Demir, G. (2016). Gelenekten Geleceğe: Dede Korkut Kitabı, *CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(1), 565-580.
- Marshall, G. (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*, çev. Osman Akınhay ve Derya Kömürcü, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.
- Oğuz, M. Ö. (2002). *Küreselleşme ve Uygulamalı Halkbilimi*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Oğuz, M. Ö. (2005). *Türkiye'de 2004 Yılında Yaşayan Geleneksel Meslekler*, Ankara: Gazi Üniversitesi Türk Halkbilimi Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları.
- Oğuz, M. Ö. (2006). *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*, Grafiker Yayınları, Ankara
- Oğuz, M. Ö (2008). UNESCO ve Geleneğin Ustaları. *Milli Folklor Dergisi*, 77, 5-10.
- Oğuz, M. Ö (2009). Somut Olmayan Kültürel Miras ve Kültürel İfade Çeşitliliği, *Milli Folklor Dergisi*, 82, 6-12.
- Orhantekin, G. (2019). *Uşak'taki Geleneksel Meslekler Üzerine Halk Bilimsel Bir İnceleme*, Yüksek Lisans Tezi, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak.
- Osmanlı, U. (2017). Zanaatkârlığın Tarihsel Dönüşümü Ve Richard Sennett'in Zanaatkârlık Kavramı, *Journal of History Culture and Art Research*, 6(3). 803-817.

- Ögel, B. (2000a). *Türk Kültür Tarihine Giriş*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, No: 46, Cilt: 3, Ankara.
- Ögel, B. (2000b). *Türk Kültür Tarihine Giriş*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, No: 46, Cilt: 4, Ankara.
- Ögel, B. (2000c). *Türk Kültür Tarihine Giriş*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, No: 46, Cilt: 5, Ankara.
- Ögel, B. (2000d). *Türk Kültür Tarihine Giriş*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, No: 46, Cilt: 8, Ankara.
- Öger, A. ve Tek, R. (2017). *Risale-i Muze-Duzluk (Ayakkabıcılık Risalesi)*, Ankara: Gazi Kitabevi.
- Önder, G. D. (2014). *Isparta İlinde Yaşayan El Sanatları*, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Isparta.
- Örnek, S. V. (1995). *Türk Halk Bilimi*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınlar.
- Örnek, S.V. (2000). *Türk Halk Bilimi*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayını (2. Baskı)
- Özdemir, M. ve Ozan Kaya, F. (2011). Günümüzde Gaziantep İlinde Bakırcılık, *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(3), 1249-1270
- Özdemir, M. ve Yetim, F. (1997). Günümüz Ekonomisinde Geleneksel El Sanatlarının Yeri ve Önemi. Türkiye’de El Sanatları Geleneği ve Çağdaş Sanatlar İçindeki Yeri, *Sempozyum Bildirileri*, Kültür Bakanlığı Yayınları. Ankara, 191-194.
- Özen, K. (2008). Sivas Yöresi Geleneksel El Sanatları. Kitabevi Yayınları: İstanbul.
- Özentürk Tezgel, A. (2008). *Samsun İli'nin Vezirköprü İlçesi'ndeki Geleneksel Meslekler*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Özkılıç, İ. (2006). İbn Haldun’da İktisadî Kalkınmanın Dinamikleri ve Girişimcilik, *Akademik Bakış Dergisi*, (10), 1-14.
- Paz, O. (1996). *Çamurdan Doğanlar*, Can Yayınları, İstanbul.

- Pekerşen, Y. ve Çalık, İ. (2017). Konya’da Keçecilik Geleneğinin Somut Olmayan Kültürel Miras Açısından Değerlendirilmesi, *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20(37), 339-355.
- Sarioğlu, H. (2005). El Sanatlarını Milli Değer Olarak Algılamak, *Milli Folklor Dergisi*, Ankara, 66, 72-75.
- Shiner, L. (2004). *Sanatın İcadı*, çev. İsmail Türkmen, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- SOKÜM Ulusal Envanteri. <https://aregem.ktb.gov.tr/TR-159257/somut-olmayan-kulturel-miras-ulusal-envanteri.html> (E.T. 08.06.2020)
- Solmaz, E. (2015). Geleneğin Güncellemesi Bağlamında ‘Duha Koca Oğlu Deli Dumrul’ Hikayesiyle ‘Deli Dumrul Kurtlar Kuşlar Aleminde’ ve ‘Hop Dedik: Deli Dumrul’ Adlı Sinema Filmlerinin Karşılaştırılması Üzerine Bir Deneme, *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 15(2), 139-148.
- Şahin, H. 2006. *Tarihin Güzel Mirası Kula*, Ezgi Yayınları.
- Taş, E. (2005). *Van El Sanatları*, Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.
- T.C. Milli Eğitim Bakanlığı (2012). *El Sanatları Teknolojisi Geleneksel Türk Süsleme Sanatları*, Ankara.
- Tekin, Z. (2009). *Saraçhane. İslam Ansiklopedisi*, Cilt: 36, TDV Vakfı Yayınları.
- Timmins, F. ve McCabe, C. (2005). How to Conduct an Effective Literature Search, *Art & Science Study Skills*, 11 (20), 41-47.
- Ünsal, E. (2018). Sanat ve Hayat Bağlamında, Sanat/Zanaat Söylemi, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(1), 109-124.
- Yavuz, A. (2006). *Ankara Kalesi’ndeki Geleneksel El Sanatları*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yıldırım, D. (1989). Sözlü Kültür ve Folklor Kavramları Üzerine Düşünceler, *Milli Folklor Dergisi*, 1(3), 16-18.
- Yıldırım, F. (2015). Trabzon’da Bakırcılık Sanatı ve Ali Çavuş, *UKHAD*, 1(1), 78-95
- Yılmaz, H. (2005). Gelenek, Gelenekçilik ve Gelenekselcilik, *Muhafazakâr Düşünce Dergisi*, (3), 39-53.

Yolcu, M. A. (2014). *Nevşehir Yöresinde Yaşayan Geleneksel Meslekler*, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Yayınları, Ankara.

Yolcu, M. A. (2014). Nevşehir’de Yaşayan Geleneksel Mesleklerin Değişim ve Dönüşümü, *Turkish Studies*, 9(2), 1719-1738.

<https://tez.yok.gov.tr>

TDK. (2019). <http://tdk.gov.tr/>

www.kula.bel.tr, E.T: 06.02.2020

www.kula.gov.tr, E.T: 04.02.2020

KAYNAK KİŞİLER LİSTESİ**K.K.1**

Adı Soyadı : Halil İlaslan

Doğum Tarihi : 1968

Mesleği : Bakırcılık

Meslek Tecrübe Yılı : 40

K.K.2

Adı Soyadı : Kamil Çoban

Doğum Tarihi : 1960

Mesleği : Bakırcılık

Meslek Tecrübe Yılı : 48

K.K.3

Adı Soyadı : Sadık Karabulut

Doğum Tarihi : 1972

Mesleği : Keçecilik

Meslek Tecrübe Yılı : 20

K.K.4

Adı Soyadı : İbrahim Madırlı

Doğum Tarihi : 1961

Mesleği : Keçecilik

Meslek Tecrübe Yılı : 47

K.K.5

Adı Soyadı : Celal Aşıcı

Doğum Tarihi : 1964

Mesleği : Saraçlık

Meslek Tecrübe Yılı : 46

K.K.6

Adı Soyadı : Rıza Girginer

Doğum Tarihi : 1941

Mesleği : Saraçlık

Meslek Tecrübe Yılı : 67

K.K.7

Adı Soyadı : Ahmet Bak

Doğum Tarihi : 1955

Mesleği : Semercilik

Meslek Tecrübe Yılı : 53

K.K.8

Adı Soyadı : Mustafa Çetin

Doğum Tarihi : 1951

Mesleği : Semercilik

Meslek Tecrübe Yılı : 57

K.K.9

Adı Soyadı : Ali Okumuş

Doğum Tarihi : 1974

Mesleği : Yorgancılık

Meslek Tecrübe Yılı : 34

K.K.10

Adı Soyadı : Mahmut Biler

Doğum Tarihi : 1980

Mesleği : Yorgancılık

Meslek Tecrübe Yılı : 28

EKLER (FOTOĞRAFLAR)

Fotoğraf 1: Kula'da bakırcılık mesleğini icra eden bir usta

Fotoğraf 2: Bakırcılık mesleğinde kullanılan araç gereçler

Fotoğraf 3: Kula'da keçecilik mesleğini icra eden bir usta

Fotoğraf 4: Kula'da yapılmış bir keçe örneği

Fotoğraf 5: Saraçlanan örnek ürünler

Fotoğraf 6: Saraçlık mesleğinde kullanılan araç gereçler

Fotoğraf 7: Saraçlık mesleğinde kullanılan araç-gereçler

Fotoğraf 8: Kula'da semercilik mesleğini icra eden bir usta

Fotoğraf 9: Semencilik mesleğinde kullanılan araç gereçler

Fotoğraf 10: Kula'da yorgan ustası eşine yardım eden bir kadın ve arkasında motifli yorgan örnekleri

Fotoğraf 11: Motifli yorgan örnekleri

Fotoğraf 12: Motifli yorgan örnekleri